

ҚОСТАНАЙ АКАДЕМИЯСЫ
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІНІҢ
ШЫРАҚБЕК ҚАБЫЛБАЕВ АТЫНДАҒЫ

ЖЕДЕЛ-ІЗДЕСТІРУ ҚЫЗМЕТІ КАФЕДРАСЫ



ТУРЫМОВ А.Р.

"ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ДІНИ ЭКСТРЕМИЗМ ЖӘНЕ ТЕРРОРИЗМ"

Оқу құралы

Қостанай қ., 2022 жыл

УДК 323.28 (075.8)

ББК 66.4 (0)

Т89

Қазақстан Республикасы ІІМ Шырақбек Қабылбаев атындағы Қостанай академиясы Ғылыми кеңесінің шешімімен (2022 жылғы 25 сәуірдегі № 10 хаттама) басылып шығарылады.

Рецензенттер:

Д. Қалқаманұлы - Қазақстан Республикасы ІІМ Шырақбек Қабылбаев атындағы Қостанай академиясы ІО әкімшілік қызмет кафедрасы бастығының орынбасары, философия докторы (PhD) полиция майоры;

Д.А. Амангелдиев - Қазақстан Республикасы ІІМ Шырақбек Қабылбаев атындағы Қостанай академиясы ІО әкімшілік қызмет кафедрасының бастығы, философия докторы (PhD) полиция майоры;

А.Р.Турымов

Т89 Халықаралық діни экстремизм және терроризм: оқу құралы. - Қостанай қ.: Қазақстан Республикасы ІІМ Шырақбек Қабылбаев атындағы Қостанай академиясы, 2022. – 47 б.

ISBN 978-601-7931-20-9

Бұл оқу құралында теориялық мәліметтер мен тапсырмалар берілген, оларды зерделеу және орындау Тәуелсіз мемлекеттер достастығы (бұдан әрі – ТМД) елдерінің діни экстремизм және терроризмнің алдын алу жөніндегі алдын алу іс-шараларын жүргізу бөлігінде теориялық білімдерін бекітуге, діни экстремизмге және терроризмге қарсы іс-қимыл бойынша қолда бар тәжірибелік біліктері мен дағдыларын, құқық қорғау қызметінің нысандары мен әдістерінің ерекшеліктерін, осы іс-әрекетке қарсы күресте, халықаралық ынтымақтастықты зерделеу және ТМД елдеріндегі діни экстремизм мен терроризмге қарсы күресті реттейтін құқықтық актілер.

Оқу құралы "Халықаралық діни экстремизм мен терроризм" пәнін оқып жатқан курсанттар мен тыңдаушыларға арналған.

УДК 343.8 (075.8)

ББК 67.409 я73

ISBN 978-601-7931-20-9

Турымов А. Р., 2022

© Қазақстан Республикасы ІІМ

Шырақбек Қабылбаев атындағы Қостанай академиясы, 2022

МАЗМҰНЫ

№ 1 тақырып. Діни экстремизммен және терроризммен байланысты қылмыстардың криминологиялық және қылмыстық-құқықтық сипаттамасы.....	4
№ 2 тақырып. Діни экстремизмге және терроризмге қарсы іс-қимыл бойынша алдын алу жұмыстарын ұйымдастыру.....	11
№ 3 тақырып. ТМД және ШЫҰ елдерінің діни экстремизмі мен терроризміне қарсы тұрудың ерекшеліктері. Террористік және экстремистік сипаттағы қылмыстарға қарсы іс-қимылды жүзеге асыратын органдар.....	17
№ 4 тақырып. ТМД елдерінің діни экстремизмі мен терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы заңнамалық базаны жетілдіру.....	23
№ 5 тақырып. ТМД елдерінің терроризмге және экстремизмге қарсы іс-қимылды жүзеге асыруы. Құқық қорғау органдарының терроризмге қарсы шаралары.....	34
ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ.....	43
ТЕОРИЯЛЫҚ СҰРАҚТАР.....	50

№ 1 тақырып. Діни экстремизммен және терроризммен байланысты қылмыстардың криминологиялық және қылмыстық-құқықтық сипаттамасы.

Дәріс сұрақтары

1. Экстремизм және терроризм түсінігі.

2. Терроризм мен діни экстремизмге байланысты қылмыстардың криминологиялық және қылмыстық-құқықтық сипаттамасы.

3. Терроризм мен діни экстремизмге қарсы күресті ұйымдастырудың ерекшеліктері.

Сұрақ 1. Экстремизм және терроризм түсінігі.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Ұлт Көшбасшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың Қазақстан халқына "Қазақстан-2050" Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты Жолдауында: "бүгінгі күні экстремизм мен терроризмді дамыту үшін қолайлы негіз бола алатын, нашар халық үшін дәстүрлі емес діни жалған діни ағымдар мәселесі өткір тұр" деп айтылған. Сондай-ақ, "Қазақстандағы экстремизм мен терроризмнің қатал емес, қылмыстық негізі бар. Жалған діни риториканың артында қоғамның негізін бұзатын қылмыстық әрекет жатыр".

"Террор" ұғымы бұқараны белгілі бір мінез-құлыққа көндіру мақсатында олардың қызмет саласындағы әлеуметтік контингентке шексіз билігі бар қоғамдық-саяси құрылымдар жүзеге асыратын жаппай физикалық, психологиялық немесе идеологиялық зорлық-зомбылық әрекеттерін білдіреді.

Терроризм-террористердің мүдделері үшін қандай да бір шешім қабылдауға немесе одан бас тартуға тікелей не жанама ықпал ету мақсатында халықты немесе әлеуметтік топтарды жоюға бағытталған жариялы түрде жасалатын жалпы қауіпті әрекеттер немесе қатерлер. Терроризмге тән: 1) жалпы қауіпті тудыру (белгісіз адамдар тобына немесе басқа қорғалатын тауарларға нақты қауіп); 2) іс-әрекеттерді орындаудың жария сипаты; 3) әлеуметтік деңгейде қорқыныш, депрессия шиеленісінің жағдайын әдейі жасау; 4) қандай да бір талаптарды қанағаттандыру мақсатында белгілі бір тұлғаларға ықпал ету. Терроризм террордан ерекшеленеді: біріншіден, терроризм-бұл бір реттік жасалатын әрекет немесе жаппай емес, керісінше жергілікті сипаттағы бірқатар лодобалық актілер. Екіншіден, терроризм субъектілері шексіз емес, бірақ ресми түрде құрылған (сайлау арқылы, әскери Ұлттық қауіпсіздік арқылы және т.б.) олардың іс-әрекеттері газдалатын аймақтың әлеуметтік контингентіне билік бермейді. Үшіншіден, егер террор шындықтың әлеуметтік-саяси факторы болса, онда терроризм - бұл қылмыстық-құқықтық сипаттағы құбылыс және оның қорқыныш жағдайының аясында қандай-да бір іс-әрекетке итермелеу мақсатындағы зорлық-зомбылық жалпыға бірдей емес, жергілікті маңызы бар.

Терроризм мен терроризм-бұл әлеуметтік оқиғалардың иерархиясындағы әртүрлі деңгейдегі құбылыстар, олардың мәні мен қоғамға тигізетін зардаптарының маңыздылығы. "Терроризм" термині латынның "тегг" - қорқыныш сөзінен шыққан. Терроризм-саяси мәселелерді зорлық-зомбылық әдісімен шешудің тәсілі, ал терроризм ультра-позициялық саяси топтарға тән қызмет ретінде қарастырылады. Терроризм-әлеуметтік-саяси күрес әдістерінің бірі, моральдық-психологиялық қысымды, зорлық - зомбылық әрекеттерін, кісі өлтіруді және т.б. пайдалану арқылы әлеуметтік қайшылықтарды шешу. Террористік әрекетті жалғыз террористер, террористік топтар мен ұйымдар, халықаралық террористік орталықтар мемлекеттің қолдауымен жүзеге асыра алады. Терроризм жасырын, зорлық-зомбылық, мақсатты, басқарылатын, идеологиялық күрес ретінде жүзеге асырылады. Терроризм құрбандары кездейсоқ немесе таңдамалы болуы мүмкін (кез-келген институттардың нышандарын білдіреді). Террористік акт адамдардың белгілі бір санатын қорқыту немесе террористердің идеяларын насихаттау функцияларын орындайды. Терроризмнің сипатына қатысты үш негізгі көзқарас бар: террористік әрекеттің жауынгерлік, қылмыстық және әлеуметтік-саяси көріністеріне негізделген. Бірінші ұстанымға сәйкес терроризм Қарулы әрекеттің, соғыстың бір түрі ретінде қарастырылады және "төмен қарқынды қарулы қақтығыс" ретінде анықталады. Екінші көзқарас қылмыстық компонентке баса назар аударады және терроризмді қылмыстық қылмыстың бір түрі ретінде қарастырады. Үшінші ұстаным терроризмді

әлеуметтік-саяси процесс негізінде қалыптасатын саяси күрестің бір түрі ретінде қарастырады.

"Экстремизм" ұғымы латынның EXTREMUS сөзінен шыққан - экстремалды, бұл жалпы алғанда экстремалды көзқарастарға, шаралар мен әрекеттерге деген адалдықты білдіреді. Өз кезегінде экстремизм қалыпты және радикалды көзқарастарға, қозғалыстар мен идеологияларға бөлінеді. Терроризм радикалды, яғни экстремизмнің экстремалды түріне жатады, ол өз мақсаттарына зорлық-зомбылық, террор арқылы қол жеткізеді. Бұл ішінара экстремизм зорлық-зомбылықты қолданбайды дегенді білдіреді, дегенмен ол оны алға қойылған мақсаттарға жетудің шарты ретінде уағыздайды. Қозғалыс ретінде бұл саяси партиялардың, қоғамдық қозғалыстар мен заңсыз ұйымдардың белсенді қызметі, саяси мақсаттары мен идеологиялық негізі бар және зорлық-зомбылықтан басқа барлық күрес құралдарын қолданады. Қазіргі экстремизмге өзінің авторлығын, саяси акцияларының мәні мен мақсатын жасырудың қажеті жоқ, өйткені олардың негізгі міндеті бұқаралық ақпарат құралдары арқылы тыңдалып, қоғам мен Үкіметтің назарын оларды толғандыратын проблемаға аудару және қоғамдық пікірді айла-шарғы жасау арқылы үкіметтің қажетті шешімдер қабылдауына әсер ету болып табылады. Сонымен қатар, экстремистердің саяси акциялар өткізуінде халықты қолдауға Мұқият, алдын ала үгіт-насихат жұмыстары жүргізілуде. Экстремистік құрылымдардың қызмет формалары әртүрлі.

Олар: популистік бағдарламалар мен талаптарды ұсыну, үгіт-насихат жұмыстары, митингілер мен демонстрациялар, тәртіпсіздіктер мен азаматтық бағынбау акцияларын ұйымдастыру. Экстремистік ұйымдардың қоғамдық акциялары көбінесе қаланың барлық аудандарының уақытша тұрақсыздануына әкеледі. Қолданыстағы әлеуметтік құрылымдар мен институттарға қарсы тұрып, өз мақсаттарына жету үшін олардың тұрақтылығын бұзуға тырысып, экстремистер "бәрі немесе ештеңе"ұрандарын басшылыққа ала отырып, ымыраға келу, келіссөздер, келісімдер мүмкіндігін жоққа шығарады. Жалпы, экстремистік ұйымдар кез-келген келіспеушіліктен бас тартумен, қарсыластар мен тартынушыларға өздерінің көзқарастар жүйесін енгізумен сипатталады. Олар ақылға емес, адамдардың сезімдеріне жүгінеді. "Экстремизм-бұл пропорцияның барлық сезімін жоққа шығару. Ол шындық, қоршаған әлем туралы бұрмаланған деформацияланған идеялармен жұмыс істейді, бұл тұтастай алғанда сот шешімдерінің шектен шығуынан, ашуланшақтықтан, категориядан көрінеді"2.

"Экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы" 2005 жылғы 18 ақпандағы Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес экстремизм деп түсіну керек:

Біріншіден, жеке және (немесе) заңды тұлғаның, жеке және (немесе) заңды тұлғалар бірлестігінің белгіленген тәртіппен экстремистік деп танылған ұйымдар атынан әрекеттер ұйымдастыруын және (немесе) жасауын қамтамасыз етеді.

Екіншіден, жеке және (немесе) заңды тұлға, Жеке және (немесе) заңды тұлғалар бірлестігі мынадай экстремистік мақсаттарды көздейтін әрекеттерді жүзеге асырады:

Қазақстан Республикасының конституциялық құрылысын күштеп өзгерту, егемендігін, оның аумағының тұтастығын, қол сұғылмауын және бөлінбеуін бұзу, мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігі мен қорғаныс қабілетіне нұқсан келтіру, билікті күшпен басып алу немесе билікті күшпен ұстап тұру, заңсыз әскерилендірілген құралым құру, оған басшылық ету және қатысу, қарулы бүлік ұйымдастыру және оған қатысу, әлеуметтік, тектік-топтық алауыздықты қоздыру (саяси экстремизм); нәсілдік, ұлттық және рулық алауыздықты, оның ішінде зорлық-зомбылықпен немесе зорлық-зомбылыққа шақырумен байланысты алауыздықты қоздыру (ұлттық экстремизм); діни өшпенділікті немесе алауыздықты, оның ішінде зорлық-зомбылықпен немесе зорлық-зомбылыққа шақырумен байланысты өшпенділікті немесе алауыздықты қоздыру, сондай-ақ азаматтардың қауіпсіздігіне, өміріне, денсаулығына, имандылығына немесе құқықтары мен бостандықтарына қатер төндіретін кез келген діни практиканы қолдану (діни экстремизм).

Толерантты мәдениетті қалыптастыру бойынша тәрбие-білім беру процесін күшейту, әлемдік діннің теориялық негіздерін зерделеу үшін дінтану бойынша арнайы курстарды оқу процесіне белсенді енгізу (міндетті компонент).

Сұрақ 2. Терроризм мен діни экстремизмге байланысты қылмыстардың криминологиялық және қылмыстық-құқықтық сипаттамасы.

Қоғамдық қауіпсіздікке қарсы қылмыстарды өз кезегінде келесідей жіктеуге болады: а) Жалпы қауіпсіздікке қарсы қылмыстар: терроризм (ҚР ҚК 255 бабы); терроризмді насихаттау немесе терроризм актісін жасауға жария түрде шақыру (ҚР ҚК 256 бабы); Террористік топ құру, оған басшылық ету және оның әрекетіне қатысу (ҚР ҚК 257 бабы); экстремизмді немесе террористік әрекетті қаржыландыру (ҚР ҚК 258 бабы); адамды кепілге алу(ҚР ҚК 261-б.); ұйымдасқан қылмыстық топты, қылмыстық қоғамдастықты, қылмыстық ұйымды құру және оған басшылық ету, қылмыстық қоғамдастыққа қатысу(ҚР ҚК 262-Б.); заңсыз әскерилендірілген құралымды ұйымдастыру (ҚР ҚК 267-Б.); бандитизм(ҚР ҚК 268-Б.); ғимараттарды, құрылыстарды, қатынас және байланыс құралдарын басып алу(ҚР ҚК 269-Б.); әуе немесе су кемесін не жылжымалы темір жол составын айдап әкету, сол сияқты басып алу(ҚР ҚК 270-б.); қарақшылық (ҚР ҚК 271-Б.); жаппай тәртіпсіздіктер (ҚР ҚК 272-б.); терроризм актісі туралы көрінеу жалған хабарлау (ҚР ҚК 273-б.);

Аталған баптар бойынша экстремизмге және террористік әрекетке байланысты қылмыстар Ақтөбе, Қарағанды, Атырау, Алматы, Түркістан, Батыс Қазақстан, Маңғыстау, Павлодар облыстарында, Тараз қаласында, Нұр-Сұлтан және Алматы қалаларында тіркелді.

Терроризм, діни экстремизм-Қазақстанға нақты қауіп. Терроризм мен діни экстремизм қазіргі қоғамның қауіпті және қорқынышты құбылыстарының бірі бола отырып, ғасырлар бойы әлемнің көптеген елдерімен бірге біздің республикамызға кірді. Терроризм біз үшін әсіресе 2011 жылдың соңындағы оқиғалар аясында өзекті болды, дегенмен Қазақстандағы террорлық әрекеттерді санауды американдық "Стратфор" зерттеу ұйымының сарапшылары 2011 жылғы 24 ақпанда Ақтөбе қаласындағы түрменің бақылау-өткізу пунктiнiң жанында жарылыс болған кезде бастайды. Зардап шеккендер болған жоқ, ешқандай мәлімдеме болған жоқ. БАҚ-та бұл түрмеде әртүрлі адамдар, соның ішінде террористік әрекет жасады деген айыппен сотталғандар отырғаны жазылған. Кейбір ғалымдардың пікірінше, біздің елімізде террористік көріністердің алғышарттары бұрыннан пісіп-жетіліп келді және арнайы қызметтердің сауатты жұмысының арқасында ғана олардың алдын алды. Басқаларының пікірінше, бұл 11.10.2011 Ж.Қазақстан Республикасының "Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы" Заңы қабылданғаннан кейін орын алды, сол арқылы бұған дейін тыныш Ұйықтаған. Бірақ мұның бәрі пікірталас тудырады және шексіз ойлауды қажет етеді. Терроризм мен экстремизм, әлемдік тәжірибе көрсетіп отырғандай, әсіресе, әлеуметтік - саяси саладағы Қайшылықтар шиеленісіп, қоғамдық қатынастар, мемлекеттік құрылым бұзылып, ішкі тұрақтылық болмай отырған өңірлер мен кезеңдерде өте өткір көрінеді. Терроризм мен діни экстремизмнің Қазақстанда бар екенін және бұл біз үшін нақты қауіп екенін жауапкершілікпен түсіну қажет. Басты қауіп-лаңкестік пен діни экстремизм болып табылады залал, ол келтірсе, қоғамдық қауіпсіздік және тұтастай алғанда, конституциялық тәртібі. Террористердің қоғамда тарататын қорқынышы, аты-жөні жоқ және барлық жерде қауіп төнген жағдайда толық дәрменсіздік сезімі, мемлекеттік құрылымдардың өз азаматтарын қорғау қабілетіне деген сенімін жоғалту - бұл терроризмге қарсы тиімді емес әрекеттің айқын салдары. Кез келген мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігінің жай-күйі оның ұлттық мүдделерінің нақты немесе ықтимал қауіп-қатерлерден қорғалу дәрежесімен айқындалады. Қазақстан үшін, кез келген басқа мемлекет үшін сияқты, ұлттық мүдденің маңызы мен өзгермейтіні - бұл аумақтық тұтастық, мемлекеттік егемендік, конституциялық құрылыстың сақталуы, орнықты экономикалық даму. Дәл солармен елдің ұлттық қауіпсіздігіне төнетін қатерлерді салыстыру қажет. Кейбір шектес мемлекеттер өңірлері тарапынан Қазақстанға және Орталық Азияның басқа да елдеріне деген ескі геосаяси талаптардың пайда болуы немесе жандануы, олардың аумағына кейбір шетелдік саяси күштердің қарсы тұруын көшіру, бірқатар шетелдік террористік, діни, ұлттық-радикалды және өзге де ұйымдардың экстремистік көріністерінің жандануы - осының бәрі Қазақстан қауіпсіздігіне төнетін қатерлердің сыртқы факторлары.

Терроризмнен басқа, Қазақстанға терроризммен қатар жүріп жатқан экстремизм де қауіп төндіреді. Соңғысынан айырмашылығы, идеялары мен ұйымдастырушылық формалары негізінен Орталық Азияға сырттан енеді, біріншісі аймақта өзіндік негізге ие. Ол аграрлық шамадан тыс қоныстану және онымен бірге жастарды жұмыспен қамтудың өткір проблемалары Исламның дәстүрлі тамырымен үйлесетін аймақтармен қалыптасады. Ұлт Көшбасшысы Н.Ә. Назарбаев осыған байланысты: "дінге сенушілердің азаматтық құқықтарын кемітпей, жекелеген дін немесе конфессиялық ағым шамадан тыс саясаттандырылған жағдайда конфессиялық қауіпсіздік сынаққа ұшырауы мүмкін екенін атап өту қажет. Мұнда мемлекеттің зайырлы мәртебесін және қоғамдағы конфессиялық тепе-теңдікті қамтамасыз ете алатын және қамтамасыз ете алатын формула өте қарапайым: сенушілер, әрине, азаматтық құқықтарға ие және демократиялық бостандықтарға ие. Өз кезегінде, дін рухани бастама және ғибадат ету мүмкіндігі ретінде саяси құқықтар мен мемлекеттің саяси еркіне әсер ету мүмкіндігіне ие емес және болмауы керек".

Діни экстремизмнің пайда болу факторларының арасында мыналарды атап өтуге болады: жақын және алыс шетелдердегі экстремистік көріністер санының өсуі; шектес мемлекеттердегі әлеуметтік-саяси және экономикалық тұрақсыздық; жекелеген елдерде қарулы қақтығыстардың, сондай-ақ бір-біріне аумақтық наразылықтардың болуы; кейбір шетелдік арнайы қызметтер мен шетелдік экстремистік ұйымдардың стратегиялық қондырғылары; Заңның беделінің төмендеуі, әлеуметтік агрессивтіліктің өсуі, ертеңгі күнге деген сенімнің жоғалуы; құқық қорғау, әлеуметтік мемлекеттік және қоғамдық органдардың азаматтардың құқықтарын қорғау жөніндегі жұмысын нашар ұйымдастыру; қоғамдағы құқықтық, саяси және моральдық-адамгершілік мәдениеттің төмен деңгейі; халықтың едәуір бөлігінің әлеуметтік тәртіпсіздік пен сенімсіздік сезімі.

Бұл ретте Қазақстан тұрғындарының әлеуметтік тұрақсыздығы моральдық өтемақы және адамдарды қазіргі жағдайларға бейімдеу нысандарының бірі ретінде экстремизм көрінісі үшін қолайлы негіз болып табылады. Бұл жерде Қазақстан үшін экстремизмнің барлық түрлерінің ішінде діни экстремизмге үлкен қауіп төніп тұрғанын ескеру қажет. Қазіргі уақытта мемлекеттік деңгейде діни экстремизмнің енуін шектеуге қатысты конфессиялар мен секталардың қызметін реттеуге, қандай да бір діни бірлестіктердің заңсыз жұмыс істейтін өкілдерін анықтау жөніндегі алдын алу іс-шараларын жүргізуге, сондай-ақ конституциялық құрылысты күштеп өзгерту насихатталатын діни бағыттағы әдебиетті тарату көздерін анықтауға және оқшаулауға бағытталған шаралар кешені жүргізілуде. Сонымен бірге Қазақстан Республикасының аумағында қысқа уақыт аралығы өткеннен кейін діни экстремизммен байланысты діни бірлестіктердің пайда болуын және экстремистік мағынадағы ұйымдардың кең тараған желісінің пайда болуын болжауға мүмкіндік бермейтін бірқатар тежеуші факторларды ескермеуге болмайды. Біріншіден, титулдық ұлт арасындағы дәстүрлі исламның тамыры терең емес және тарихи-мәдени негіз болып табылады. Екіншіден, Қазақстан халқының қалыптасқан белгілі бір менталитеті республика аумағында жұмыс істейтін барлық діни бірлестіктерге толерантты көзқарас туралы айтуға мүмкіндік береді. Үшіншіден, республика халқының арасында экстремизмнің тасымалдаушысы бола алатын көптеген топтар жоқ. Төртіншіден, діни бірлестіктердің қызметіне мемлекет тарапынан бақылау бар, ол көптеген жағдайларда діни.

Террористік қатардың үдей түсуі Қазақстанның барабар шаралар кешенін қабылдауы және терроризм мен экстремизмге қарсы іс-қимылдың жалпы мемлекеттік жүйесін құру қажеттілігіне алып келді. Қазақстан Республикасы терроризм мен экстремизмге қарсы күресті "қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы маңызды басымдықтар мен стратегиялық міндеттердің бірі" ретінде айқындайды және терроризм мен экстремизмге қарсы іс-қимыл саласындағы тетіктерді ұйымдастырушылық және құқықтық реттеу бойынша белсенді жұмыс жүргізеді. Терроризмге қарсы тиімді күрес жүргізу үшін терроризмге қарсы қызметті мемлекеттік деңгейде ұйымдастыруға жүйелі көзқарас қажет екенін атап өткен жөн. Терроризммен күрес-бұл, ең алдымен, террористік ұйымдардың пайда болу сатысында анықтауға және жоспарлау мен дайындық сатысында террористік актілердің жолын кесуге мүмкіндік беретін алдын-ала жедел

жұмыс. Жедел жұмысты дұрыс қою кезінде Қазақстанның арнайы және құқық қорғау органдары ағымдағы жедел ақпаратты уақтылы және жеткілікті көлемде жинау мен пайдалануды қамтамасыз етуі тиіс, бұл террористік актілердің ең ерте сатысында жасалуының алдын алуға мүмкіндік береді.

Бұдан басқа, терроризмге қарсы алдын алу шаралары мемлекет сауатты экономикалық, ұлттық және мәдени саясат құрған және жүргізген жағдайда ғана табысты болады. Табысты қарсы тұру, оның ішінде идеологиялық, қазіргі заманғы терроризм мен экстремизмге қарсы іс-қимыл халықты, Азаматтық қоғам институттарын өз жағына тартуды көздейді.

Қалыптасқан жағдайда терроризм мен экстремизмге қарсы іс-қимылдың тиімділігін арттырудың маңызды шарты тек құқық қорғау ғана емес, сонымен қатар саяси, әлеуметтік, идеологиялық, ақпараттық аспектілерді қамтитын, сондай-ақ елдің барлық өңірлерін географиялық қамтуды көздейтін кешенді шараларды іске асыру болып табылады.

Сұрақ 3. Терроризм мен діни экстремизмге қарсы күресті ұйымдастырудың ерекшеліктері.

Терроризм мәселесі бүгінде әр адамды, қай елде тұратынына қарамастан, қайғылы жағдай оның туыстары мен достарына әсер етті ме, жоқ па, алаңдатады. Терроризм жоғалтудың ауырсынуына, көз жасының бұзылуына әкеледі, бірақ сонымен бірге ол бәрін болып жатқан жағдайдың себептері туралы, осы жағдайда не істей алатынымыз туралы ойлануға мәжбүр етеді. Террор, сепаратизм және экстремизм оның ең экстремалды көріністерінде саяси, әлеуметтік және экономикалық теңсіздікті жұқтырған әлемдік қауымдастық ағзасының созылмалы аурулары болып табылады. Бұл аурудың Әлеуметтік емес, геосаяси синдромдары көп деп айтуға болмайды. Бұл азаматтық бағынбау немесе саяси наразылық актілерінің дәлелдерінен гөрі экономикадан көп деп айтуға болмайды. Онда басқа. Мұнда бәрі аз.

Терроризм динамикалық дамуға бейім.

Терроризмнің пайда болуына келесі жағдайлар ықпал етеді:

- ақпараттық қоғамды қалыптастыру,
- адам өмірінің технологиялық ортасын дамыту,
- дәстүрлі қоғамды әлсірету және либералдық құндылықтарға бағдарланған, жаңғыртылған қоғамды қалыптастыру және қалыптастыру,
- тарихи даму барысында туындайтын нақты проблемалар.

Қауіпті жеңу үшін біз бұл туралы ұмытпауымыз керек және одан ұялмауымыз керек. Оған геосаяси эгоизмді, конфессияаралық алауыздықтар мен саяси амбицияларды жоққа шығарып, оны қарсы алып, ұжымдық күш-жігермен күресу керек. Әсіресе, егер бұл біздің планетамыздың терроризмге, көбінесе оның ерекше және агрессивті түрлеріне айналатын созылмалы аурулары болса.

Бүгінгі таңда " ... бұл мәселені бірқатар беделді зерттеушілер, түрлі ғылыми-зерттеу институттары шешеді. Мысалы, Израильде терроризм мәселелерін зерттеу институты бар. Осыған ұқсас ғылыми орталықтар Батыс Еуропа мен АҚШ-та бар. Ғылыми сала пайда болды - террология". ТМД, Азия аумағында да өңірлік әзірлемелер бар. Атап айтқанда, бұл Мәскеуде, Нұр-Сұлтанда, Бішкекте, Шанхайда және т.б. терроризмге қарсы орталықтар, олардың басты міндеті саяси және діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі мүдделі ведомстволардың күш-жігерін үйлестіру болып табылады. "Әлемнің барлық дерлік елдері терроризм қаупіне қарсы шықты. Сонымен бірге, оның күші соншалықты зор, тіпті әскери және дипломатиялық арналардың белсенді жұмылдырылуымен де бұл мәселені қысқа мерзімде шешу мүмкін емес".

Терроризмге қарсы күресті үйлестіру халықаралық деңгейде бұрыннан бері жүргізіліп келеді және бүгінде әлемде терроризмге қарсы іс-қимылдың айтарлықтай тәжірибесі жинақталған деп айтуға болады. Осы бай тәжірибенің бәрінен бір уақытта пайдалы және әлемдік қоғамдастықтың террористік интернационалға қарсы күресінің бірнеше негізгі стратегияларын оқшаулауға болады.

Бұл терроризммен ұзақ мерзімді, күштік күресті оның таралу ошақтарында жүргізу. Бұл терең әлеуметтік-экономикалық, саяси интеграция және арнайы құрлықтық қауіпсіздік институттарын құру жолымен қол жеткізілетін бірыңғай қауіпсіздік кеңістігін құру арқылы терроризмге және өзге де теріс әлеуметтік құбылыстарға қарсы іс-қимыл. Бұл қауіпсіздіктің эшелондалған жүйесін құру, яғни қауіпсіздіктің құрылымдары мен ұлттық жүйелерінің оңтайлы үйлесімін табу, осы жүйелер арасындағы өзара байланыс пен өзара тәуелділікті нығайту. Бұл террористік белсенділіктің артуы байқалған елдер арасында тұрақты диалогтық формалардың қалыптасуы. Бұл ең қиын стратегия.

Қазақстанда осы көп қырлы зұлымдыққа тиімді қарсы іс-қимыл жасау үшін 2013-2017 жылдарға арналған Діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі мемлекеттік бағдарлама әзірленді, оның міндеттерінің бірі діни экстремизм мен терроризм көріністерін, оның ішінде арнаулы мемлекеттік құқық қорғау органдары қызметін анықтау мен жолын кесудің тиімділігін арттыру болып табылады.

Назарбаев Н.А. "бүгінгі таңда терроризмге қарсы іс-қимыл Қазақстанның ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етудің басым бағыттарының бірі болып табылады".

Алайда, терроризмге сәтті қарсы тұру үшін барлық құқық қорғау органдарының, Қорғаныс министрлігінің, Сыртқы барлау қызметінің терроризмге қарсы қызметі жеткіліксіз, сондай-ақ экстремизм мен терроризмге байланысты қылмыстарды анықтау және ашу бойынша жедел-ізвестіру іс-шараларын жүзеге асыратын бөлімшелер санының штат санын ұлғайту мүмкіндігі бар.

Терроризмнің күштік, полициялық шешімі жоқ. Террористерді оқшаулау және басу - бұл зұлымдықпен күресудің бір бөлігі ғана. Қоғамды радикалдандыру және терроризмге бет бұру үшін негіздерді алып тастайтын саяси, әлеуметтік және мәдени қайта құрулар жалғыз перспективалы болып табылады.

Әрбір қызметкер экстремизм мен терроризмге қарсы күресті қамтамасыз ету үшін қажетті терроризмге қарсы білімдермен және дағдылармен қарулануға тиіс. Экстремизмге және терроризмге байланысты қылмыстардың жолын кесу жөніндегі іс-шаралардың орындалуын қамтамасыз етудің қажетті элементтерінің бірі құқық қорғау органдарының барлық жоғары оқу орындарында мемлекеттік білім беру стандартының құрамдас бөлігі ретінде міндетті пәнді оқыту болып табылады.

Толерантты мәдениетті қалыптастыру бойынша тәрбие-білім беру процесін күшейту, әлемдік діннің теориялық негіздерін зерделеу үшін дінтану бойынша арнайы курстарды оқу процесіне белсенді енгізу (міндетті компонент). Барлық жоғары оқу орындарында "терроризмге қарсы іс-қимыл негіздері" міндетті пәнін енгізумен толықтыру қажет.

Терроризмге және діни экстремизмге қарсы іс-қимыл саласындағы сауаттылықты арттыру мақсатында қоғам мен мемлекеттің қауіпсіздігі үшін жеткілікті "сыни ойлау" пәнін балабақшадан бастап мектеп пен жоғары оқу орындарында, докторантурада енгізу қажет.

Табысты қарсы тұру, оның ішінде идеологиялық, қазіргі заманғы терроризм мен экстремизмге қарсы іс-қимыл халықты, Азаматтық қоғам институттарын өз жағына тартуды көздейді.

№ 2 тақырып. Діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл бойынша алдын алу жұмыстарын ұйымдастыру.

Дәріс сұрақтары

- 1. Терроризмнің таралуының пенитенциарлық профилактикасының ерекшелігі.**
- 2. Діни экстремизм мен терроризмнің алдын алу бойынша алдын алу жұмыстарының жекелеген бағыттары.**
- 3. Құқықтық тәрбиенің кейбір мәселелері экстремизм мен терроризмнің алдын алу құралы ретінде.**

Сұрақ 1. Терроризмнің таралуының пенитенциарлық профилактикасының ерекшелігі.

Терроризм актілерін тарату мәселесі Қазақстан үшін сыртқы салада ғана емес, елдің ішкі қауіпсіздігіне де қауіп төндіреді. Мемлекеттің ұлттық және қоғамдық қауіпсіздігін қамтамасыз ету жүйесіндегі басты элементтердің бірі терроризмге қарсы іс-қимылдың кіші жүйесі болуға тиіс, оны терроризмнің алдын алу саласындағы мемлекет қабылдаған стратегияны қолданыстағы заңнама негізінде нақты ведомстволардың, ұйымдардың, қоғамдық бірлестіктер мен азаматтардың Үйлестірілген қызметіне қайта құруға мүмкіндік беретін тетік деп түсіну керек. Мемлекеттің терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы саясатын айқындайтын құжаттардың бірі 2018 жылғы 15 наурызда қабылданған Қазақстан Республикасында діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі 2018-2022 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарлама болып табылады. Осы бағдарлама негізінде ІІМ осы бағдарламаны іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарын екі бөлікте бекітті. Бұл бағдарлама терроризмнің алдын алуға бағытталған барабар шаралар кешенін әзірлей отырып, Қазақстанда терроризмнің пайда болуына ықпал ететін себептер мен жағдайларды бейтараптандыруға бағытталған. Терроризмнің алдын алу-бұл қылмыстардың себептері мен жағдайларын жоюға немесе бейтараптандыруға бағытталған мемлекеттік және қоғамдық шаралар жиынтығы. Қылмыстың алдын алу-мемлекет пен қоғам қызметінің жолдар мен құралдарды, сондай-ақ қылмысқа тиімді Ықпал етудің өзге де мүмкіндіктерін анықтауға бағытталған арнайы түрі. Алдын алу шаралары бірқатар белгілерге сәйкес жіктеледі: А. алдын алу іс-шараларының мақсаты мен деңгейі; Б. олардың ауқымы; В. құқықтық реттеу; Г. шаралар сипаты; Д. қолдану сәті (кезеңі); Е. алдын алу қызметінің субъектілері. Ешқандай қатаң қауіпсіздік шаралары террористік әрекеттердің алдын ала алмайды. Қылмыстың алдын алу жүйесі, кез-келген әлеуметтік жүйе сияқты, нақты қызмет түрлері арқылы көрінеді. Қылмыстың алдын алу адамдардың қарым-қатынасын анықтайды, олардың қоғамдағы мінез-құлқына әсер етеді. Жүйенің, оның жеке субъектілерінің, алдын-алу шараларының мақсаты-қылмыстық-құқықтық тыйымдардың бұзылуына әкелетін қақтығыста туындайтын криминогендік жағдайлардың көбеюіне жол бермеу. Қылмыс жасалған жағдайларда міндет олардың себептерін бейтараптандыру, қылмыстың қайталануын болдырмайтын алдын - алу және тәрбиелеу шараларын жүзеге асыру болып табылады. Осылайша, қылмыстың алдын алу жүйесі реттеуші, қорғаныс және тәрбиелік функцияларды орындайды. Жалпы қылмыстардың және терроризмнің алдын-алу, атап айтқанда, оларды жою немесе бейтараптандыру үшін олардың пайда болу себептеріне әсер ету шараларының кең спектрін қолдануды білдіреді. Террористік қылмыстардың себептері мен жағдайларын жою үшін жалпы, арнайы шаралар мен жеке сипаттағы шараларды жүргізумен қатар қажет. Қылмыстың алдын алудың жалпы мемлекеттік шаралары мемлекеттің қолдауымен жүзеге асырылатын экономикалық және әлеуметтік сипаттағы шараларды білдіреді. Мазмұны бойынша бұл алдын алу шаралары экономикалық, демографиялық, саяси, идеологиялық және ұйымдастырушылық сипаттағы шараларға бөлінеді. Қылмыстың себептері мен жағдайларын жоюға немесе бейтараптандыруға бағытталған іс-шараларды жоспарлау, болжау және әзірлеу арқылы қол жеткізілетін арнайы ескерту үлкен профилактикалық мәнге ие. Арнайы ескерту

жоспарланған қылмыстардың алдын алуды, басталған қылмыстық қол сұғушылықтың жолын кесуді, сондай-ақ жасалған қылмыспен келтірілген зиянды жоюды көздейді. Арнайы алдын алу шараларын жүргізуде режимдік - жедел, тәрбиелік және психологиялық қызметтер жетекші рөл атқарады. Жеке профилактика белгілі бір адамға қатысты сендіру және мәжбүрлеу шараларын, сондай-ақ қоғамға қарсы құбылыстарға әсер ету шараларын қамтиды. Бұл профилактикалық жұмыс террористік қылмыстар үшін сотталғандармен жұмыс істеудің негізгі әдісі болып табылады, өйткені алдын алу процесінде нақты сотталғандармен жұмыс Сапалы нәтиже береді. Кез-келген алдын-алу шараларының тиімділігі, егер олар білім беру, психологиялық-педагогикалық шараларды қолданумен байланысты болса, артады. Оларды қолдану субъектілері: отбасы, туыстары, қылмыскерді қоршап тұрған микро орта, жұмыс тобы, діни конфессиялардың өкілдері. Кейінгі қылмыстардың алдын алуда отбасы үлкен рөл атқарады. Отбасында адам қалыптасады, оның дүниетанымы, көзқарасы, тұлға қалыптасады. Алайда, отбасы ықтимал террористті тәрбиелеп, оған басқа ұлт өкілдеріне деген жеккөрушілік пен төзбеушілік сезімін оята алады. Сондықтан отбасының тек субъект ғана емес, сонымен қатар алдын-алу шараларының объектісі болуы өте маңызды. Қазақстанда исламды саясаттандыруға ішкі себептер жоқ. Сотталған террористермен алдын алу жұмысын ұйымдастырудағы басты проблемалардың бірі ҚАЖ қызметкерлерінің осы санаттағы ерекше сотталғандардың жеке ерекшеліктерін білу саласындағы кәсіби даярлығының төмендігі болып табылады.

Қазақстан Республикасында қылмыстық-атқару саясатын жетілдірудің 2007-2015 жылдарға арналған тұжырымдамасын талдау ҚР ІІМ-де бас бостандығынан айыру орындарында сотталғандарды ұстау түрін біртіндеп өзгерту жоспарланғанын көрсетеді. Атап айтқанда, тұжырымдама сотталғандарды ұстаудың отряд жүйесінің камералық ұстау түріне біртіндеп ауысуын көздейді. Террористік қылмыстары үшін сотталғандарға қатысты одан әрі сауатты алдын алу мақсатында ҚАЖ мекемелерінде жасақ жүйесінің болуы орынсыз деп танылуы керек, өйткені ол сотталған террористермен жеке жұмысты кеңінен қолдануға практикалық мүмкіндік бермейді. Терроризм-қоғамдық қауіпсіздік пен қоғамдық тәртіпке қарсы ең қауіпті қылмыстардың бірі. XX ғасырдың аяғында ол мұндай қауіпті пропорцияларды қабылдады, бұл жекелеген мемлекеттердің ішкі проблемасына ғана емес, сонымен бірге халықаралық сипатқа ие болды. Терроризм дегеніміз - дүрбелең туғызу, мемлекеттік және қоғамдық тәртіпті бұзу және тіпті бұзу, қорқыныш сезімін ояту, жауды қажетті шешім қабылдауға мәжбүрлеу, саяси және басқа да өзгерістер енгізу үшін басқа бірдей зорлық-зомбылық қаупі бар зорлық-зомбылық деп айтуға болады. Шамасы, бұл өліммен қорқыту. Терроризмді мұндай түсіну оның көрінісінің барлық деңгейлерінде, оның ішінде жоғары саяси басшылық пен халықаралық қатынастарға қатысты қолданылады. Соңғы жағдайда терроризм халықаралық қылмыс ретінде әрекет етеді, оған қарсы күрес ұлттық және ұлтаралық заңнаманың көмегімен жүзеге асырылады. Көптеген халықаралық құжаттарда терроризм әртүрлі елдердің саяси байланыстарының қалыптасқан жүйесін бұзады және жалпыадамзаттық моральға қол сұғады. Сонымен қатар, әлемдік құқықтық тәртіпке және оның субъектілеріне ешқандай қатысы жоқ адамдар жиі зардап шегеді. Террористік актілер әдетте мұқият дайындалады, сондықтан алдын-алу шараларын қабылдауға барлық мүмкіндіктер бар сияқты, бірақ дайындықтың астыртын болуына байланысты оны жасау өте қиын болуы мүмкін. Террористік актілерді болжау одан да қиын. Қазір ұсынылған болжам схемалары іс жүзінде қылмыстың басқа түрлерін болжаудан еш айырмашылығы жоқ. Сондықтан ең маңызды міндет-кез-келген басқа қылмыс емес, негізінен терроризм тудыратын фактілерді анықтау. Болжамның бастапқы нүктесі, ең болмағанда, Террористік жолға түсуі мүмкін адамдар туралы болжамды білім болуы керек. 1995 жылы Оклахомадағы жарылыстың кінәлілерін тез анықтай алған американдық детективтерге құрмет пен мадақ. Алайда, осы зұлым қылмысты жоспарлап, жүзеге асырған қылмыстық ұйымды "сағынған" адамдар ең қатал сөгіске лайық. Токио метросындағы АУМ-Синрикениң зариндік шабуылы туралы да айту керек.

Терроризм мен жекелеген Террористік актілерді болжау терроризмге қарсы қызметтердің маңызды функцияларының бірі болуы керек сияқты. Терроризмнің

субъектісі мемлекет, оның жоғары және жергілікті органдары, әскери бөлімдер мен жазалау мекемелері, партиялар мен қозғалыстар және олардың "жауынгерлік" байланыстары, партизандық құрылымдар, жеке топтар, соның ішінде өз күштерімен немесе мемлекет құрған құпия топтар, құпия қоғамдар, сайып келгенде, жеке тұлғалар болуы мүмкін. Субъективті Тараптың міндетті белгісі-қоғамдық қауіпсіздікті бұзудың, халықты жоюдың немесе билік органдарының шешім қабылдауына әсер етудің арнайы мақсаты. Сонымен қатар, басқа әрекеттер деп түсініледі: атыс қаруынан ату.

Сұрақ 2. Діни экстремизм мен терроризмнің алдын алу бойынша алдын алу жұмыстарының жекелеген бағыттары.

Қазақстан ұлы өркениеттердің тоғысында жатыр. Біздің еліміз үлкен конфессиялық және этникалық сан алуандығымен ерекшеленетін әлемдегі санаулы мемлекеттердің қатарына кіреді. Сонымен бірге, дін саласында белгілі бір діндерді бұрмаланған түсінумен, сенімді саяси немесе пайдакүнемдік мақсаттарда пайдалануға тырысумен байланысты елеулі қауіптер бар. Қазіргі қоғамның тұрақтылығы үшін басты қауіптердің бірі-идеялары діни киімдерде жиі ұсынылатын экстремизм. Бұл әсіресе оның шындығының маңызды саласы.

Нәтижесінде, кез-келген елордалық тұрғындарды теріс қабылдайтын әлеуметтік орта пайда болады (қазіргі және бұрынғы транзиттік тұлғалардан), осы жағдайларға байланысты жауды оның көріністерімен көрмеуге бейім, демек, қарсы барлаудың қалауы мен мүмкіндіктеріне қайшы келетін жау қызметінің шарттары жақсарады. Қарсы барлау органдары іздестіріп жатқан, мұндай табу ықтималдығының аз үлесі бар адамдардың елорда бойынша еркін баруы және орын ауыстыруы үшін жағдай жасалуда. Теріс процесс оның орындалуын жедел емес, тергеу ісін қажет ететін әртүрлі актілер түрінде табады. Мәскеу вокзалдарының, станциялардың, әуежайлардың қызметтерін "транзитпен" пайдаланатын адамдардың үлкен тобын сүзгілеудің қиындығы, мұнда жоғалу оңай емес, сонымен қатар террористік әрекетті Орындаушыға "дұрыс жерде және уақытында" болу да қарсы барлаудың алдын алу шараларымен кешігіп қалуына әкеледі. Әрине, қарсыластың терең барлау жұмыстарын жүргізуге ғана емес, сонымен бірге диверсия объектісіндегі ең осал жерлерді анықтауға және 2011 жылы және одан бұрын Домодедово әуежайында болған ең аз шығындармен қылмыстық мақсатына жетуге мүмкіндігі бар. басқа жерлерде. Біздің ойымызша, елордалық қалаларда "транзиттік" қонақтардың болуын барынша азайту керек. Осыған байланысты шаралардың бірі ретінде теміржол вокзалдарын Астана аумағынан тыс жерге шығару мүмкіндігін қарастыру қажет. Екіншісі-елорда тұрғындары мен қонақтарының жаппай баратын объектілері ресми түрде ІІМ органдарының күзетіне және қарсы барлау бөлімшелерін (әуежайлар, вокзалдар, театрлар, мұражайлар, базарлар және т.б.) жедел қамтамасыз етуге берілуге тиіс. Ұқсас орындардағы қауіпсіздік қызметтері бірқатар құқықтық және әлеуметтік-психологиялық жағдайлар бойынша жұмысты тиімді жүзеге асыра алмайды. Ең алдымен, олар терең процестерді зерттей алмайды, яғни операциялық ортаға ие болу, оған түзетулер енгізу және басқару. Сондай-ақ, олар алдын-ала ақпарат алудың техникалық мүмкіндіктерімен жабдықтала алмайды. Сонымен қатар, құқық қорғау органдары қылмыс құрамының тікелей белгілеріне ғана жауап береді, шабуылдарды жүргізушілердің, ұйымдастырушылардың және орындаушылардың білікті әсеріне төтеп бере алмайды, олардың арсеналында адамға әсер етудің тыйым салынған әдістері (қорқыту, бопсалау, физикалық әсер ету, кісі өлтіруге дейін) бар. Мұндай жағдайда тек арнайы мүмкіндіктері бар мамандандырылған мемлекеттік органдар ғана жаудың ниетіне лайықты қарсы тұра алады, оларды алыс қашықтықта ашады. "Жеті күтушінің көзі жоқ баласы бар" болғандықтан, мұндай нысандарды заңнамалық түрде анықтап, қарсы барлау қызметкерінің аға жедел бастығы етіп тағайындау керек, оған рұқсат етілген шеңберге сәйкес келмейтін адамдардың мінез-құлқының белгілері мен фактілері туралы барлық ақпарат жиналуы керек. Бұдан басқа, соңғыларына меншік нысанына қарамастан, туындаған мәселелер мен оның пайда болу мән-жайлары бойынша бөлінген объектідегі кез келген лауазымды адамға ресми сауалнама жүргізу құқығын беру. Қарсы барлауға берілген объектілердің кез келген азаматқа жедел қызметкерді бастамашыл түрде табуға

және оның пікірінше террористік көріністердің алдын алу шеңберінде қызығушылық тудыратын кез келген ақпарат туралы хабардар етуге мүмкіндік беретін тиісті көрсеткіштері болуға тиіс. Бұл үшін ішкі хабарлау мүмкіндіктері, осы объектілердің электрондық таблосы және т.б. пайдаланылуы мүмкін. Қабылдау бөлмесінің жұмыс режимі келуші үшін оңтайлы және объектінің жұмысымен синхрондалуы керек.

Бұдан басқа, астаналар шегінде мемлекеттің мұқтаждықтарына, содан кейін ғана Астананың мұқтаждықтарына бағытталған ерекше ұлттық саясат әрекет етуі тиіс. Мұнда елдің Билік және басқару органдары мемлекеттік қызметшілерінің негізгі ұйытқысын (60-70%) қалыптастыруға болатын адамдар контингенті шоғырлануы тиіс. Елордадағы барлық басқа қызмет бағыттары екінші дәрежелі, қызмет көрсету сипатына ие болуы керек. Әрине, барлық адамдар тең құқықтарға ие, бірақ бұл құқықтарды жүзеге асыру механизмін билік пен басқару органдары анықтауы керек. Егер азаматтардың жекелеген санаттарының құқықтарына нұқсан келтіру заңды мақсатқа (мысалы, денсаулықты немесе жалпы қоғамның қауіпсіздігін қорғау) бағытталған болса және осы мақсатқа сәйкес болса, онда ешқандай кемсітушілік жоқ екенін есте ұстаған жөн. Террористік қауіптілік деңгейін төмендету мәселесі адам құқықтарына қысым жасау үшін қолайлы және қолайлы, ақылға қонымды және объективті негіз болып табылады. Көші-қон процестерін, ең алдымен, кейбір өкілеттіктерді орталық органдардан шеткері органдарға беру арқылы азайтуға болады. Жергілікті жерлерде әлеуметтік-экономикалық проблемаларды шешу халықтың, әсіресе жастардың тұрақты тұратын жерлеріне шоғырлануына әкеледі және діни экстремистік ұйымдардың ықпалына түсу қаупін азайтады. Сонда көшіп-қонушылар контингентінің азаюында қарсы барлауға (оның күштері мен құралдарына) жұмыс істеу оңайырақ болады. Бұл тұрғыда нақты жұмыс істеп тұрған электрондық үкімет айтарлықтай демеу болады.

Сұрақ 3. Құқықтық тәрбиенің кейбір мәселелері экстремизм мен терроризмнің алдын алу құралы ретінде.

Қазіргі демократиялық қоғамдағы мемлекеттік биліктің тиімділігі көптеген факторларға байланысты. Бүгінгі таңда азаматтардың құқықтық мәдениеті сияқты фактор үлкен рөл атқарады деп санаймыз. Мамандар құқықтық мәдениет деңгейінің төмендегенін атап өтті. Қазақстандық қоғамда нигилистік үрдістердің өсуі байқалады, бұл жалпы қоғамды алаңдатпай қоймайды. Жеке тұлғалардың, олардың бірлестіктерінің құқықтық нормаларға теріс, нигилистік қатынасы, қолданыстағы заңнаманы бұзу, кез-келген заңсыз мінез-құлық төмен құқықтық мәдениеттің көрінісі болып табылады. Бүгінгі таңда қоғамдық санада батыстық құндылықтар мен батыстық өмір салты, оның ішінде мемлекеттік биліктің қызметі отырғызылуда. Мемлекеттің имиджі көптеген факторларға байланысты: Мемлекет басшысының жеке басына, аумақтың кеңдігіне, Қарулы Күштердің күш-қуатына, мәдениет деңгейіне, оның шетелде жүрген отандастарының мүдделерін қаншалықты дәйекті түрде қорғауға дайын екендігіне. Экономикалық өсу сәттіліктің жалғыз және шешуші факторы емес. Психологиялық және мәдени фактор да шешуші емес. Мемлекеттік билік мемлекетті бүкіл қоғам мойындаған кезде ғана тиімді болады, сонымен қатар мемлекеттік билік пен қоғамның бір – біріне өзара әсері, ал мемлекеттік биліктің тиімділігінің көрсеткіші қоғамның пайдалылығы, халықтың өмір сүру деңгейі мен сапасын қамтамасыз ету болып табылады. Қазіргі уақытта мамандар ҚР қолданыстағы заңнамасының, әсіресе еңбек және әлеуметтік саладағы заңнаманың мазмұнын сыни бағалайды. Халықтың әлеуметтік қорғалмаған топтары әлеуметтік әділеттілік нормаларын бұзу арқылы наразылық сезімін сезінеді. Мұндай мысалдар БАҚ-та жарияланады. Осылайша, өз пікірін білдіруге және заңды саясатқа белсенді қатысуға мүмкіндігі жоқ адамдар экстремизмге итермелейді. Терроризм, Әлеуметтік және діни экстремизм елдің ұлттық қауіпсіздігіне нақты қауіп төндіреді. Алайда, бұл жағымсыз құбылыстармен күресудің күш әдісі жеткіліксіз. Халықты құқықтық тәрбиелеу жөнінде қарқынды жұмыс жүргізу қажет. Тарихи шындыққа байланысты ҚР да жататын көп ұлтты мемлекеттерде қоғамның құқықтық және саяси мәдениеті күрделілігімен және көп өлшемділігімен ерекшеленеді. Мұнда ұлттық және ұлттық құқықтық мәдениет бар. ҚР жағдайында әртүрлі облыстардың нормативтік мәдениетіндегі айырмашылықты атап

өтеміз. Сонымен, елдің солтүстігі мен оңтүстігі, батысы мен шығысындағы әдет-ғұрыптар мен дәстүрлер әртүрлі. Белгілі бір аймақтың әдет-ғұрыптары, дәстүрлері мен өмір негіздері онда тұрақты тұратын адамдардың моральдық жағдайына, олардың психологиясына әсер етеді. Орталықтардан айырмашылығы, провинцияда тұрғындардың моральдық жауапкершілігінің рөлі зор, бұл жағдай тәрбиенің барлық түрлерін, соның ішінде құқықтық тәрбиені жүргізуде Толық қолданылуы керек. Бұл міндет сезімі жақсы дамыған заңға бағынатын азаматтардың қалыптасуына ықпал ететін моральдық жауапкершілік.

Соңғы уақытта ҚР көрініс тапқан экстремизмнің басты себептері – әлеуметтік теңсіздік пен әділетсіздіктің, діни қарама-қайшылықтардың өсуі және құқықтық мәдениеттің төмендігі. 2011 жылдың күзінде және 2012 жылдың қысында болған батыс және Оңтүстік Қазақстандағы террористік актілер проблеманың шынайылығын және мемлекеттің қоғамды қорғауға қабілетсіздігін көрсетті. Бұл ретте ел халқының басым бөлігі жалпы алғанда толерантты және заңға бағынатын екенін атап өту қажет. Қоғамның ең белсенді бөлігі-жастар. Осыған орай кадрларды іріктеу мен орналастырудың мемлекеттік кадр саясатын жаңарту, заңға бағынатын, адал, ар-ождан (мансап жасамайтын, адамдарды құрал ретінде пайдаланатын) жастарды мемлекеттік лауазымдарға жылжыту қажет. Экстремизм мен терроризмнің алдын алуға болады. Тәжірибе көрсеткендей, азғындық пен әділетсіз заңдардың көмегімен кез-келген қоғам мен мемлекетті жоюға болады, ал әділетті болса, керісінше мемлекетті берік, ал қоғамды ізгілікті және қарқынды дамып келе жатқан етеді. Заңдар әлеуметтік әділеттілікті, азаматтардың заң алдындағы теңдігін нығайтып қана қоймай, іс жүзінде жүзеге асырылуы керек. Жаңа заңдардың жобаларын әзірлеу кезінде әлеуметтік әділеттілік қағидатын басшылыққа алу керек. Ел халқын, әсіресе жастарды ғасырлар бойы қалыптасқан әдет-ғұрып, салт-дәстүр рухында тәрбиелеу, олардың жалпы мәдениеті мен құқықтық мәдениетінің деңгейін көтеру, атап айтқанда, азаматтардың құқықтық санасының деңгейін арттыру қажет. Заңға бағынушылық, адамгершілік тәрбиесін жандандыру қажет. Бірақ құқықтық тәрбие отбасында, балабақшада, мектепте қалыптасқан адамгершіліктен басталуы керек. Үлкендерді құрметтеу, қиыншылыққа тап болған адамдарға көмектесуге деген ұмтылыс тәрбиеленбеген отбасыларда эгоисттер мен азғындық субъектілері өсуі мүмкін. Өркениетті мемлекеттік биліктің басты мақсаты-адамның құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету, жалпыға ортақ игілікке қол жеткізу, азаматтарды құқықтық және саяси тәрбиелеу. Мемлекет қоғамның экономикалық және рухани дамуы үшін қалыпты жағдайларды қамтамасыз етуі керек. Содан кейін барлық азаматтардың, әсіресе жастардың шынайы патриотизмі мемлекет тарапынан оларға қамқорлық жасау үшін жауапты сезім ретінде мүмкін болады. Әлеуметтік әділеттілік-демократиялық және адамгершілік мемлекет құрудың негізі, бастауы, бастауы. Құқықтық тәрбие-бұл мемлекеттік маңызы бар және мемлекеттік қауіпсіздік мәселесі, өйткені ол барлық құқық бұзушылықтардың, соның ішінде саяси, әлеуметтік және діни экстремизмнің алдын алуда үлкен рөл атқарады.

Орта білім беру мектептерінде "дінтану негіздері" курсы тиімді пайдалану, онда оқушылар әлемдік және дәстүрлі діндер тарихы туралы тұтас түсінік ала алады, олардың қоғамның мәдениеті мен адамгершілік өміріне қосқан үлестерімен танысады, бұл ретте Жүсіп Баласағұн, Қожа Ахмет Яссауи, Абай сияқты ұлы қазақ ағартушыларының діни-философиялық шығармашылығына назар аудару қажет Құнанбай-ұлы, Шәкәрім, Ыбырай Алтынсарин, Шоқан Уәлиханов және басқалары. Бұл өскелең ұрпаққа исламның гуманистік құндылықтарымен синтезделген адамгершілік құндылықтарды дарытуға мүмкіндік береді.

№ 3 тақырып. ТМД және ШЫҰ елдерінің діни экстремизм және терроризмге қарсы іс-қимылының ерекшеліктері. Террористік және экстремистік сипаттағы қылмыстарға қарсы іс-қимылды жүзеге асыратын органдар.

Дәріс сұрақтары

- 1. Мемлекеттік органдардың террористік және экстремистік сипаттағы қылмыстарға қарсы іс-қимыл жөніндегі құзыреті.**
- 2. Терроризм мен діни экстремизмге қарсы күресті ұйымдастырудың ерекшеліктері.**

Сұрақ 1. Мемлекеттік органдардың террористік және экстремистік сипаттағы қылмыстарға қарсы іс-қимыл жөніндегі құзыреті.

2001 жылы Шанхай Ынтымақтастық Ұйымын құру туралы декларациямен бір мезгілде ұйымның негізгі құжаттарының бірі болып табылатын Терроризмге, сепаратизмге және экстремизмге қарсы күрес туралы Шанхай конвенциясына қол қойылды. 2002 жылғы 7 маусымда қол қойылған Шанхай Ынтымақтастық Ұйымының (ШЫҰ) Хартиясы Терроризмге, сепаратизмге және экстремизмге қарсы бірлескен іс-қимылды олардың барлық көріністерінде ұйымның негізгі міндеттерінің бірі ретінде айқындады. "Үш зұлымдыққа" қарсы іс – қимыл жасау мақсатында және терроризмге, сепаратизмге және экстремизмге қарсы күрес туралы Шанхай конвенциясын орындау үшін Ұйымға мүше мемлекеттердің құзыретті органдарының аталған саладағы өзара іс-қимылын үйлестіруге және нығайтуға арналған тұрақты жұмыс істейтін орган-ШЫҰ-ның Өңірлік терроризмге қарсы құрылымы (АТҚҚ) құрылды. ШЫҰ ӨТҚҚ Атқарушы комитеті (штаб-пәтері) Ташкентте (Өзбекстан) орналасқан және 2004 жылдан бастап жұмыс істейді. ШЫҰ ӨТҚҚ туралы келісім 2003 жылғы 14 қарашада күшіне енді. 2003 жылы АТҚҚ атқару комитетінің регламенті, құрылымы және штаттық кестесі бекітілді. ШЫҰ ӨТҚҚ кеңесі құрылым қызметінің барлық мәселелері бойынша міндетті сипаттағы шешімдер қабылдайтын басқарушы орган болып табылады. Оның отырыстары, әдетте, жылына екі рет өткізіледі. Ұйымға мүше мемлекеттер ШЫҰ ӨТҚҚ кеңесінің мүшелері болып табылады. Ресей Федерациясы кеңесте ФКҚ директорының бірінші орынбасары С. М. Смирновпен ұсынылған. ШЫҰ ӨТҚҚ Кеңесінде төрағалық ету ротация қағидаты бойынша және орыс әліпбиі тәртібімен бір жыл ішінде жүзеге асырылады.

ШЫҰ ӨТҚҚ Кеңесінің соңғы отырысы 2011 жылғы 21 қыркүйекте Бейжіңде, АТҚҚ Кеңесінің 20-отырысы 2012 жылғы 27 наурызда Ташкентте өтеді. 2010 жылғы 1 қаңтардан бастап 2012 жылғы 31 желтоқсанға дейін ШЫҰ ӨТҚҚ Атқарушы комитетінің директоры болып Қазақстанның өкілі Д.М. Жұманбеков тағайындалды. 2005 жылы ШЫҰ ӨТҚҚ жанындағы Шанхай Ынтымақтастық Ұйымына мүше мемлекеттердің Тұрақты өкілдерінің институтын құру туралы шешім қабылданды. Ресей Федерациясының ШЫҰ ӨТҚҚ жанындағы өкілі А.И. Булахтин болып табылады. ШЫҰ ӨТҚҚ-ның негізгі міндеттері: ШЫҰ-ға мүше мемлекеттер үшін Терроризмге, сепаратизмге және экстремизмге қарсы күрестегі ынтымақтастықты дамыту туралы ұсыныстар мен ұсынымдар әзірлеу; ШЫҰ ӨТҚҚ-ның халықаралық террористік, сепаратистік және өзге де экстремистік ұйымдар, олардың құрылымы, көшбасшылары мен қатысушылары, оларға қатысты басқа да тұлғалар, сондай-ақ олардың көздері мен арналары туралы деректер банкін қалыптастыру болып табылады оларды қаржыландыруға жәрдемдесу; терроризмге қарсы командалық-штабтық және жедел-тактикалық оқу-жаттығуларды дайындау мен өткізуге жәрдемдесу; Терроризмге, сепаратизмге және экстремизмге қарсы күрес мәселелерін қозғайтын халықаралық-құқықтық құжаттарды дайындауға, терроризмге қарсы құрылымдар үшін кадрлар даярлауға қатысу.

ШЫҰ ӨТҚҚ халықаралық байланыстарды белсенді дамытуда. 2008 жылы ШЫҰ АТҚҚ-ның ШЫҰ жанындағы байқаушы мәртебесін алған мемлекеттермен және халықаралық үкіметаралық ұйымдармен (форумдармен) өзара іс-қимыл регламенті бекітілді. ШЫҰ ӨТҚҚ Атқарушы комитеті БҰҰ ҚК терроризмге қарсы комитетімен, ТМД, ҰҚШҰ, ЕҚЫҰ, АСЕАН, ЕАТ, ОАӨАҰО және т.б. терроризмге қарсы орталығымен жұмыс байланыстарын орнатты.

Өткен жылдар ішінде ШЫҰ ӨТҚҚ қызметі үшін қомақты негіз жасаған құжаттар келісілді және оларға қол қойылды, оның ішінде:

- Терроризмге, сепаратизмге және экстремизмге қарсы күрестегі ШЫҰ-ға мүше мемлекеттер ынтымақтастығының тұжырымдамасы;
- 2010-2012 жылдарға арналған Терроризмге, сепаратизмге және экстремизмге қарсы күрестегі ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің ынтымақтастық бағдарламасы;
- Террористік, сепаратистік және экстремистік әрекеттерге қатысы бар адамдардың кіру арналарын анықтау және жабу саласындағы ынтымақтастық туралы келісім;
- ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің терроризмге қарсы құралымдары үшін кадрлар даярлау туралы келісім.

2009 жылғы 16 маусымда Екатеринбургте өткен ШЫҰ-ға мүше мемлекеттер басшыларының Саммитінде қол қойылған ШЫҰ-ның терроризмге қарсы конвенциясы терроризмге қарсы іс-қимылдың бағыттары, БҰҰ-ның Жаһандық терроризмге қарсы стратегиясының ережелері мен БҰҰ-ның бейінді Конвенциялары мен Қауіпсіздік Кеңесінің қарарларын ескере отырып, онымен күресудің нысандары мен әдістері бекітілген терроризмге қарсы Конвенция Шанхай ынтымақтастық ұйымының терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі нормативтік құқықтық базасын дамытудағы маңызды кезең болды. Қазіргі уақытта террористік ұйымдар өз мақсаттарына қол жеткізу үшін ақпараттық технологияларды кеңінен пайдаланатынын ескере отырып, ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің саммитінде 2009 жылы ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің үкіметтері арасында Халықаралық ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы ынтымақтастық туралы келісімге қол қойылды, онда кибертерроризмге қарсы іс-қимыл мәселелері негізгі мәселелердің бірі болып табылады. ШЫҰ АТҚҚ терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы практикалық құрамдас бөлікке көп көңіл бөледі. Мәселен, ШЫҰ-ға мүше мемлекеттер кеңістігінде террористік, экстремистік және сепаратистік қызметке қатысы бар адамдарды Халықаралық іздестіруді ұйымдастыру мақсатында, "ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің арнаулы қызметтері мен құқық қорғау органдары террористік, сепаратистік және экстремистік сипаттағы қылмыстар жасағаны немесе жасады деген күдік бойынша халықаралық іздестіруге жариялаған адамдардың тізімі" деген бөлімде "террористік, экстремистік және экстремистік сипаттағы қылмыстар жасағаны үшін террористік, экстремистік және сепаратистік қызметке қатысы бар ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің қауіпсіздік органдары мен арнайы қызметтерінің бірыңғай іздеу тізілімі". Арнайы қызметтердің іс-қимылдарын үйлестіру мәселелеріне, оның ішінде әртүрлі сипаттағы терроризмге қарсы операцияларды жүргізу кезінде үлкен мән беріледі. 2008 жылғы қыркүйекте "Волгоград-Антитеррор-2008" терроризмге қарсы оқу-жаттығулары өтті, оның мақсаты экологиялық қауіпті инфрақұрылым объектілерін қорғаудағы өзара іс-қимылды пысықтау болды. 2009 жылғы 17-19 сәуірде Тәжікстанда Ауғанстаннан экстремистер кірген жағдайдағы бірлескен іс-қимылдарға арналған "Норак-Антитеррор-2009" терроризмге қарсы бірлескен командалық-штабтық оқу-жаттығулары өтті. 2010 жылғы 16-26 тамызда Ресей аумағында екі кезеңде Ресей, Қырғызстан және Қазақстанның құқық қорғау органдары мен арнайы қызметтерінің қызметкерлері қатысқан ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің қауіпсіздік органдарының "Саратов-Антитеррор-2010" терроризмге қарсы бірлескен оқу-жаттығулары өтті. (Үндістан, Пәкістан және Иран бақылаушы ретінде қатысты). Оқу-жаттығу барысында ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің арнайы қызметтерінің жедел-іздестіру бөлімшелерінің өзара іс-қимылының тиімділігі, әкімшілік, режимдік, алдын алу-профилактикалық және терроризмге қарсы өзге де шаралар жүйесінің пәрменділігі тексерілді. Оқу-жаттығуларда мәдени-бұқаралық және спорттық іс-шараларды өткізу объектілерінде террористік актілердің жолын кесу бойынша әдістемелер пысықталды, бұл әсіресе Қытайда, Қазақстанда және Ресейде ірі спорттық іс-шараларды дайындауға байланысты өзекті болды.

2011 жылғы 5-8 мамыр аралығында ШЫҰ ӨТҚҚ үйлестіру рөлінде Қытай МОБ терроризмге қарсы бөлімшелері, ҚХР ШҰАА МОБ Басқармасы, сондай-ақ Қырғыз Республикасы ҰҚК және Тәжікстан Республикасы ҰҚК қызметкерлерінің қатысуымен ҚХР аумағында ШЫҰ мүше мемлекеттердің арнайы қызметтері мен құқық қорғау органдарының "Тянь-Шань-2011" бірлескен оқу-жаттығуы сәтті өтті. Қытайдағы оқу-

жаттығу жаппай тәртіпсіздіктер мен олармен байланысты террористік актілер туындаған жағдайда кең ауқымды арнайы операциялар жүргізу кезінде ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің арнайы қызметтері мен құқық қорғау органдарының басшы және жедел құрамының кәсіби даярлығының жоғары деңгейін көрсетті. ШЫҰ АТҚК Кеңесінің 2011 жылғы 21 қыркүйектегі шешімімен ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің арнайы қызметтері мен құқық қорғау органдарының терроризмге қарсы оқу-жаттығуын Өзбекстан Республикасының аумағында өткізу белгіленген. Трансшекаралық қылмыс терроризм мен экстремизмнің ажырамас құрамдас бөлігі болып табылатындығына байланысты ұйымда ұйымдасқан трансшекаралық қылмысқа қарсы іс-қимыл жасау және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету бойынша ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің ішкі істер және қоғамдық қауіпсіздік министрліктерінің ынтымақтастық тетігі іске қосылды. Осы мақсатта 2009 жылғы 18 мамырда Екатеринбургте ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердің ішкі істер министрлерінің кеңесінде трансұлттық қылмысқа қарсы күрес саласындағы ынтымақтастық туралы хаттамаға қол қойылды. Бұдан басқа, ұйымға мүше мемлекеттердің аумағында азаматтар мен заңды тұлғалардың құқыққа қарсы сыртқы экономикалық қызметі туралы ақпаратты жинау және талдау жөніндегі ШЫҰ орталығын құруға кірісу, сондай-ақ қылмысқа қарсы күрестегі ынтымақтастық туралы негіздемелік келісімді әзірлеу туралы шешімдер қабылданды. ШЫҰ Ташкент саммиті барысында (2010 жылғы 11 маусым) бұл келісімге қол қойылды. Қазіргі уақытта оны іс жүзінде іске асыру мәселелері пысықталуда. Антитеррор саласындағы ынтымақтастық бағыттарының бірі ұйымға мүше мемлекеттердің әскери ведомстволарының тұрақты байланыстары болды. Қорғаныс министрлері кеңесінің тетігі 2002 жылы іске қосылды. 2006 жылдан бері бұл кездесулер жыл сайын өткізіліп келеді. Қорғаныс ведомстволары Қарулы Күштердің терроризмге қарсы бірлескен оқу-жаттығуларын өткізуде белсенді ынтымақтасады. 2003 жылғы тамызда Қазақстан мен Қытайдың шектес аудандарында "өзара іс-қимыл-2003" терроризмге қарсы оқу-жаттығулары өткізілді, оған Қазақстан, Қытай, Қырғызстан, Ресей және Тәжікстанның 1000-нан астам әскери қызметшісі қатысты, авиация, ауыр техника және артиллерия жұмылдырылды. 2007 жылғы тамызда Челябин облысында ШЫҰ-ға мүше мемлекеттер қарулы күштерінің "Бейбіт миссия-2007" бірлескен терроризмге қарсы оқу-жаттығуы өтті. Терроризмге қарсы тректегі өзара іс-қимылды жетілдірудің маңызды кезеңі ШЫҰ – ға мүше мемлекеттердің Қазақстан аумағындағы "Бейбіт миссия-2010" оқу-жаттығуы болды (2010 жылғы қыркүйек).

"Терроризмге қарсы іс-қимыл туралы" Заңның 4-бабы Мемлекеттік органдардың құзыретін нақты ажыратады: 1. Мемлекет террористердің қол сұғуынан қауіпсіздікті қамтамасыз ету субъектісі болып табылады. 2. Қазақстан Республикасының Президенті: 1) терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттарын айқындайды; 2) терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы қызметті үйлестіру жөніндегі уәкілетті мемлекеттік органды айқындайды; 3) Қазақстан Республикасының Конституциясына және заңдарына сәйкес басқа да өкілеттіктерді жүзеге асырады.

3. Қазақстан Республикасының Үкіметі Қаулы: 1) терроризмге қарсы іс-қимылды жүзеге асыратын мемлекеттік органдардың қызметін, оның ішінде терроризмге қарсы оқу-жаттығуларды өткізу кезінде қажетті күштермен, құралдармен және ресурстармен қамтамасыз етуді ұйымдастырады; 2) терроризмнің алдын алу, терроризм салдарларын барынша азайту және (немесе) жою жөніндегі шараларды әзірлеуді және жүзеге асыруды ұйымдастырады; 3) Қазақстан Республикасында терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы қызметті ұйымдастыру тәртібін айқындайды; 4) Өзіне Қазақстан Республикасының Конституциясымен, заңдарымен және Президентінің актілерімен жүктелген өзге де функцияларды орындайды.

4. Мемлекеттік органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдары терроризмге қарсы іс-қимылды өз құзыреттері шегінде жүзеге асырады.

5. Қазақстан Республикасында терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы қызметті үйлестіру жөніндегі уәкілетті мемлекеттік орган Қазақстан Республикасының Ұлттық қауіпсіздік комитеті болып табылады: 1) Мемлекеттік органдардың терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы қызметін өкілеттіктер шегінде үйлестіреді және олардың өзара іс-қимылын ұйымдастырады; 2) Қазақстан Республикасы мемлекеттік органдарының және

жергілікті өзін-өзі басқару органдарының қауіпсіздік жүйелерін жетілдіру және террористік қатерлерді бейтараптандыруға әзірлік жөніндегі шаралар кешенін іске асыруына бақылауды жүзеге асырады.

6. Қажет болған кезде терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі қызметке өз құзыреті шегінде өзге де мемлекеттік органдар тартылуы мүмкін.

Терроризмді және экстремизмнің өзге де нысандарын туғызатын және ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау, алдын алу және жою, терроризмге және экстремизмге қарсы күрес, террористік сипаттағы салдарларды барынша азайту жөніндегі кешенді қызметті жүзеге асыратын субъектілердің жиынтығы терроризмге және экстремизмге қарсы іс-қимыл жүйесін құрайды. Терроризмге қарсы іс-қимылды жүзеге асыратын мемлекеттік органдар: ҰҚК, ІІМ, ПҚК, Қорғанысмині, Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің Қаржы мониторингі комитеті (бұдан әрі - Қаржымині ҚМК), Қазақстан Республикасы Сыртқы барлау қызметі (бұдан әрі - СБҚ) болып табылады. Бұдан басқа, терроризмді анықтау, оның алдын алу және жолын кесу, терроризмнің алдын алу, терроризм зардаптарын барынша азайту және (немесе) жою жөніндегі қызметке Қазақстан Республикасының басқа да мемлекеттік органдары өз құзыретінің шегінде қатысады. Заңнамада терроризмге және экстремизмге қарсы іс-қимыл саласындағы қызметті үйлестіру жөніндегі уәкілетті мемлекеттік органның құзыреті, терроризмге қарсы іс-қимылды жүзеге асыратын мемлекеттік органдардың құзыреті, экстремизмнің алдын алу саласындағы басқа да мемлекеттік органдардың құзыреті, сондай-ақ экстремизмді анықтау және оның жолын кесу жөніндегі мемлекеттік органдардың, оның ішінде Қазақстан Республикасының өзге де мемлекеттік органдарының құзыреті нақты айқындалған. Қазақстан Республикасы Президентінің 2003 жылғы 29 желтоқсандағы № 435 өкімімен террористік және экстремистік көріністерді анықтау, олардың алдын алу және жолын кесу саласындағы мүдделі мемлекеттік органдардың қызметін үйлестіруге арналған Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Терроризмге қарсы орталығы (бұдан әрі - ҰҚК ТҚО) құрылды.

Сұрақ 2. Терроризм мен діни экстремизмге қарсы күресті ұйымдастырудың ерекшеліктері.

Терроризм мәселесі бүгінде әр адамды, қай елде тұратынына қарамастан, қайғылы жағдай оның туыстары мен достарына әсер етті ме, жоқ па, алаңдатады. Терроризм жоғалтудың ауырсынуына, көз жасының бұзылуына әкеледі, бірақ сонымен бірге ол бәрін болып жатқан жағдайдың себептері туралы, осы жағдайда не істей алатынымыз туралы ойлануға мәжбүр етеді. Террор, сепаратизм және экстремизм оның ең экстремалды көріністерінде саяси, әлеуметтік және экономикалық теңсіздікті жұқтырған әлемдік қауымдастық ағзасының созылмалы аурулары болып табылады. Бұл аурудың Әлеуметтік емес, геосаяси синдромдары көп деп айтуға болмайды. Бұл азаматтық бағынбау немесе саяси наразылық актілерінің дәлелдерінен гөрі экономикадан көп деп айтуға болмайды. Онда басқа. Мұнда бәрі аз. Терроризм динамикалық дамуға бейім.

Терроризмнің пайда болуына келесі жағдайлар ықпал етеді:

- акпараттық қоғамды қалыптастыру,
- адам өмірінің технологиялық ортасын дамыту,
- дәстүрлі қоғамды әлсірету және либералдық құндылықтарға бағдарланған, жаңғыртылған қоғамды қалыптастыру және қалыптастыру,
- тарихи даму барысында туындайтын нақты проблемалар.

Қауіпті жеңу үшін біз бұл туралы ұмытпауымыз керек және одан ұялмауымыз керек. Оған геосаяси эгоизмді, конфессияаралық алауыздықтар мен саяси амбицияларды жоққа шығарып, оны қарсы алып, ұжымдық күш-жігермен күресу керек. Әсіресе, егер бұл біздің планетамыздың терроризмге, көбінесе оның ерекше және агрессивті түрлеріне айналатын созылмалы аурулары болса.

Бүгінгі таңда " ... бұл мәселені бірқатар беделді зерттеушілер, түрлі ғылыми-зерттеу институттары шешеді. Мысалы, Израильде терроризм мәселелерін зерттеу институты бар. Осыған ұқсас ғылыми орталықтар Батыс Еуропа мен АҚШ-та бар. Ғылыми сала пайда болды – террология". ТМД, Азия аумағында да өңірлік әзірлемелер

бар. Атап айтқанда, бұл Мәскеудегі, Нұр-Сұлтандағы, Бішкектегі, Шанхайдағы және т.б. терроризмге қарсы орталықтар, олардың басты міндеті саяси және діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі мүдделі ведомстволардың күш-жігерін үйлестіру болып табылады. "Әлемнің барлық дерлік елдері терроризм қаупіне қарсы шықты. Сонымен бірге, оның күші соншалықты зор, тіпті әскери және дипломатиялық арналардың белсенді жұмылдырылуымен де бұл мәселені қысқа мерзімде шешу мүмкін емес".

Терроризмге қарсы күресті үйлестіру халықаралық деңгейде бұрыннан бері жүргізіліп келеді және бүгінде әлемде терроризмге қарсы іс-қимылдың айтарлықтай тәжірибесі жинақталған деп айтуға болады. Осы бай тәжірибенің бәрінен бір уақытта пайдалы және әлемдік қоғамдастықтың террористік интернационалға қарсы күресінің бірнеше негізгі стратегияларын оқшаулауға болады.

Бұл терроризммен ұзақ мерзімді, күштік күресті оның таралу ошақтарында жүргізу.

Бұл терең әлеуметтік-экономикалық, саяси интеграция және арнайы құрлықтық қауіпсіздік институттарын құру жолымен қол жеткізілетін бірыңғай қауіпсіздік кеңістігін құру арқылы терроризмге және өзге де теріс әлеуметтік құбылыстарға қарсы іс-қимыл.

Бұл қауіпсіздіктің эшелондалған жүйесін құру, яғни қауіпсіздіктің құрылымдары мен ұлттық жүйелерінің оңтайлы үйлесімін табу, осы жүйелер арасындағы өзара байланыс пен өзара тәуелділікті нығайту.

Бұл террористік белсенділіктің артуы байқалған елдер арасында тұрақты диалогтық формалардың қалыптасуы. Бұл ең қиын стратегия.

Қазақстанда осы көп қырлы зұлымдыққа тиімді қарсы іс-қимыл жасау үшін 2013-2017 жылдарға арналған Діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі мемлекеттік бағдарлама әзірленді, оның міндеттерінің бірі діни экстремизм мен терроризм көріністерін, оның ішінде арнаулы мемлекеттік құқық қорғау органдары қызметін анықтау мен жолын кесудің тиімділігін арттыру болып табылады.

Назарбаев Н.А. "бүгінгі таңда терроризмге қарсы іс-қимыл Қазақстанның ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз етудің басым бағыттарының бірі болып табылады".

Алайда, терроризмге сәтті қарсы тұру үшін барлық құқық қорғау органдарының, Қорғаныс министрлігінің, Сыртқы барлау қызметінің терроризмге қарсы қызметі жеткіліксіз, сондай-ақ экстремизм мен терроризмге байланысты қылмыстарды анықтау және ашу бойынша жедел-ізвестіру іс-шараларын жүзеге асыратын бөлімшелер санының штат санын ұлғайту мүмкіндігі бар.

Терроризмнің күштік, полициялық шешімі жоқ. Террористерді оқшаулау және басу - бұл зұлымдықпен күресудің бір бөлігі ғана. Қоғамды радикалдандыру және терроризмге бет бұру үшін негіздерді алып тастайтын саяси, әлеуметтік және мәдени қайта құрулар жалғыз перспективалы болып табылады.

Әрбір қызметкер экстремизм мен терроризмге қарсы күресті қамтамасыз ету үшін қажетті терроризмге қарсы білімдермен және дағдылармен қарулануға тиіс. Экстремизмге және терроризмге байланысты қылмыстардың жолын кесу жөніндегі іс-шаралардың орындалуын қамтамасыз етудің қажетті элементтерінің бірі құқық қорғау органдарының барлық жоғары оқу орындарында мемлекеттік білім беру стандартының құрамдас бөлігі ретінде міндетті пәнді оқыту болып табылады.

Толерантты мәдениетті қалыптастыру бойынша тәрбие-білім беру процесін күшейту, әлемдік діннің теориялық негіздерін зерделеу үшін дінтану бойынша арнайы курстарды оқу процесіне белсенді енгізу (міндетті компонент). Барлық жоғары оқу орындарында "терроризмге қарсы іс-қимыл негіздері" міндетті пәнін енгізумен толықтыру қажет. Терроризмге және діни экстремизмге қарсы іс-қимыл саласындағы сауаттылықты арттыру мақсатында қоғам мен мемлекеттің қауіпсіздігі үшін жеткілікті "сыни ойлау" пәнін балабақшадан бастап мектеп пен жоғары оқу орындарында, докторантурада енгізу қажет. Табысты қарсы тұру, оның ішінде идеологиялық, қазіргі заманғы терроризм мен экстремизмге қарсы іс-қимыл халықты, Азаматтық қоғам институттарын өз жағына тартуды көздейді.

№ 4 тақырып. ТМД елдерінің діни экстремизмі мен терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы заңнамалық базаны жетілдіру.

Дәріс сұрақтары

- 1. ТМД елдерінің діни экстремизмі мен терроризмге қарсы тұру мәселесі.**
- 2. Терроризм мен діни экстремизмге қарсы күресті ұйымдастырудың ерекшеліктері.**

Сұрақ 1. ТМД елдерінің діни экстремизмі мен терроризмге қарсы тұру мәселесі.

Діни экстремизм проблемасы әсіресе екі ел үшін өзекті: кеден және Еуразиялық Одақ бойынша стратегиялық әріптес болып табылатын Ресей мен Қазақстан. Қоғамның діни қауіпсіздігіне төнетін қатердің бірі діни экстремизм болып табылады. Ғылымның қарқынды дамуы және ақпараттық ғасырдың басталуы XX ғасырда пайда болған процестердің катализаторына айналды, бұл өз кезегінде радикалды және экстремистік көзқарастармен діни ағымдар санының күрт өсуіне әкелді. Экстремизм мен терроризмнің қайнар көзі ретінде діни радикализмнің таралу проблемасы бүгінде жекелеген мемлекеттер үшін ғана емес, жалпы халықаралық қоғамдастық үшін де өзекті болып отыр. Мұны радикалды діни көзқарастардың әсерінен жасалған террористік актілер санының едәуір өсуі дәлелдейді. Жинақталған статистикалық деректер бойынша XXI ғасырдың басынан бері әлемде 72 мыңнан астам теракт жасалды, онда 170 мыңға жуық адам қаза тапты. Соңғы екі жылда әртүрлі көздер олардың санының азаюын байқаса да, сандар қорқынышты болып қала береді. Мәселен, 2017 жылы бұл 8,5 мыңнан астам террорлық шабуыл, нәтижесінде 18,7 мыңнан астам адам қаза тапты, ал 2018 жылы 15,3 мыңға жуық адам қаза тапты, оларда 13,8 мың адам қаза тапты. Шабуылдардың басым көпшілігінде радикалды діни көзқарастар әсер етті. Қалыптасқан жағдайда әртүрлі мемлекеттердің күш-жігерін және діни радикализмге қарсы тұруға бағытталған халықаралық қоғамдастықтың интеграциясының мысалдарын зерттеу қажет. ТМД мемлекет басшылары кеңесінің шешімімен 2019 жылғы 11 қазанда 2020-2022 жылдарға арналған терроризмге және экстремизмнің өзге де зорлық – зомбылық көріністеріне қарсы күрес жөніндегі ынтымақтастық бағдарламасы (бұдан әрі-бағдарлама) бекітілді. Бағдарламаны қабылдау терроризмге және экстремизмнің өзге де зорлық-зомбылық көріністеріне қарсы күрес желісі бойынша болып жатқан жедел ахуалдағы өзгерістерге уақтылы және барабар ден қою қажеттігіне негізделген.

Бағдарламаны әзірлеу кезінде халықаралық құқықтың жалпы танылған қағидаттары мен нормалары, ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің халықаралық міндеттемелері және олардың ұлттық заңнамасы, сондай-ақ ТМД елдері мен әлем аумағындағы терроризмге және экстремизмнің өзге де зорлық-зомбылық көріністеріне қарсы күрес саласындағы ахуалдың жай-күйі, үрдістері мен даму серпіні ескерілді. Заң шығару қызметіне қатысты біріздендіру деп әртүрлі мемлекеттердің белгілі бір саладағы заңдарының жай-күйін және оларды түзету жөніндегі тиісті іс-шараларды түсіну керек, бұл ретте олардың құрылымы, құрамы және жекелеген ережелері бір түрге келтіріледі. Саяси, әлеуметтік-экономикалық, тарихи, географиялық, мәдени және өзге де тамыры бар түрлі себептерге байланысты әртүрлі елдердің заңнамасын толық көлемде біріздендіру мүмкін емес. ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің терроризмге қарсы күрес саласындағы заңнамасы деп, ең алдымен, тиісті мемлекеттердің терроризмге қарсы күрес туралы заңдары, сондай-ақ қабылданатын заңға тәуелді актілер түсініледі. 2018 жылы Қазақстанда діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимылдың 2018-2022 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы бекітілді. Бағдарламаның мақсаты Діни экстремизмнің зорлық-зомбылық көріністерінен және терроризм қаупінен адамның, қоғам мен мемлекеттің қауіпсіздігін қамтамасыз ету болып табылады. Бұл құжаттар аймақтық деңгейде, әсіресе жастар ортасында антитеррористік және экстремизмге қарсы іс-әрекеттерді жоспарлауға мүмкіндік беретін әртүрлі бағдарламалар мен іс-шараларды әзірлеуге негіз болып табылады. Экстремизмге қарсы іс-қимыл бағдарламаларында әртүрлі салалардағы мемлекеттік саясаттың ерекшеліктері көрсетілген: заңнамалық, құқық қорғау, Ақпараттық, ұлттық және көші-қон саясаты саласында, білім беру, мәдениет, халықаралық ынтымақтастық және мемлекеттік жастар саясаты саласында. Осы

құжаттарда көрсетілген Ресейдегі терроризм мен жастар экстремизміне қарсы тұрудың негізгі бағыттары: экстремизмнің алдын алу, экстремизмге қарсы күрес, оның көріністерінің салдарын азайту және жою.

Осыған байланысты Ресей мен Қазақстан Республикасындағы діни экстремизмге қарсы күрес жөніндегі қызметтің тұрақты мониторингі мен нормативтік-құқықтық базаны жетілдіру ерекше мәнге ие болады, өйткені бұл мемлекеттердің аумақтарына діни экстремизм, атап айтқанда радикалды ислам үнемі қауіп төндіруде. Ресей Федерациясында келесі негізгі заңнамалық актілер әзірленді және қабылданды:

- "Терроризмге қарсы іс-қимыл туралы" 2006 жылғы 6 наурыздағы № 35-ФЗ Федералдық заңы терроризмге қарсы іс-қимылдың негізгі принциптерін, терроризмнің алдын алу мен оған қарсы күрестің құқықтық және ұйымдастырушылық негіздерін, оның көріністерінің салдарын барынша азайтуды және (немесе) жоюды, сондай-ақ Ресей Федерациясының Қарулы Күштерін осы құбылысқа қарсы күресте қолданудың құқықтық және ұйымдастырушылық негіздерін белгілейді;

"Экстремистік әрекетке қарсы іс-қимыл туралы" 2002 жылғы 25 шілдедегі N 114-ФЗ Федералдық заңы экстремистік әрекетке қарсы іс-қимылдың құқықтық және ұйымдастырушылық негіздерін айқындайды, оны жүзеге асыру үшін жауапкершілік белгіленеді.

Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы 2001 жылғы 7 тамыздағы N 115-ФЗ Федералдық заң.

Қазақстанда да бірқатар заңнамалық актілер әзірленді. "Терроризмге қарсы іс-қимыл туралы" 1999 жылғы 13 шілдедегі № 416-І Қазақстан Республикасының Заңы терроризмге қарсы іс-қимылдың, терроризм профилактикасының, терроризм салдарларын барынша азайтудың және (немесе) жоюдың негізгі қағидаттарын, мақсаттарын, құқықтық және ұйымдастырушылық негіздерін, сондай-ақ Қазақстан Республикасында және Қазақстан Республикасында терроризмге қарсы іс-қимылды жүзеге асыруға байланысты адамның және азаматтың міндеттері мен құқықтарын, оларды сақтау кепілдіктерін терроризмге қарсы іс-қимыл саласында. Қылмыстық жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы Қазақстан Республикасының 2009.08.28 N 191-4 Заңы кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) қарсы іс-қимылдың құқықтық негіздерін, қаржы мониторингі субъектілерінің, уәкілетті органның және Қазақстан Республикасының басқа да мемлекеттік органдарының қатынастарын айқындайды. "Экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы" 2005 жылғы 18 ақпандағы № 31 Қазақстан Республикасының Заңы адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын, конституциялық құрылыс негіздерін қорғау, Қазақстан Республикасының егемендігін, оның аумағының тұтастығын, қол сұғылмауын және бөлінбеуін, ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында экстремизмге қарсы іс-қимылдың құқықтық және ұйымдастырушылық негіздерін айқындайды. Ресей мен Қазақстанның діни қауіпсіздігін қамтамасыз етуге арналған екі негізгі заңды салыстырайық: Ресей Федерациясының 2002 жылғы 25 шілдедегі № 114-ФЗ "экстремистік әрекетке қарсы іс-қимыл туралы" Федералдық заңы (02.07.2013 жылғы ред.) және Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 18 ақпандағы № 31-III "экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы" Заңы (13.02.2012 жылғы ред.). Айта кету керек, Қазақстан мен Ресейдің кеңестік құқықтық базасы бар заңнамаларында да айтарлықтай айырмашылықтар бар.

Біріншіден, біз ресейлік және қазақстандық заң шығарушы беретін діни экстремизм ұғымына жүгінеміз. Ресей Федерациясының "экстремистік әрекетке қарсы іс-қимыл туралы" федералды Заңының 1-бабы мәтінінен көрініп тұрғандай, ресейлік заң шығарушы "экстремистік әрекет" ұғымының нақты және жан-жақты анықтамасын тұжырымдаудан бас тартты.

Ресей Федерациясының "экстремистік әрекетке қарсы іс-қимыл туралы" Федералды заңында берілген діни экстремизм ұғымын сипаттайтын маңызды ерекшелік-бұл діни өшпенділік немесе дұшпандық негізінде жасалған қылмыстың біліктілік белгісі ретінде жасалған барлық қылмыстық әрекеттерді қамтиды. Осылайша, Ресей заңнамасындағы экстремизм ұғымы Ресей Федерациясының Қылмыстық кодексінде

карастырылған экстремистік әрекеттер тізімінен гөрі кең. Діни экстремизм ұғымын анықтауда қазақстандық заң шығарушы басқаша жолға түсті. ҚР "экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы" Заңының 1-бабының 5-бөлігі діни экстремизмнің діни өшпенділікті немесе алауыздықты, оның ішінде зорлық-зомбылықпен немесе зорлық-зомбылыққа шақырумен байланысты өшпенділікті немесе алауыздықты қоздыру, сондай-ақ азаматтардың қауіпсіздігіне, өміріне, денсаулығына, имандылығына немесе құқықтары мен бостандықтарына қатер төндіретін кез келген діни практиканы қолдану болып табылатынын тікелей белгілейді. Көріп отырғанымыздай, діни экстремизмге жатқызуға болатын іс-әрекеттер шеңбері Қазақстан заңнамасында айтарлықтай тар.

Бірақ қазақстандық заңнама ресейлік заңнамаға қарағанда біздің ойымызша өте маңызды норманы қамтиды, оған сәйкес діни экстремизм азаматтардың қауіпсіздігіне, имандылығына, құқықтары мен бостандықтарына қатер төндіретін кез келген діни практика болып табылады. Осы норманың арқасында қазақстандық заң шығарушының адам үшін ықтимал қауіп төндіруі мүмкін ерекше іс-әрекеттерге қарсы тұру үшін құқықтық құралдары бар. Атап айтқанда, қазақстандық заңнаманың нормалары көптеген емшілер мен психикалардың қызметін экстремистік деп санай отырып, шектеуге мүмкіндік береді, өйткені ол адам мен азаматтың қауіпсіздігі мен имандылығына қатер төндіреді. Ресейде қазіргі уақытта бұл құбылысқа қарсы тұрудың ұқсас құқықтық құралдары жоқ. Ресей заң шығарушысы қауіпсіздікке, денсаулыққа, адамгершілікке, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарына қауіп төндіретін діни тәжірибені экстремистік деп санамайды, бұл үлкен кемшілік болып саналады. Осындай заңнамалық олқылықтың салдарынан Ресейде емшілер мен психиканы оқытуға арналған әртүрлі емдеу және оқу орындары өркендейді.

Саяси діни экстремизмнің туындау тәуекелдері мұсылман діни бірлестіктерінде орталықтандырылған ұйымдық құрылымдар болмаған кезде бар. Қазақстандағы барлық мұсылмандар сунниттік исламды ұстанады. Осыған байланысты, елімізде осы бағытты ұстанатын бірыңғай республикалық діни бірлестік – Қазақстан мұсылмандары діни басқармасы (ҚМДБ) жұмыс істейтіндігі объективті және тарихи заңды болып табылады. ҚМДБ құрамына исламның барлық бағыттарының өкілдері еркін және тең дәрежеде намаз оқитын елдің барлық мешіттері (олар филиалдар) кіреді. Сонымен қатар, Заңға сәйкес, ҚМДБ-ға мұсылман діни бірлестіктері рухани қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін өз мүдделерінің ортақтығы негізінде ерікті түрде кіреді және конфессиялық айырмашылықтар негізінде ешқандай шектеулер қойылмайды. Шииттерге сонымен қатар өздерінің діни қажеттіліктерін жіберуге мүмкіндік бар. Қазіргі уақытта еліміздің өңірлерінде Түркістан, Жамбыл облыстарында, Алматы қаласында намазхана (ғибадат үйлері) жұмыс істейді.

Орыс мұсылмандары бұрын болмаған және қазір біртұтас рухани орталық жоқ. Қазіргі уақытта елімізде 80-нен астам дербес мұсылман діни басқармасы бар. Ресейдегі ислам орталықтарының салыстырмалы түрде көп болуы және олардың арасындағы шиеленіс Ресей мұсылмандары арасында елеулі қайшылықтардың бар екенін көрсетеді. Соңғы жылдары Ресейдегі мұсылман ұйымдары үш орталықтың айналасына біріктірілді: мүфти т.Таджуддин бастаған Ресей мұсылмандарының орталық діни басқармасы, Ресей Мүфтилер Кеңесі (төрағасы, мүфти Р. Гайнутдин), Кавказ мұсылмандары өздерінің үйлестіру орталығына (төрағасы – И. Бердиев) біріктірілді. Қазіргі Ресейдегі исламдық қайта өрлеу дәуірінің көп факторлы сипаты әртүрлі салдарға ие. Исламның қайырымдылық және діндарларды рухани-адамгершілік тәрбиелеу саласындағы белсенділігінің артуы оң сипатқа ие. Ресейдегі "саяси исламның" жандануының салдары теріс әлеуметтік сипатқа ие. Исламды саясиландыру оның радикалды ағымдарын нәрлендіреді және радикалды ағымдардың таралуына ықпал етеді, толеранттылық қағидаттарын бұзады. Сондықтан радикалды исламға қарсы тұруда мұсылмандардың дәстүрлі діни орталықтарын біріктіру бойынша тұжырымдамалық құжаттар әзірлеу жақсы болар еді;

Стратегиялық құжаттарды іске асыру шеңберінде Ресей мен Қазақстанның мемлекеттік органдары діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл, радикалды идеологияға қарсы иммунитетті қалыптастыру жөніндегі алдын алу жұмыстарына негізгі

күш-жігерін жұмылдырды. Жастар арасында экстремизм мен терроризм көріністерінің алдын алуға және оларға қарсы күреске ерекше назар аударылады. Діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимылдың алдын алу шаралары әзірленіп, іске асырылуда.

Терроризмнің алдын алу шараларының негізгі топтарына мыналар жатады: 1. Қоғамдық-саяси жағдайды қалыпқа келтіру, әлеуметтік жанжалдарды шешу, әлеуметтік-саяси шиеленіс деңгейін төмендету, терроризмге қарсы іс-қимыл саласында халықаралық ынтымақтастықты жүзеге асыру жөніндегі саяси шаралар; 2. Әлеуметтік-экономикалық жағдайды сауықтыру, халықтың маргиналдануын қысқарту, мүліктік саралауды азайту, халықты әлеуметтік қорғауды қамтамасыз ету жөніндегі әлеуметтік-экономикалық шаралар; 3. Террористік сипаттағы жасалған іс-әрекеттер үшін жазалаудың бұлтартпастығына ағытталған құқықтық әкімшілік, қылмыстық, ұйымдастырушылық және өзге де шаралар; 4. Терроризмнің мәнін ашу және қауіптілігін түсіндіру, зорлық-зомбылық идеологиясын қабылдамауға тәрбиелеу және оларды терроризмге қарсы іс-қимылға қатысуға тарту мақсатында Азаматтарға (азаматтар топтарына) ықпал ету жөніндегі ақпараттық-түсіндіру, ағарту шаралары; 5. Мәдени-білім беру (қоғамда ұлттық дәстүрлерде әлеуметтік маңызы бар құндылықтарды қалыптастыру және толеранттылыққа тәрбиелеу жөніндегі шаралар).

Қазақстанда да, Ресейде де Исламның дәстүрлі емес діни ағымдарын ұстанушылармен оңалту, ақпараттық-түсіндіру және ағарту жұмыстары жүргізілуде. Терроризмге қарсы орталықтың және екі елдің жекелеген шекара маңы өңірлерінің ғылыми-әдістемелік, ақпараттық-түсіндіру және ағартушылық қызметі шеңберінде белгілі теолог ғалымдар, дінтанушылар, теологтар шақырыла отырып конференциялар, семинарлар өткізіледі. Ақпараттық-түсіндіру топтары қызметінің тиімділігін арттыру, халықпен жұмыстың жаңа нысандарын енгізу мәселелері қарастырылады. Қазіргі кезеңде Исламның дәстүрлі емес діни ағымдарын ұстанушыларды оңалту және бейімдеу мәселелерінде теолог, дінтанушылар мен психологтар мамандарының жұмыс тәжірибесімен алмасу бойынша екі елдің өңірлері арасында өткізілетін іс-шаралар ерекше сұранысқа ие болды. Бүгінде әлемдік интернет-қоғамдастыққа экстремистік және террористік ұйымдар тарапынан жаппай ақпараттық қауіп төніп тұр. Бұл радикалды идеологиялардың апатты түрде тез таралуына, жалпы компьютерлендіруге және әлеуметтік процестерді ақпараттандыруға байланысты. Онлайн-радикалдану Қазақстан мен Ресейдің қауіпсіздігі үшін күрделі проблемаға айналды. Жастар радикалдануға әсіресе осал. Экстремистер оларды діни сезімдер мен әлеуметтік-экономикалық жағдайлар сияқты эмоциялармен шебер қолдана алады. Сондықтан ТМД ТҚО өз әріптестерімен бірлесіп, бірінші кезекте Қазақстан және Ресеймен Киберқауіпсіздіктің нақты стратегиясына ие болуға тиіс. Уақыт бұл мәселелерде екі елге келісілген ұстанымды жүргізуді және сонымен бірге Интернетке қол жетімділікті шектемей, сөз бостандығын қамтамасыз етуді талап етеді. Осылайша, біздің ойымызша, біз діни қауіпсіздікті қамтамасыз етуге және діни экстремизмге қарсы іс-қимылға бағытталған негізгі мәселелерді қарастырдық. Әрбір елдің әлеуметтік-экономикалық, Тарихи, әкімшілік құрылымының ерекшеліктерін ескере отырып, ТМД ТҚО ынтымақтастығы шеңберінде екі елдің заңнамасын жетілдіруді жалғастыру қажет. Сонымен қатар, Қазақстан мен Ресейдің тұрақты дамуы үшін дін саласындағы мәселелерді шешуде әлі де көптеген проблемалар бар.

Сұрақ 2. ТМД елдеріне қарсы іс-қимыл саласындағы заңнамалық базаны жетілдіру.

ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің терроризмге қарсы күрес саласындағы ұлттық заңнамасын біріздендіру және үйлестіру жөніндегі ұсынымдар. Біріктіру, әдетте, жақындасу, біркелкілікке алып келу деп түсініледі, ал үйлесімділік дегеніміз – тұтастай алғанда бөліктердің қолайлы, толықтыратын тіркесімінің келісіміне қол жеткізу. Заң шығару қызметіне қатысты біріздендіру деп әртүрлі мемлекеттердің белгілі бір саладағы заңдарының жай-күйін және оларды түзету жөніндегі тиісті іс-шараларды түсіну керек, бұл ретте олардың құрылымы, құрамы және жекелеген ережелері бір түрге келтіріледі. Саяси, әлеуметтік-экономикалық, тарихи, географиялық, мәдени және өзге де тамыры бар түрлі себептерге байланысты әртүрлі елдердің заңнамасын толық көлемде біріздендіру

мүмкін емес. Сонымен, тіпті КСРО-да бірыңғай Қылмыстық кодекс болған жоқ, бірақ олардың ерекшеліктерін ескере отырып, одақтас республикалардың қылмыстық кодекстерін жасау үшін қолданылатын қылмыстық заңнаманың негіздері болды. Заңнамаларды үйлестіруді оларды біріздендіруге қатысты неғұрлым жалпы процесс деп санаған жөн, өйткені үйлестіру әдістерінің бірі бірігу болуы мүмкін. Әр түрлі мемлекеттердің заңнамаларын жақындастыру жөніндегі шаралардың мәні мен мазмұны тұрғысынан үйлестіру шаралары белгілі бір мемлекетаралық құрылымдарға біріктірілген мемлекеттердің ортақ мақсаттарын жүйелі түрде пысықтауды және мемлекеттердің осы бірлестіктерге қызығушылығын ескеруді талап етеді. Бұл ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің терроризмге қарсы күрес саласындағы заңнамаларын жақындастыру міндетіне де қатысты. ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің терроризмге қарсы күрес саласындағы заңнамаларын үйлестіру жөніндегі шараларды әзірлеу оларды біріздендіруден гөрі күрделі міндет болып көрінетініне қарамастан, бұл бағыт неғұрлым перспективалы және жемісті.

ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің терроризмге қарсы күрес саласындағы заңнамасы деп ең алдымен тиісті мемлекеттердің терроризмге қарсы күрес туралы заңдары, сондай-ақ оларды дамытуға қабылданатын заңға тәуелді актілер түсініледі. Біріншіден, заңнамалық актілердің бұл блогы осы ұсыныстарды дайындау үшін қарастырылды және пайдаланылды. Терроризмге қарсы күрес туралы заңнамаға ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің қылмыстық кодекстерінің (террористік актілерге қатысты қылмыстардың құрамы бөлігінде), терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы заңдардың, саяси және діни экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы заңдардың, ұйымдасқан қылмысқа қарсы күрес туралы заңдардың, есірткі мен психотроптық заттардың заңсыз айналымына қарсы іс-қимыл туралы заңдардың ережелері және т. б. ТМД-ға қатысушы мемлекеттер заңнамасының осы блоктары, оның ішінде террористік қауіп – қатерлерге бірлесіп қарсы іс-қимыл жасау міндеттеріне байланысты жақындасуды талап етеді, сондықтан осы Ұсынымдардағы бірқатар ұсыныстар осы заңдарға, бірінші кезекте Қылмыстық кодекстерге қатысты болады.

ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің терроризмге қарсы күрес саласындағы ұлттық заңнамасын біріздендіру мен үйлестірудің қағидаттары мен құқықтық негіздері халықаралық терроризмге қарсы күресте неғұрлым елеулі нәтижелерге қол жеткізу үшін ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің заң шығарушы органдарының күш-жігерін құқық қорғау органдары мен атқарушы биліктің өзге де органдарының тиімді өзара іс-қимылының негізі ретінде біртұтас, ретке келтірілген және біріздендірілген құқықтық базаны қалыптастыруға шоғырландыру қажет. 2005 жылғы 26 тамызда ТМД – ға қатысушы мемлекеттер басшылары кеңесінің Шешімімен мақұлданған ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің терроризмге және экстремизмнің өзге де зорлық – зомбылық көріністеріне қарсы күрестегі ынтымақтастығының тұжырымдамасында мұндай ынтымақтастықтың мақсаттары мен міндеттері ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің терроризмге және экстремизмге қарсы күрес мәселелеріне келісілген тәсілдерін тұжырымдау, терроризмге және экстремизмге қарсы күрестегі ынтымақтастықтың құқықтық базасын жетілдіру болып табылады терроризммен және экстремизммен, мемлекеттердің ұлттық заңнамасын дамыту және үйлестіру – халықаралық құқық қағидаттары мен нормаларына сәйкес, терроризм мен экстремизмнің өршіп бара жатқан қатерлері жағдайында жеке адам мен қоғам қауіпсіздігінің кепілі ретіндегі мемлекеттің рөлін күшейту. Біріздендірілген құқықтық реттеу терроризмге қарсы күрестің тиімділігін арттырудың жалпы процесінің қажетті элементі болып табылады. Ұлттар Лигасының терроризмнің алдын алу және жолын кесу туралы Конвенциясында (1937) халықаралық террористік актіні мемлекетке қарсы бағытталған қылмыстық іс-әрекет ретінде анықтауға әрекет жасалды, сонымен қатар жеке адамды, адамдар тобын немесе халықты жалпы қауіп-қатер туғызу арқылы толығымен қорқыту мақсаты болды. Терроризммен күрес мәселесінің тұжырымдамалық аппаратын қалыптастыру, экстрадициялау, мемлекетаралық дауларды шешу, терроризм актілерімен күресу тетіктерін біріздендіру осы Конвенцияны жасаушылардың ажырамас еңбегі болды. Бірқатар себептер бойынша ол ешқашан күшіне енгенімен, оған енгізілген қағидаттар терроризмнің барлық нысандары мен

көріністерінде оның алдын алу, жолын кесу және жою туралы халықаралық құқықтық нормаларды одан әрі әзірлеу кезінде пайдаланылды. Ұлттық заңнама негізделуі тиіс терроризмге қарсы бағыттағы халықаралық нормативтік-құқықтық актілердің қатарына ең алдымен БҰҰ және оның мамандандырылған мекемелері шеңберінде жасалған шарттар жатады: 1963 жылғы әуе кемелерінің бортында жасалған қылмыстар және кейбір басқа да актілер туралы Конвенция; 1970 жылғы әуе кемелерін заңсыз басып алуға қарсы күрес туралы Конвенция; 1971 жылғы Азаматтық авиация қауіпсіздігіне қарсы бағытталған заңсыз актілерге қарсы күрес туралы Конвенция; 1973 жылғы халықаралық қорғауды пайдаланатын адамдарға, оның ішінде дипломатиялық агенттерге қарсы қылмыстарды болдырмау және жазалау туралы Конвенция; 1976 жылғы терроризмге қарсы күрес туралы Еуропалық конвенция; 1976 жылғы терроризмге қарсы күрес туралы халықаралық конвенция 1979 жылғы адамдарды кепілге алуға қарсы күрес туралы; 1980 жылғы 3 наурыздағы ядролық материалды физикалық қорғау туралы Конвенция; 1971 жылғы 23 қыркүйекте Монреальда қабылданған Азаматтық авиация қауіпсіздігіне қарсы бағытталған заңсыз актілерге қарсы күрес туралы конвенцияны толықтыратын Халықаралық Азаматтық авиацияға қызмет көрсететін әуежайлардағы заңсыз зорлық-зомбылық актілеріне қарсы күрес туралы 1988 жылғы хаттама; 1988 жылғы теңіз кеме қатынасы қауіпсіздігіне қарсы бағытталған заңсыз актілерге қарсы күрес туралы Конвенция; Халықаралық Азаматтық авиацияға қызмет көрсететін әуежайлардағы заңсыз зорлық-зомбылық 1988 жылғы континенттік қайраңда орналасқан стационарлық платформалардың қауіпсіздігіне қарсы бағытталған актілер; 1991 жылғы пластикалық жарылғыш заттарды анықтау мақсатында оларды таңбалау туралы Конвенция; 1996 жылғы Халықаралық терроризмді жою жөніндегі шаралар туралы БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің 51/210 қарары; 1997 жылғы бомбалық терроризмге қарсы күрес туралы халықаралық конвенция; 1999 жылғы терроризмді қаржыландыруға қарсы күрес туралы халықаралық конвенция; 28 жылғы БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің № 1373 қарары 2001 жылғы қыркүйек. Бұдан басқа, терроризмге қарсы қызметтің ұлттық құқықтық негіздерін қалыптастыруға ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің заңнамалық базасы елеулі үлес қосты. Терроризмге қарсы қызмет мәселелері реттелетін ТМД-ның негізгі құжаттары: ТМД мемлекет басшылары Кеңесінің 1993 жылғы 22 қаңтардағы шешімімен қабылданған ТМД Жарғысы; 1995 жылғы 26 мамырдағы ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің Достастыққа кірмейтін мемлекеттермен шекараларын қорғау тұжырымдамасы; ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің қылмысқа қарсы күрестегі ынтымақтастығы туралы келісім болып табылады 1998 жылғы 25 қарашадағы шарт; 1999 жылғы 4 маусымдағы Терроризмге қарсы күрестегі ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің ынтымақтастығы туралы шарт; ТМД мемлекет басшылары Кеңесінің 2000 жылғы 25 қаңтардағы ЕҚЫҰ – ның Ыстамбұл саммитінің қорытындылары аясындағы халықаралық терроризмге қарсы іс-қимыл туралы шешімі; ТМД мемлекет басшылары Кеңесінің 2000 жылғы 1 желтоқсандағы ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің терроризмге қарсы орталығы туралы шешімі.

Бұл құжаттардың идеологиясы Қылмыстық деп жан-жақты айыптауға негізделген және терроризмнің барлық актілері, әдістері мен практикасы, олар қайда және кім жүзеге асырылса да, ақталмайды. Терроризмге қарсы күресте халықаралық ынтымақтастықтың шарттық-құқықтық базасын құра отырып, мамандар қазіргі терроризм түсінігін деполитизациялауға, оның ұлттықтан жоғары мәртебесін, терроризмге қарсы заңнаманы қолдану аясын кеңейте отырып, бүкіл адамзат үшін қауіпті көрсетуге тырысады. Шын мәнінде, бүгінде терроризмге қарсы күрес саласындағы халықаралық құқықта терроризм актілері ретінде сараланатын қылмыстық әрекеттер діни, саяси, идеологиялық, нәсілдік, этникалық немесе өзге де сипаттағы пайымдаулар бойынша ешбір жағдайда да ақталмауға тиіс деген қағидат көрініс табуда. Терроризм әлеуметтік процесс ретінде қоғамдық қауіпсіздік деңгейін төмендетеді, заңдылықты бұзады, жеке және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің параллель жүйелерін жасайды, азаматтық қоғам идеясын бұзады және қақтығыстарды зорлық-зомбылықсыз шешеді. ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің терроризмге қарсы ұлттық заңнамасы ең алдымен терроризмге қарсы күрес туралы заңдардан тұрады.

ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің көпшілігінде мұндай заңдар қабылданды: Ресей Федерациясының 2006 жылғы 6 наурыздағы № 35-ФЗ "терроризмге қарсы іс-қимыл туралы" Федералдық заңы; Әзірбайжан Республикасының 1999 жылғы 18 маусымдағы № 687-ІІ "терроризмге қарсы күрес туралы" Заңы; Қазақстан Республикасының 13 жылғы "терроризмге қарсы күрес туралы" Заңы. туралы "1999 жылғы 21 қазандағы № 116 ЗАҢЫ; Тәжікстан Республикасының" Терроризмге қарсы күрес туралы "1999 жылғы 16 қарашадағы № 846 Заңы; Өзбекстан Республикасының "Терроризмге қарсы күрес туралы" 2000 жылғы 15 желтоқсандағы № 167-ІІ Заңы; Молдова Республикасының 2001 жылғы 12 қазандағы № 539-ХV "терроризмге қарсы күрес туралы" Заңы; Беларусь Республикасының 2002 жылғы 3 қаңтардағы № 77-3 "терроризмге қарсы күрес туралы" Заңы; Украинаның 2003 жылғы 20 наурыздағы № 638 - IV "терроризмге қарсы күрес туралы" Заңы; Түрікменстанның "терроризмге қарсы күрес туралы" Заңы; 15 тамыз 2003 ж.алайда, бүгінгі күні терроризмге қарсы іс-қимылды нормативтік-құқықтық реттеуге әртүрлі көзқарастардың терроризмге қарсы күрес туралы ұлттық заңдарда болуы проблемасы сақталуда. ТМД-ға қатысушы елдердің заңнамасын біріздендіру және үйлестіру жөніндегі жұмыстың орталық орындарының бірі Терроризмді және одан туындайтын ұғымдарды жалпы айқындаудың ұлттық актілерінде әзірлеу және бекіту болуы тиіс. Ұқсас терминологияны белгілеу мен пайдалану, оны Достастыққа қатысушы мемлекеттердің бүкіл кеңістігінде біркелкі түсіндіру халықаралық терроризмге қарсы бірлескен күресті құқықтық қамтамасыз етуде шешуші мәнге ие. Сонымен қатар, терроризмге қарсы қызметті құқықтық реттеудің басқа да көптеген маңызды тұстарын біріздендіру проблемасы тұр.

Осылайша, біртұтас халықаралық – құқықтық білім ретінде ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің заңнамасын біріздендіру және үйлестіру үшін: терроризмге қарсы күрес туралы барлық ұлттық заңдарға "терроризм"деген біріздендірілген ұғым енгізу керек. Осындай ұғым ретінде "терроризмге қарсы күрес туралы"ТМД – ға қатысушы мемлекеттер үшін Модельдік заңның жаңа редакциясында енгізілген термин пайдаланылуы мүмкін.; Терроризмге қарсы күрес жөніндегі шараларды жоспарлау кезінде терроризм актілері, күрделі әлеуметтік-саяси құбылыс ретінде, ең алдымен, физикалық және моральдық зорлық-зомбылыққа байланысты аса ауыр қылмыс болып табылатындығын негізге алу керек, нәтижесінде олар тәсілдерден тыс, оның ішінде қосарланған стандарттарда қаралуы керек және сөзсіз адамзатқа қарсы қылмыс ретінде сотталуы керек; ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің терроризмге қарсы күрес саласындағы нормативтік – құқықтық базасын әзірлеу және жетілдіру кезінде мынадай қағидаттарды дәйекті ұстану қажет – - терроризм актілерінің алдын алу басымдығы;-террористік іс-әрекетке оның себептері мен кеңістік-уақыт факторларына қарамастан төзбеушілік; - терроризм актілерін дайындау мен жүзеге асыру үшін жазаның бұлтартпастығы; - өмірді, денсаулықты қорғау азаматтардың құқықтары мен мүдделерін; Терроризмге қарсы күрестің нақты бағыттарын әзірлеу кезінде мемлекеттің ерекшеліктері мен ұлттық дәстүрлерге, террористік қызметтің жекелеген элементтеріне, атап айтқанда терроризмді қаржыландыруға, оны материалдық-техникалық қамтамасыз етуге және т.б. қарсы тұрудың біріздендірілген тетіктеріне, сондай-ақ террористік және экстремистік идеологияны насихаттауға барынша қол жеткізуге қол жеткізу.

ТМД – ға қатысушы мемлекеттер кеңістігінде терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы құқықтық реттеу жүйесін біріздендіру мен үйлестірудің әдіснамалық негіздері соңғы жылдары алынған терроризмге қарсы күрес саласындағы бірқатар нормативтік-құқықтық құжаттарды әзірлеу, қарау, қабылдау және қолдану тәжірибесін талдау осы салада бірқатар маңызды проблемалардың бар екенін көрсетеді. Әзірленетін құқықтық құжаттардың негізгі кемшіліктері: - пайдаланылған ұғымдар мен терминдердің анық еместігі, анық еместігі және сәйкессіздігі, сондай-ақ бірқатар ережелер; – терроризмге қарсы іс – қимылдың тұтас мемлекеттік жүйесі бейнесінің болмауы; - терроризмге қарсы іс-қимылдың 6 кешенді іс-қимылы бойынша ведомствошілік, ведомствоаралық және мемлекетаралық қызметті ұйымдастыру мен үйлестірудің, сондай-ақ осындай қызмет субъектілерінің өкілеттіктері мен жауапкершілігінің аражігін нақты ажыратудың тиімді тетіктерінің болмауы; - енгізілетін нормалардың қауіпсіздікті

қамтамасыз ету мен мемлекеттік басқарудың басқа да салаларындағы мемлекеттік органдар қызметінің нормаларымен сәйкес келмеуі. Бұл ереже осы заңдардың негізгі тұжырымдамасының әдіснамалық негіздемесінің болмауына байланысты. Тиімді заңды әзірлеу үшін тиісті әдістемелік база қажет. Бұл әдіснамалық база ТМД – ға қатысушы мемлекеттердегі жағдайды жақсарту жөніндегі негізделген іс-шараларды әзірлеу мақсатында терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы процестер мен құбылыстардың мәнін барабар ғылыми тұрғыдан ұсынуды қамтамасыз етуге тиіс. Тек осындай негізде ғана терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы құқықтық құжаттардың біріздендірілген пакетін әзірлеу мүмкін болады. Бұл міндетті шешу ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің қолда бар ғылыми әлеуетін тартуды талап етеді. Бұл міндетті шешудегі алғашқы қадам ретінде ТМД – ға қатысушы мемлекеттер кеңістігінде терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы құқықтық реттеу жүйесін үйлестірудің әдіснамалық тәсілін қарастыру қажет. Бұл тәсіл мемлекет туралы күрделі жүйе ретінде, ондағы құбылыстар мен процестердің мәні, сондай-ақ құқықтық реттеудің мәні туралы қазіргі ғылыми білім негізінде қалыптасқан идеяларға негізделген. Мұндай ұсыныстардың немесе қарастырылып отырған қызмет саласындағы құқықтық реттеу жүйесін үйлестірудің жалпы әдіснамалық негіздерінің негізгі ережелері келесідей. Қолданыстағы құқықтық базаны негізге ала отырып, құқықтық реттеудің негізгі ұғымдарын айқындауға болады, оның шеңберінде құқықтық өрістердің үш түрі бөлінеді: – қолданыстағы құқықтық базамен қалыптастырылатын нақты; – қалыптасқан жағдайлар үшін оңтайлы, ең жақсы; – субъективтік, құқық субъектілерінің санасында қалыптастырылатын. Идеал жағдайда бұл өрістер сәйкес келеді, іс жүзінде олар әр түрлі болады. Құқықтық өрістерді жақындастыру (біріктіру) процесі құқықтық реттеуді үйлестірудің мәні болып табылады. Құқықтық реттеуді үйлестіру процесінің негізгі мазмұны мынадай кезеңдерді орындаудан тұрады: – оңтайлы (талап етілетін) құқықтық өрісті айқындау; - құқық субъектілерінде олардың мінсіз мінез-құлқы мен оңтайлы құқықтық саласы туралы жинақталған түсініктерді қалыптастыру; - оңтайлы құқықтық өрісті құқықтық бекіту; - құқық нормаларының олқылықтарын жою, нақты құқықтық өрістің шекараларын өзгерту (тарылту, кеңейту) және құқық субъектілерін құқық нормаларын сақтау және бұзғаны үшін ынталандыру және жазалау деңгейлерін өзгерту мақсатында нақты, оңтайлы және субъективті құқықтық өрістер арасындағы сәйкессіздікті үздіксіз анықтау. Құқықтық реттеуді үйлестірудің негізгі бағыттары құқық субъектілері жүзеге асыратын түрлі қызметті реттеу қажеттілігінен айқындалады. Бұл қызмет қауіп-қатер тасымалдаушыларына елдің және оның қоршаған ортасының өмір сүру процесінде туындайтын қарама-қайшылықтардың дамуының әртүрлі кезеңдеріне сәйкес қарсы тұруға бағытталған. Олардың дамуындағы Қайшылықтар әртүрлі кезеңдерге жетуі мүмкін: айырмашылық, поляризация, соқтығысу, антагонизм және шешім. Оларға сәйкес құқықтық реттеу салалары бөлінеді: – құқық бұзушылықтың алдын алу жөніндегі қызмет; – қылмыстың алдын алу жөніндегі қызмет; – қылмыстың жолын кесу жөніндегі қызмет; – қылмыс салдарының ауырлығын төмендету жөніндегі қызмет. Бұл тәсіл елдің (қоғамдастықтың) тіршілік әрекетінің әртүрлі өзара байланысты салаларына қолданылады: саяси, әлеуметтік, экономикалық, экологиялық, мәдени-рухани, халықаралық және қауіпсіздікті қамтамасыз ету. Тыныс-тіршіліктің әртүрлі салаларында құқық нормаларын әзірлеуді, шоғырландыруды және іске асыруды қамтамасыз ету жөніндегі шектеулі мүмкіндіктер мен ресурстарды ескере отырып, құқықтық реттеудің басымдықтарын айқындау қажет.

Мұндай айқындауды үш кезеңде жүзеге асырған жөн: 1) құқықтық реттеу нұсқаларын генерациялау; 2) тыныс-тіршіліктің әртүрлі салаларындағы нұсқаларды іске асырудың тиімділігін бағалау; 3) тиімділікті интегралдық бағалау және ел үшін құқықтық реттеудің ең үздік нұсқасын таңдау. Нұсқаларды генерациялау қарама-қайшылықтардың көздерін, сондай-ақ құқықтық реттеудің бағыттары мен мазмұнын талдау негізінде жүргізіледі. Нұсқалардың тиімділігін бағалау өмірдің барлық салаларында жүзеге асырылады. Бұл жағдайда оң және теріс әсерлер бағаланады. Тиімділікті интегралдық бағалау және құқықтық реттеудің ең жақсы нұсқасын таңдау елдегі (қоғамдастықтағы) ахуалды дамытуды талдау және болжау (модельдеу), құқықтық реттеудің әртүрлі нұсқаларын іске асыру кезінде оның қауіптілігін бағалау негізінде жүзеге асырылады.

Тиімділікті бағалау нәтижелеріне сүйене отырып, нұсқалар олардың жағдайдың қауіптілігіне әсер ету дәрежесі бойынша сараланады. Ресурстардың бірдей шығындарымен елдегі (қоғамдастықтағы) жағдайдың қауіптілігін барынша азайтуды қамтамасыз ететін нұсқалар басым болып саналады. Қауіпті тасымалдаушыларға қарсы іс-қимылдың нақты саласындағы құқықтық реттеудің нұсқалары осы саладағы құбылыстар мен процестердің терең мәнін білу негізінде жасалуы керек. Құқықтық реттеу елдегі және әлемдегі ахуалдың өзгеруін ескере отырып өзгеруге, терроризмге қарсы іс-қимыл жүйесін қалыптастыруға және жетілдіруге бағытталуға тиіс. Терроризмге қарсы іс – қимыл жүйесі: – террористік актілердің алдын алуды; – террористік актілердің жолын кесуді; – террористік актілердің алдын алуды; - террористік актілер салдарының ауырлығын төмендетуді қамтамасыз етуі тиіс. Терроризмге қарсы іс-қимыл және елдің (қоғамдастықтың) қауіпсіздігін қамтамасыз ету саласындағы құқықтық реттеу жүйесін әзірлеу және үйлестіру мақсатында: – ТМД елдерінің және тұтастай ТМД – ның қауіпсіздігін қамтамасыз етуге жалпы келісілген әдіснамалық тәсілді әзірлеу үшін ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің жетекші ғылыми ұйымдары мамандарының өзара іс – қимылын ұйымдастыру; - ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету тұжырымдамасын әзірлеу, содан кейін ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету стратегиясы; – ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің әрқайсысының қауіпсіздігін қамтамасыз етудің келісілген тұжырымдамаларын әзірлеу; – ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің қызмет бағыттары (қатерлері) бойынша қауіпсіздігін қамтамасыз ету саласындағы құқықтық құжаттардың біріздендірілген пакетін әзірлеу. 4. ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің терроризмге қарсы күрес саласындағы ұлттық заңнамаларын біріздендіру мен үйлестірудің ықтимал бағыттары ұлттық заңнамаларды біріздендіру мен үйлестіру процесінің күрделілігі Достастықтың барлық мүшелері үшін міндетті Халықаралық құқық нормаларын, әр мемлекеттегі құқықтық дәстүрлер мен заң техникасының ерекшеліктерін ескеру қажеттілігінен туындайды – іс-қимылға қатысы бар аралас заңнамалық актілердің едәуір ауқымын, құрылымдық – функционалдық құрылымдағы және мемлекеттік органдардың құзыретіндегі айырмашылықтарды, ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің құқықтық нормаларын түсіндіру ерекшелігін пысықтау қажеттілігін басшылыққа алады. Сарапшылардың пікірінше, Террористік қылмыстардың кез-келген түрін шектеу саласындағы заңнаманы дамыту келесі жолмен жүреді – - ұлттық террористік ұйымдарды қаржыландыру мен олардың жұмыс істеуінің негізі ретінде трансұлттық ұйымдасқан қылмысқа, халықаралық терроризмге және Экономикалық қылмысқа баса назар аудара отырып, әлемдік қауымдастықты Террористік қылмыстық қол сұғушылықтан қорғаудың бірыңғай жүйесін құру; – терроризм актілерінде көрініс тапқан зорлық-зомбылық философиясымен күресу бойынша мемлекеттердің түрлі экономикалық және құқықтық жүйелермен бірлескен күш-жігерін үйлестірудің пәрменді тетіктерін әзірлеу; - ұлттық заңнамаға халықаралық стандарттар мен нормаларды имплементациялау; адамның негізгі құқықтарын сақтауға және жеке адамның бостандықтарын қорғауға кепілдік беру кезінде террористік сипаттағы қылмыстар үшін жазаның бұлтартпастығы қағидатын бекітуге жан-жақты жәрдемдесу болып табылады. Бұл тәсілді табысты жүзеге асыру ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің күш-жігерін біріктіруді және ұлттық заңнамаларды біріздендіру мен үйлестіру жөніндегі жұмысты жеделдетуге, мемлекеттердің заңнамалық нұсқамаларды іске асыру жөніндегі іс-қимылдарын келісуге, сондай-ақ заңнамалық ден қоюды талап ететін факторларды уақтылы анықтауға мүмкіндік беретін ұйымдастырушылық тетіктерді құруды көздейді. Осы мақсаттар үшін мыналар қажет: – террористік қызметтің барлық маңызды аспектілерін қамтитын және Достастықтың барлық елдерінің құқық шығармашылығы және құқық қолдану қызметі үшін негіз бола алатын бірыңғай ұғымдық аппарат әзірлеу; – терроризмге қарсы күресті құқықтық реттеудің бірыңғай әдіснамалық негізін, яғни нормативтік-құқықтық актілердің мазмұнына және олардың тиімділік өлшемдеріне қойылатын талаптардың ғылыми негізделген жүйесін құру; – терроризмге қарсы іс-қимылдың әзірленіп жатқан заңнамалық актілерді сараптау және қолданыстағылардың тиімділігін бағалау тетіктері. Қазіргі кездегі қауіпсіздік қағидаттары мен бағдарламалары негізінен қорғаныс сипатына ие. Оларға алдын алу, шабуылдау сипатын беру үшін: –

зияткерлік және ұйымдастырушылық артықшылық жасауға және террористік сипаттағы қатерлердің туындау және даму мүмкіндігін бейтараптандыруға мүмкіндік беретін тәсілдемелерге бағдарлану; – терроризмге қатысы бар деп айыпталған адамдарды экстрадициялау тәртібін оңайлату; – банк операцияларына мемлекеттік бақылауды күшейту қажет; - Террористік акцияларға қатысқаны және оларға жәрдем көрсеткені үшін жауапкершіліктің бұлтартпастығы; террористік ұйымдарды жою жөніндегі ұлттық шаралардың міндеттілігі; акцияның мақсаты мен мақсатына қарамастан терроризмнің нысандары мен әдістерін пайдалануға жол бермеу; террористерге саяси жол бермеу және террористерге қатысты "қосарланған стандарттарға" жол бермеу сияқты терроризмге қарсы күрестің қағидаттарын халықаралық деңгейде іске асыру. Ұйымдастыру-құқықтық тетіктерді жетілдіру және терроризмге және экстремизмнің өзге де зорлық – зомбылық нысандарына қарсы күрес саласында ТМД – ға қатысушы мемлекеттердің құқық қорғау органдары мен арнаулы қызметтерінің жұмысын үйлестіруді жақсарту мақсатында: – мемлекеттік билік органдарының шешімдеріне сәйкес жалпы мемлекеттік, өңірлік (облыстық, жергілікті) және ведомстволық деңгейлерде терроризмге қарсы комиссиялар құру; - терроризмге қарсы іс-қимылды жинауды және үйлестіруді жүзеге асыру; - терроризмге қарсы ТМД – ға қатысушы мемлекеттер аумағындағы терроризмнің жай-күйі мен үрдістері туралы ақпаратты талдау; - мемлекеттердің бұқаралық ақпарат құралдары тарапынан көмек туралы ережені заңды түрде бекіту – терроризмге қарсы операцияларды жүзеге асыратын органдарға (атап айтқанда, бұқаралық ақпарат құралдары қызметкерінде террористік сипаттағы қылмыстар туралы істер бойынша сотта заттай дәлелдемелер бола алатын не террористік әрекеттің алдын алу, анықтау және жолын кесу мүддесінде пайдаланылуы мүмкін мәліметтер немесе құжаттамалық материалдар болған кезде оларды мемлекеттік органдарға беруге міндетті деп белгіленсін терроризммен күресті жүзеге асыратын); - террористік іс-әрекетті қаржыландырудың жолын кесу мақсатында ақша қаражатымен немесе өзге мүлікпен жасалатын операцияларды бақылау шараларының бірыңғай жүйесін заңнамалық тұрғыдан бекіту; – ТМД-ға қатысушы мемлекеттер үшін шетелден келіп түсетін және, мүмкін, террористік және экстремистік ұйымдарға арналған гуманитарлық және қайырымдылық көмекті бақылаудың бірыңғай жүйесін әзірлеу; – террористік сипаттағы қылмыстар жасаған немесе негізді түрде күдікті адамдарды іздестіру мен ұстап берудің, сондай-ақ террористік сипаттағы қылмыстар үшін сотталған адамдарды жазасын өтеу үшін берудің тиімді тетіктерін әзірлеу және енгізу; - ТМД аумағында террористік ұйымның қызметіне қатысы бар деп танылған тыйым салынған қоғамдық және саяси ұйымдардың бірыңғай тізбесін дайындау, келісу және қолданысқа енгізу және экстремистік сипаттағы. Терроризмге қарсы күрестің тиімділігін арттыру, оның қоғамдық қауіптілік дәрежесін ескере отырып, қаралатын әрекеттің барлық аспектілерін дұрыс заңды бағалау үшін: 1) қылмыстық жауаптылық жасын 14 жасқа дейін төмендете отырып, ТМД – ға қатысушы барлық елдердің заңнамасында осындай әрекеттер үшін қылмыстық жауаптылық белгілеу; 2) Радиоактивті ғана емес, сонымен бірге радиоактивті заттарды пайдалану және пайдалану қаупі үшін жауапкершілік белгілеу. және химиялық, бактериологиялық, уытты; 3) қылмыстық заңнамаға жоғары қауіп төндіретін заттар бар объектілерге шабуыл жасауға байланысты қылмыс құрамын жеке баппен енгізу; 4) террористік ұйым құрғаны, оның қызметіне жәрдемдескені және қаржыландырғаны үшін қылмыстық жауаптылық белгілеу; 5) кепілге алынғаны үшін жауаптылықты белгілейтін нормалардың диспозициясын, сондай-ақ оларға ескертпелерді нақтылау жатады. Бұдан басқа, қылмыстық заңнамадағы террористік актінің құрамында мынадай белгілердің жиынтығы болуға тиіс: 1) билік құрылымдарының немесе қоғамдық ұйымдардың нақты өкілдеріне қатысты күш қолдану әрекеттерін жасау; 2) бұл әрекеттердің Халықты, әлеуметтік топтарды немесе билік құрылымдарының не қоғамдық ұйымдардың басқа да өкілдерін қорқытуға бағыттылығы; 3) қандай да бір күш қолдану әрекетінің қабылдануына ықпал ету мақсатының болуы.немесе шешім немесе одан бас тарту.

№ 5 тақырып. ТМД елдерінің терроризмге және экстремизмге қарсы іс-қимылды жүзеге асыруы. Құқық қорғау органдарының терроризмге қарсы шаралары.

Дәріс сұрақтары

- 1. Орталық Азия өңіріндегі терроризм мен экстремизмге қарсы күрестегі проблемалар мен шешімдер.**
- 2. Терроризмге қарсы коалиция құру және экстремизмге қарсы күресте халықаралық күштердің интеграциясы**
- 3. ҚР құқық қорғау органдарының терроризмге қарсы шаралары.**
- 4. ТМД елдерінің терроризмге қарсы шаралары.**

Сұрақ 1. Орталық Азия өңіріндегі терроризм мен экстремизмге қарсы күрестегі проблемалар мен шешімдер.

Террористік әрекетте жанжалдың үш жағы бар: террористік шабуыл жасағандар (террористер), акцияның тікелей құрбандары; қорқытуды және белгілі бір жолмен әрекет етуді қалайтындар. Терроризммен күрес мәселелері қазіргі қоғамда ерекше өзектілікке ие болды. Жасалған террорлық актілерден мыңдаған адамдар зардап шекті, материалдық және рухани құндылықтар жойылуда, террорлық шабуылдардың қайталану қаупі қоғамды үнемі шиеленісте, ал азаматтарды қорқынышта ұстап отыр. Терроризм географиясының кеңеюі әлеуметтік, ұлттық топтар мен халықтар арасындағы қатынасты қиындатады. Әрине, мұндай жағдай мемлекеттен дереу әрекет етуді, террористік актілердің жолын кесу үшін барлық құралдарды жұмылдыруды талап етеді. Қазақстан және ОА - ның тек құрлықтардың, өркениеттер мен діндердің тоғысында ғана емес, сондай-ақ "ыстық нүктелерге" тікелей жақын орналасқан басқа да елдері бұрын белгісіз болған жаһандық сын-қатерлерге-халықаралық терроризмге, діни экстремизмге, есірткі трафигіне, заңсыз көші-қонға, қарудың заңсыз айналымына алғаш рет тап болды. Қазақстанда терроризмнің күшеюінің себептері жекелеген, Қазақстанмен және ТМД-мен шектес мемлекеттер тарапынан Қазақстанға геосаяси талаптардың өсуі болып табылады. Демек, ОА елдері арасында өңірдің көп бөлігін алып жатқан және өзінің экономикалық және саяси әлеуеті бойынша өңірлік көшбасшы рөліне үміткер Қазақстан Республикасы ерекше рөл атқарады. Орналасқан жері мен шекараларының ұзындығына байланысты Қазақстан өзінің оңтүстігінде орналасқан мемлекеттерден саяси, тарихи, мәдени және физика-географиялық ОА-дан келетін қауіпсіздікке төнетін қауіп-қатерлер үшін өзіндік "Жібек жолы" болып табылады. Бұл қатерлер Қазақстанның өзінің ғана қауіпсіздігіне нұқсан келтіруі мүмкін. Республиканың қауіпсіздік саясаты мұнай, газ және басқа да табиғи ресурстардың аса бай қорларының болуы әлемнің ұлы державаларының бәсекелестік объектісіне айналып, сол арқылы өңірлік қана емес, сондай-ақ жаһандық қауіпсіздіктің тәуекелдері мен сын-қатерлерін ұлғайтатын ОАР-дағы қауіпсіздікпен де байланысты. Президент сөйлеген сөзінде

Н.Ә. Назарбаева БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің Терроризмге қарсы комитетінің IV отырысында: "Қазақстанның Ұлттық қауіпсіздігі ОАР қауіпсіздігімен тығыз байланысты. ОАӨ қауіпсіздігін Орталық Еуразияның құрамдас бөлігі ретінде қарастырған жөн. Орталық Азия өңірі жаһандық еуразиялық қауіпсіздік жүйесінің бір бөлігі болуға тиіс". Экстремизм мен терроризм идеологиясының таралуына қарсы іс-қимылда практикалық құралдар жасауды көздейтін исламға қатысты мемлекеттік саясаттың қағидаттары мен мақсаттары туралы мәселе ерекше орын алатын дін саласындағы шараларды іс жүзінде іске асыруға айтарлықтай мән беріледі. Мұнда орталық элементтердің бірі уәкілетті органдардың елдің сенуші халқын дерадикализациялау жөніндегі салалық бағдарламаларды әзірлеу қажеттілігін қарастырады. Олардың негізінде экстремалды діни көзқарастарды ұстанушыларды қалыпты ұстанымдарға бағыттауды көздейтін мақсатты қаржыландыруды қамтамасыз ететін стратегиялық және тактикалық міндеттерді дайындау және іске асыру.

"Исламтану"мамандығына басымдық бере отырып, жоғары рухани оқу орындарының желісін кеңейту арқылы отандық теологиялық білім беруді дамыту

мәселелеріне де елеулі назар аударылуға тиіс. Осы пәнді оқыту қазіргі уақытта Алматы қаласындағы "Нұр-Мұбарак" Қазақстан-Египет ислам мәдениеті университетінде ғана жүзеге асырылатынын ескере отырып, өңірлерде, оның ішінде жұмыс істеп тұрған жоғары оқу орындарының базасында Қосымша білім беру мекемелерін ашу және оқуға түсу мен оқу үшін қолжетімді жағдай жасау қажеттілігі туындайды. Бұл республикадан араб елдеріне шығатын азаматтардың санын қысқартуға мүмкіндік береді. Ақпараттық кеңістікті, ең алдымен Интернетті террористік және діни-экстремистік сипаттағы ақпаратты таратудан қорғау өзектілігінің артуы халықаралық құқықтық базаны қайта қарау және осы саладағы құқықтық қатынастарды реттейтін ұлттық заңнаманы біріздендіру жөніндегі бастамаларды ілгерілетуді қажет етеді. Интернетті Террористік мақсаттарда пайдалануға қарсы іс - қимыл аспектілері Орталық Азия өңірі мемлекеттері Сыртқы істер министрлері кеңесінің (Өзбекстанды қоспағанда) Орталық Азияда жаһандық терроризмге қарсы стратегияның негізгі бағыттарын іске асыру жөніндегі БҰҰ жоспарын орындау жөніндегі Ашхабад декларациясында (30.11.2011 ж.) көрініс тапқанын атап өткен жөн. Оларды алдын ала пысықтау құрамында қазақстандық тараптан ҰҚК ТҚО - ға мүше Мемлекеттік органдардың өкілдері қатысқан жұмыс топтары шеңберінде жүзеге асырылды. Ұйымға мүше мемлекеттердің халықаралық ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы ынтымақтастық туралы заңы (№286-IV ратификациялау туралы 01-ден ҚР Заңы). О. 2010ж.), АТҚК 20-шы отырысында (27.03.2012 ж., Ташкент қ.) компьютерлік желілерді террористік, сепаратистік және экстремистік мақсаттарда пайдаланудың немесе пайдалану қаупінің алдын алу және жолын кесу бойынша ШЫҰ елдерінің құзыретті органдарының бірлескен шаралары туралы шешім қабылданды. Жалпы алғанда, бұл терроризмге қарсы іс-қимыл шаралары жүйесінің идеологиялық құрамдас бөлігінің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді және ел халқының қазіргі қазақстандық қоғамның радикалды идеялары мен адамгершілік-идеологиялық проблемаларын, сондай-ақ елімізде бар әлеуметтік топтардың қақтығыстық (радикалды) бағдарлары мен мүдделері бөлігіндегі дін мәселелерін қабылдамауы жөніндегі мәселелерді шешуді қамтамасыз етеді. Ақтөбе қаласындағы осындай оқиғалардың қайталануы мемлекеттік және құқық қорғау органдарының терроризм мен діни экстремизмге қарсы күрес жөніндегі қызметіндегі кемшіліктермен байланысты, халықтың билікке қатысты айыптау пікірлерінің басым болуы туралы түсініктердің таралуы туралы айту негізсіз. Екінші жағынан, мемлекеттік органдардың жеткіліксіз жұмысы туралы түсініктемелердің сыни мазмұны өзінің сыни мәніне әлі жете алмаған наразылықты көрсетеді. Тұтастай алғанда, интерпретациялық схемаларды құрылымдайтын және болған оқиғаны бағалайтын тақырыптар Қазақстандықтардың "дүниетанымдық тәжірибесінің" элементтерін көрсетеді: олардың қазіргі Қазақстандағы өмірге қатынасы, олардың әлеуметтік және құқықтық проблемаларды пайымдауы және т.б. Әлеуметтік және діни жоспардың себептерін көрсететін респонденттердің басым бөлігі терроризмнің әлеуметтік тамыры туралы ережені растайды. Бұл жерде терроризм проблемалары контекстіндегі социоситуативті деңгейдің көрінісі туралы кейбір ойларды атап өткен жөн. Террористік актілерге халықтың реакциясы және оқиғалардың себептерін заттардың қисыны бойынша талқылау "әлем бейнесін" қайта қарастыруға әкелуі мүмкін. Енді Қазақстан террористік актілердің шындығына тап болды. Алайда, қазіргі уақытта террористік шабуылдар тақырыбы қоғамдық пікірде талқыланды, бұл, ең алдымен, қалыптасқан менталитеттің ерекшеліктерімен түсіндіріледі: "ештеңе болмайды - бұл бәрі қалыпты дегенді білдіреді". Бұл ретте ҚР халқының террористік актілер туралы ақпаратты кейінге қалдыру шектерін айқындайтын енжарлық, кішіпейілділік, шыдамдылық сияқты менталдық сипаттамалар көрінеді.

Сұрақ 2. Терроризмге қарсы коалиция құру және экстремизмге қарсы күресте халықаралық күштердің интеграциясы.

Терроризмге қарсы коалиция құру және экстремизмге қарсы күресте халықаралық күштердің интеграциясы мәселесі ТМД-ның 11 елі президенттерінің Алматыдағы бейресми кездесуін-2002 ж. талқылау күн тәртібіне шығарылды.

Қаралып отырған проблема 2002 жылғы ақпанда Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан және Өзбекстан мүше болған "Орталық Азия ынтымақтастығы (ОАЫ)" ұйымын құру себептерінің бірі болып табылады.

АӨСШК (Азиядағы өзара іс-қимыл және сенім шаралары жөніндегі кеңес) құру ерекше жетістік болып табылады. 2002 жылы Қауіпсіздік және ынтымақтастық жөніндегі еуропалық ұйымның (ЕҚЫҰ) осы аналогының бірінші саммиті Алматыда өтті. Антитеррордың азиялық тәжірибесінде бұл мәні бойынша Орталық-Азиялық антитеррористік коалицияны құру актісі және жалпы алғанда, терроризм қаупінен қорғаудың Еуразиялық жүйесін қалыптастыру болды. АӨСШК-нің мобильді қасиеттері оның құрылымдық-функционалдық ұтқырлығында жасырылған. Жедел құралымдар ретінде арнайы жұмыс тобы мен Кеңестің аға лауазымды тұлғалары комитеті бола отырып, осы өңірлік орган өзінің ықпалын ынтымақтастық проблемаларын әзірлеудің тұрақты-жұмылдыру тәсілімен, яғни тұрақсыздандырудың ықтимал қатерлерін реттеуге тікелей саяси қатысу тәсілімен таратуға қабілетті. Болашақта АӨСШК Қазақстанның Орталық Азиядағы жалпы өңірлік саяси үдерістің саяси үйлестірушілерінің бірінің рөліне ие болатын халықаралық институт мәртебесін алу үшін үлкен әлеуетке ие болады. Орталық Азия өңіріндегі өңірлік халықаралық қатынастарды жаһандық экстремистік-террористік қауіп-қатерлерден қауіпсіздікті қамтамасыз ету басымдықтарына қайта бағдарлау жөніндегі "жаңа саясатты" қамтамасыз ету арнасында Шанхай Ынтымақтастық Ұйымының алдын ала дуалистік рөлі де белгіленді.

Еуразиядағы терроризмге қарсы күрестің ұйымдастырушылық-жұмылдыру проблемаларына арналған ШЫҰ деңгейінде жасалған уағдаластықтар Азиядағы халықаралық байланыстарды позитивизациялаудың және өз елдерінің аумағында экстремистік-террористік қызметті иеліктен шығару аймақтарын құру үшін субъектілердің өзара жауапкершілігін күшейтудің негізі болды. Экстремизм мен терроризм көріністеріне қарсы тиімді күрес жүргізу үшін мемлекеттік деңгейде терроризмге қарсы қызметке жүйелі көзқарас қажет. Бүгінгі таңда арнайы күштердің дайындығы олардың акт жасалғаннан кейін экстремизм мен терроризм субъектілерін күшпен басу қабілеттерінен көрінеді, ал профилактикалық сипаттағы жедел және тактикалық іс-шаралар қажет.

Бұл бағытта терроризмге қарсы стратегияны қамтамасыз ету үшін: - іс-әрекеттің алдын-алу сипаты; - қазіргі заманның қауіп-қатерлерінен ұлттық қорғауды қамтамасыз ету міндеттеріне сәйкес келетін іс-қимыл және ресурстық қамтамасыз ету субъектілерінің өкілеттіктері; - мақсатты қондырғылардың сипатына байланысты антитеррордың вариативтілігі (салдарын жеңілдетудің алдын алу, жолын кесу); - лаңкестікке қарсы субъектілердің қызметін аймақтық деңгейде үйлестіруді қамтамасыз ету.

Төтенше жағдай кезінде азаматтардың құқықтары мен бостандықтарының шектелу шегін, "масс-медиа" қызметінің режимі мен құзыретін және олардың өкілдерін неғұрлым нақты айқындау немесе белгілеу қажет (экстремистік насихатты анықтау немесе теологиялық ілімдерді дұрыс түсіндірмеу фактісіне, келіссөздер қағидаттарына және террористерге сыбайластары, туыстары, достары арқылы психологиялық қысым қолдану фактісіне сөз сөйлеу, хабарлар мониторингі). және басқа да жақын адамдар (терроризмге қарсы операцияларды қамтамасыз ету жөніндегі арнайы психологиялық қызметтерді құру). ТМД шеңберінде қоғамдық және саяси оқиғалардың тиісті серпінін, құқықтық көмек, тиімді ақпараттық даму мақсатында нормативтік базаны дамыту туралы екі және көпжақты уағдаластықтарға толықтыруларды жүйелі түрде енгізу орынды болып көрінеді.

Сұрақ 3. Қазақстан Республикасы құқық қорғау органдарының терроризмге қарсы шаралары.

Терроризмге қарсы бағдарлама оның терроризмге және діни экстремизмге қарсы күрестегі маңызы мен рөлі. Қазақстан Республикасы Президентінің 2003 жылғы 29 желтоқсандағы № 435 өкімімен террористік және экстремистік көріністерді анықтау, олардың алдын алу және жолын кесу саласындағы мүдделі мемлекеттік органдардың қызметін үйлестіруге арналған Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Терроризмге қарсы орталығы (бұдан әрі - ҰҚК ТҚО) құрылды.

Терроризмге қарсы орталыққа Қазақстан Республикасы мемлекеттік органдарының қауіпсіздік жүйелерін күшейту және террористік қауіп-қатерлерді, оның ішінде терроризмге, экстремизмге және сепаратизмге қарсы күрестің мемлекеттік бағдарламасында көзделген, бейтараптандыруға дайындық жөніндегі шаралар кешенін іске асыруына бақылауды жүзеге асыру бойынша өкілеттіктер берілген. Терроризмді анықтау, ашу, тергеп-тексеру тәртібі Қазақстан Республикасының Қылмыстық және қылмыстық іс жүргізу кодекстерінің нормаларымен, сондай-ақ терроризмге қарсы іс-қимылды жүзеге асыратын мемлекеттік органдардың өз құзыреті шегінде ведомстволық нормативтік актілерімен айқындалады.

Қазақстан Республикасының белгіленген Заңнамасына сәйкес Қазақстан Республикасында терроризмге қарсы іс-қимыл террористік іс-әрекетті анықтау, оның алдын алу, жолын кесу, терроризмнің алдын алу, терроризм салдарларын барынша азайту және (немесе) жою мақсатында жүзеге асырылады. Мұндай қызметті Қазақстан Республикасының заңнамасында осы органдардың қарауына жатқызылған қылмыстарды анықтайтын, жолын кесетін, ашатын және тергейтін, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңдарында көзделген өзге де өкілеттіктерді жүзеге асыратын мемлекеттік органдар өз құзыреті бойынша жүзеге асырады. Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес - анықтау жедел-ізвестіру қызметінің міндеттеріне жатады. Осы Заңда айқындалған жедел-ізвестіру қызметінің міндеттерін орындау кезінде оны жүзеге асыруға уәкілетті органдар "жедел-ізвестіру іс-шараларын жүзеге асыру, олардың нәтижелерін қылмыстық процесте пайдалану үшін тіркеу арқылы қылмыстарды анықтауды, олардың алдын алуды, жолын кесуді және ашуды қамтамасыз етуге міндетті".

Анықтаудың мәні-қылмыскердің (террорист немесе экстремист) заңсыз әрекетін білуге бағытталған жедел бөлімшелердің пәндік-практикалық жұмысы. Басқаша айтқанда, анықтау оны жүзеге асыруға уәкілеттік берілген органдардың құзыретіне жататын заңсыз қызметтің белгілері мен фактілері туралы ақпаратты алу, жинау, талдау және тексеруден тұрады. Жедел-ізвестіру қызметі процесінде алынған материалдар қылмыстардың алдын алу, жолын кесу және ашу жөніндегі тергеу әрекеттерін дайындау және жүзеге асыру және жедел-ізвестіру іс-шараларын жүргізу үшін, сондай-ақ қылмыстық істер бойынша дәлелдеу процесінде оларды жинауды, зерттеуді регламенттейтін Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік заңнамасының ережелеріне сәйкес тексерген жағдайда пайдаланылуы мүмкін және дәлелдемелерді бағалау.

Өткізу іс-шаралары барысында құқыққа қарсы қызметтің белгілерін немесе фактілерін растау құзыретті органдарға Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес процестік әрекеттерді жүзеге асыруға кірісуге негіз береді. Терроризм мен экстремизмнің алдын алу, жолын кесу тәртібін Қазақстан Республикасында терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы қызметті ұйымдастырудың ережелері айқындайды.

Экстремизм мен терроризмнің алдын алу (профилактикасы) жөніндегі қызмет үш бағыт бойынша жүзеге асырылады: экстремизм мен терроризм идеологиясына қарсы іс-қимыл жүйесін құру; террористік тұрғыдан осал объектілердің (ТТО)терроризмге қарсы қорғалуын қамтамасыз етуге бағытталған құқықтық, ұйымдастырушылық, жедел, әкімшілік, режимдік, әскери және техникалық сипаттағы шараларды жүзеге асыру; әкімшілік-құқықтық режимді сақтауды күшейту.

Экстремизм мен терроризмнің алдын алу (профилактикасы) мынадай міндеттерді шешуді көздейді: экстремизм мен терроризмнің пайда болуы мен таралуына ықпал ететін себептер мен жағдайларды жою жөніндегі шараларды әзірлеу және іс-шараларды жүзеге асыру; Қазақстанның бірыңғай ақпараттық кеңістігін қорғауды қамтамасыз ету жолымен экстремизм мен терроризм идеологиясының таралуына қарсы іс-қимыл жасау және экстремизм мен терроризмге қарсы ақпараттық іс-қимыл жүйесін жетілдіру; экстремизм мен терроризмге қарсылық саяси және құқықтық; экстремизм мен терроризм қатерлерін болжау, анықтау және жою, олар туралы билік органдарын, жергілікті өзін-өзі басқару органдарын және жұртшылықты хабардар ету; экстремистік және террористік сипаттағы іс-әрекеттерге бейім адамдардың (адамдар тобының) мінез-құлқына ықпал етудің заңды түрде рұқсат етілген әдістерін пайдалану; елде экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл бойынша шаралар әзірлеу және профилактикалық іс-шараларды жүзеге асыру;

мемлекеттік органдар, оның ішінде жергілікті жерлердегі атқарушы билік басшыларының, сондай-ақ ТТО объектілерінің террористік тұрғыдан қорғалуы жөніндегі іс - шараларды ұйымдастыру кезінде шаруашылық жүргізуші субъектілердің құқықтарын, міндеттерін және жауапкершілігін айқындау; ТТО объектілерінің, басқа да инфрақұрылым және тіршілікті қамтамасыз ету объектілерінің Террористік қатерлерден қорғалуын қамтамасыз ету жөніндегі талаптарды, сондай-ақ адамдар көп жиналатын орындар; халықаралық ынтымақтастықты нығайту, экстремизмге және терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы, оның ішінде терроризмнің жолын кесуге қатысатын адамдардың, сондай-ақ террористік акт салдарынан зардап шеккен адамдардың өміріне, денсаулығына және мүлкіне келтірілген зиянды өтеу мәселелерін реттейтін нормативтік құқықтық базаны жетілдіру; мемлекеттік органдардың қоғамдық және діни ұйымдармен (бірлестіктермен), сондай-ақ Террористік актілерді жою жөніндегі мемлекеттік органдармен, мемлекеттік органдармен, қоғамдық ұйымдармен (бірлестіктермен) басқа азаматтық қоғам институттары мен азаматтар.

Терроризмнің алдын алу жөніндегі іс-шараларды Қазақстан Республикасының барлық мемлекеттік органдары өз құзыреті шегінде жүргізеді. Облыстың, республикалық маңызы бар қаланың, астананың, ауданның (облыстық маңызы бар қаланың) жергілікті атқарушы органы жанынан құрылатын терроризмге қарсы комиссиялар терроризм профилактикасы, сондай-ақ тиісті аумақта терроризм салдарларын барынша азайту және (немесе) жою жөніндегі барлық мәселелерді реттеуге уәкілетті.

Терроризмнің жолын кесу терроризм актісінің жолын кесу, оның зардаптарын барынша азайту және жою жөніндегі терроризмге қарсы операцияларды жүргізу жолымен жүзеге асырылады. Терроризмге қарсы операцияларды тікелей жүргізуді ҰҚК, ІІМ, ПҚК және ҚМ жүзеге асырады. Терроризм актісінің жолын кесу, оның зардаптарын барынша азайту және жою жөніндегі терроризмге қарсы операцияларды (бұдан әрі - АТО) жүргізу үшін тұрақты жұмыс істейтін: республикалық, облыстық, республикалық маңызы бар қалалар мен Астана штабтары құрылады.

Облыстардың елді мекендерінде облыстық жедел штаб бекітетін тізбе бойынша қалалық және аудандық жедел штабтар құрылады, олар жоғары тұрған жедел штабтың терроризм актісі жасалған жерге уақтылы келу мүмкіндігі болмаған жағдайларда АТО ұйымдастырады және жүргізеді. Республикалық жедел штабтың жұмысына терроризм актісінің жолын кесу, оның зардаптарын барынша азайту және жою бойынша АТО жүргізуге тартылған мемлекеттік органдардың өкілдері қатысады. Бұдан басқа, Республикалық жедел штабтың басшы-жүргізушісінің шешімі бойынша және оның құзыреті шегінде штабтың жұмысына АТО өткізілетін республиканың әкімшілік-аумақтық бірліктерінің басқа да мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдарының өкілетті өкілдері тартылуы мүмкін.

Республикалық жедел штабтың қызметін жұмыс тобы қамтамасыз етеді. Оның құрамына мемлекеттік органдардың құрылымдық бөлімшелерінің басшылары кіреді.

АТО республикалық және облыстық (қалалық, аудандық), Республикалық маңызы бар қаланың және астананың штабтарының күштерімен және құралдарымен, ал қажет болған кезде - уәкілетті орталық мемлекеттік органдардың арнайы мақсаттағы бөлімшелерін тарта отырып жүргізіледі.

Облыстық (қалалық, аудандық), Республикалық маңызы бар қаланың және астананың штабтарының құрамына әкімдіктердің өкілдері - әкімдердің қоғамдық тәртіп пен қауіпсіздікті сақтау мәселелеріне жетекшілік ететін орынбасарлары енгізіледі.

Штабтардың негізгі міндеттері: АТО өткізуге қажетті іс-шаралар кешенін дайындау; күштер мен құралдарды топтастыру бойынша ұсыныстар қалыптастыру, сондай-ақ терроризм актісінің жолын кесу, оның зардаптарын барынша азайту және жою бойынша АТО жүргізу кезінде оларды тікелей басқару; АТО жүргізу үшін қажетті күштер мен құралдарды жауынгерлік әзірлікке келтіру жөнінде ұсыныстар мен ұсынымдар әзірлеу; терроризм актісінің жолын кесу, оның зардаптарын азайту және жою бойынша АТО өткізу жоспарларын әзірлеуге қатысу.

Жедел штабтар өз қызметінде АТО-ны дайындауға және өткізуге құзыреті шегінде қатысатын мемлекеттік органдармен келісілген ҰҚК, ІІМ, Қорғанысмині және ПҚК-ның

ведомствоаралық нормативтік актісімен бекітілген Ережені басшылыққа алады. Қоғамдық қауіптіліктің ауқымы мен дәрежесіне, терроризм актісінің күтілетін жағымсыз салдарларына байланысты АТО-ға басшылықты осы операцияны Қазақстан Республикасының бүкіл аумағында ұйымдастыратын және жүргізетін республикалық немесе облыстық (қалалық, аудандық), Республикалық маңызы бар қаланың, астананың жедел штабының басшысы жүзеге асырады. Терроризм актісінен зардап шеккен адамдарды зиянды өтеу, сондай-ақ оларды әлеуметтік оңалту Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен жүзеге асырылады. Бұдан басқа, терроризмге қарсы алдын алу шаралары мемлекет сауатты экономикалық, ұлттық және мәдени саясат құрған және жүргізген жағдайда ғана табысты болады. Табысты қарсы тұру, оның ішінде идеологиялық, қазіргі заманғы терроризм мен экстремизмге қарсы іс-қимыл халықты, Азаматтық қоғам институттарын өз жағына тартуды көздейді.

Қалыптасқан жағдайда терроризм мен экстремизмге қарсы іс-қимылдың тиімділігін арттырудың маңызды шарты тек құқық қорғау ғана емес, сонымен қатар саяси, әлеуметтік, идеологиялық, ақпараттық аспектілерді қамтитын, сондай-ақ елдің барлық өңірлерін географиялық қамтуды көздейтін кешенді шараларды іске асыру болып табылады. Ақпараттық-психологиялық саладағы экстремистік ұйымдардың қызметіне қарсы іс-қимылдың маңызды саласы компьютерлік ақпарат саласындағы қылмыстарды (компьютерлік қылмыстар) анықтау, алдын алу және жолын кесу проблемалары болып табылады.

Компьютерлік қылмыс жақсы жоспарланған болуы мүмкін және кең мақсаттарды көздейтін ақпараттық немесе ақпараттық-психологиялық шабуылдың кең жоспарының бөлігі бола алады. Қазіргі уақытта кез-келген банк, кез-келген электр станциясы, кез-келген көлік желісі және теледидар студиясы киберкеңістіктен экстремистік құрылымдардың әсер етуінің ықтимал нысаны болып табылады. Қазіргі заманғы ақпараттық технологиялардың мүмкіндіктерін қолдана отырып, қылмыстарды жасаудың бірнеше экзотикалық әдістері мен тәсілдері компьютерді қылмыстық әрекеттерді және олардың салдарын модельдеу құралы ретінде пайдалану болып табылады.

Компьютерлік модельді құру кезінде элементтер мен объектілерге жеке қасиеттердің, қасиеттердің, байланыстардың, қатынастардың және т.б. белгілі бір жиынтығы беріледі, бұл олардың белгілі бір жүйенің жұмысына немесе белгілі бір әлеуметтік құбылыстың дамуына рөлі мен қатысуын көрсетеді. Нысанның элементтері әртүрлі күйлерде болуы мүмкін және бір күйден екінші күйге ауысуы мүмкін, нәтижесінде сыртқы әсерлер мен әсерлер де, ішкі мотивтер де әртүрлі факторлардың әрекеттерінде көрінеді. Нысан элементтерінің әдісін қолдану белгілі бір жағдайларда адамдардың мінез-құлқының психологиялық аспектілерін ескеру үшін кең мүмкіндіктер ашатынын атап өткен жөн.

Ақпараттық-психологиялық саладағы экстремизмнің басталуына қарсы тұру стратегиясы туралы айта отырып, ақпараттық қарудан тиімді қорғаныс жоқ екенін нақты түсіну керек. Техникалық қорғаныс құралдарын әзірлеу ақпараттық шабуылдардың шабуыл құралдарын құрумен қатар жүреді. Ақпараттық қарудың шабуылдау мүмкіндіктері оның қорғаныс функцияларынан бірнеше есе асып түседі. Сонымен қатар, қабырғаларды салу және олардың артында ақпараттық-психологиялық әсерден жасыру мүмкін емес. Қазіргі жағдайда сыртқы әлеммен ақпараттық байланыстарды шектеу әрекеттері нақты емес және оң нәтиже бермейді. Осыған байланысты, ақпараттық-психологиялық саладағы экстремистік ұйымдардың қызметіне қарсы іс-қимыл, егер ол белсенді шабуыл сипатында болса ғана сәтті болуы мүмкін.

Қорлайтын сипат Қазақстанның ұлттық қауіпсіздігіне әсер ететін экстремизм мен терроризмге практикалық психологиялық ықпал етудің терең ойластырылған ғылыми бағдарламасында көрініс табуға тиіс. Бұл ықпал ету БАҚ-тың барлық ақпараттық арналарын пайдалана отырып жүзеге асырылуы тиіс. Мұндай әсердің тиімділігі ақпарат алу мен экстремистік құрылымдардың қызметін бақылауда, жағдайлардың дамуын модельдеу мен болжауда, экстремистік ұйымдардың байланыс арналарына әсер етуде қазіргі заманғы технологиялардың мүмкіндіктерін пайдалану арқылы қамтамасыз етілуі керек. Экстремистік ұйымдардың өкілдеріне ақпараттық-психологиялық әсер етудің

тактикалық әдістері өте әртүрлі болуы мүмкін және, әрине, жедел-іздігіру және тергеу іс-шараларымен бірге жүргізілуі керек. Бұл әдістердің кейбірінде теориялық негіздеме және практикалық қолданудың бай тарихы бар.

Белсенді мақсатты психологиялық әсердің мысалы-экстремистік ұйымдарда "мазасыз" жағдай жасау. Бұл жағдай әртүрлі ақпараттық арналар арқылы жаппай таратылатын олар үшін алаңдатарлық хабарламалардың көмегімен жасалады. Мұндай әсердің тиімділігі ішкі және сыртқы қатынастарды терең психологиялық талдау, экстремистік құрылымдағы жағдайдың дамуын модельдеу және болжау арқылы қамтамасыз етіледі.

Экстремистік ұйымдар көшбасшыларының белсенді мінез-құлық бағдарламаларын өзектендіруге "мазасыз" жағдайдың үлкен үлесін қосуға тырысу керек. Бұл әртүрлі арналар арқылы ақпаратты алудың арнайы техникалық құралдарын тиімді пайдалану үшін қолайлы жағдай жасайды. Ақшаның, құндылықтардың, қару-жарақтың қозғалысын, автокөліктердің сатылуын, осы аймақтан шығуды, кейде кәсіпорындарды физикалық немесе заңды түрде жоюды тіркеуге мүмкіндік ашылады. Өз кезегінде, бұл жедел-тактикалық құжаттау және жедел тексеру материалдарын іске асыру мүмкіндіктерін ашады және анықтайды.

Осылайша, ақпараттық-психологиялық саладағы экстремистік ұйымдардың қызметіне қарсы тұруға жатқызуға болатын ұғымдар мен құбылыстардың толық шеңберін белгілей отырып, біз мынаны атап өтеміз: - ақпарат алудың заманауи технологияларын меңгеру жағдайды бақылауға мүмкіндік береді; - әлеуметтік жүйелерді модельдеу технологияларын меңгеру жағдайды дамытудың түрлі нұсқаларын болжауға және жоғалтуға мүмкіндік береді; - ақпараттық психологиялық әсер ету технологиясын меңгеру жағдайды басқаруға мүмкіндік береді.

Жалпы алғанда, экстремистік ұйымдардың қызметіне қарсы күрес көрсетілген бағыттарда, атап айтқанда ақпараттық-психологиялық салада терең ғылыми әзірлемелерсіз тиімді бола алмайды.

Сұрақ 4. ТМД елдерінің терроризмге қарсы шаралары.

Терроризмге қарсы қызметтің тиімділігі оған азаматтық қоғамның қатысуына байланысты. Осыған байланысты халықаралық деңгейде ерекше рөл Бүкіләлемдік қылмысқа қарсы және терроризмге қарсы форумға арналған (1999 жылғы ресейлік бастама). Форумның қызметі бүгінде әлемнің 40-қа жуық елін қамтиды және оның халықаралық ұйым ретінде ресми тіркелуі бар.

Форумның мақсаты-мемлекет және үкімет басшыларын, заң шығарушы және атқарушы билік органдарының, БАҚ, ғылым өкілдерін тарту, саяси, қоғамдық бірлестіктер мен қозғалыстардың тұрақтылық пен бейбітшілікке жаһандық қатерлерге қарсы тұрудың бірыңғай майданын қалыптастыруға қатысуы.

2013 жылғы 18 және 19 қарашада Джокьякарта қаласында (Индонезия) Оңтүстік-Шығыс Азия жұмыс тобының "жаһандық терроризмге қарсы форумының" үшінші пленумы өтті. Отырыстың негізгі тақырыбы - "терроризммен күрестегі заманауи бақылау: сын-қатерлер мен текетірес".

1. Оңтүстік-Шығыс Азиядағы терроризмге қарсы аймақтық жағдайдың жаңа ерекшеліктері. - Лаңкестердің жасаруы жүріп жатыр; - Террористердің білім деңгейі артты;

- шенеуніктер, Діни мекемелер, жергілікті бейбіт тұрғындар лаңкестік шабуылдардың нысанасына айналды; - түрмелер жаңа мүшелерді жалдау орнына айналды.

2. Терроризмге қарсы күрес жөніндегі заңнамалық базаны күшейту: - Оның аясындағы" терроризмнің " нақты заңнамалық анықтамасы; - Электрондық паспорттарды қабылдау; - Шекаралық бақылауды күшейту.

3. Интернет және қоғамдық БАҚ сын-тегеуріндеріне қарсы тұру - Әлемдік желі жаңа террористерді тарту арнасына айналды; - Кибертерроризммен күрес туралы заңдар жеткіліксіз; - Терроризмге қарсы күрес жөніндегі нормативтік-құқықтық актілердің жетіспеушілігі.

4. Терроризммен және жаңа жағдайдағы экстремизациямен күрес бойынша бақылау жүргізу: - жергілікті дін өкілдерінің қатысуымен Байланыс топтарын құрады; - Сотталған террористер мен экстремистер арасында түсіндіру жұмыстары жүргізілуде; - Зорлық-зомбылық экстремизмін әшкерелейтін әдебиеттерді таратады.

Терроризмге қарсы күресті ұйымдастыру тиімді күрес пен қоғамның қауіпсіздігін қамтамасыз ету қажеттілігі осы қоғамда тұратын азаматтардың конституциялық құқықтары мен бостандықтарын сақтау жөніндегі шаралармен ұштасып жүзеге асырылуға тиіс болған кезде, әлемдік қоғамдастық дамуының қазіргі кезеңінде қарама-қайшы жағдайды еңсерумен байланысты жаһандық қиындықтарды да бастан кешуде. Осыған байланысты, терроризмге қарсы саясатты қалыптастырудың бастапқы кезеңіндегі шаралар кешенінде Еуропа Кеңесінің тәжірибесі лайық, оның осы саладағы қызметі үш қағидатқа негізделген: - терроризмге қарсы бағытталған құқықтық қызметті күшейту; - негізгі құндылықтарды сақтау; - терроризмнің күшеюі мен таралуына ықпал ететін себептерді жоюға бағытталған іс-шаралар.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Негізгі:

I. Қазақстан Республикасының Конституциясы мен кодекстері

Қазақстан Республикасының Конституциясы: 1995 жылғы 30 тамыздағы Конституция // "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

1. Қазақстан Республикасының Қылмыстық Кодексі: Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V ҚРЗ // "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

2. Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізу кодексі: Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 4 шілдедегі № 231 // кодексі "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

3. Қазақстан Республикасының Қылмыстық-атқару кодексі: Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 5 шілдедегі № 234-V ҚРЗ // "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

4. Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексі: Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 5 шілдедегі № 235-V ҚРЗ // "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

5. Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексі: Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 29 маусымдағы № 350-VI кодексі // "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

II. Қазақстан Республикасының Заңдары

6. Жедел-іздістіру қызметі туралы: Қазақстан Республикасының 1994 жылғы 15 қыркүйектегі № 154-XIII Заңы // "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

7. Есірткі, психотроптық заттар, прекурсорлар және олардың заңсыз айналымы мен теріс пайдаланылуына қарсы іс-қимыл шаралары туралы: Қазақстан Республикасының 1998 жылғы 10 шілдедегі № 279 Заңы // "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

8. Мемлекеттік құпиялар туралы: Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 15 наурыздағы № 349-1 // Заңы "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

9. Адамдарды қоғамнан уақытша оқшаулауды қамтамасыз ететін арнайы мекемелерде ұстау тәртібі мен шарттары туралы: Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 30 наурыздағы № 353-1 // Заңы "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

10. Терроризмге қарсы іс-қимыл туралы: Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 13 шілдедегі № 416 Заңы // "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

11. Экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы: Қазақстан Республикасының 2005 жылғы 18 ақпандағы № 31 Заңы // "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

12. Құқық қорғау қызметі туралы: Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 6 қаңтардағы № 380-IV Заңы // "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

13. Қазақстан Республикасының Ұлттық қауіпсіздігі туралы: Қазақстан Республикасының 2012 жылғы 6 қаңтардағы № 527-IV Заңы // "Әділет" АҚЖ: Қазақстан

Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

14. Қазақстан Республикасының Ішкі істер органдары туралы: Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V Заңы ҚРЗ / / "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

15. Ақпараттандыру туралы: Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 24 қарашадағы № 418-V ҚРЗ // "Казахстанская правда" 26.11.2015 ж., № 227 (28103) Заңы

III. Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлықтары

16. Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы туралы: Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы № 858 // Жарлығы "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

17. Қазақстан Республикасының Құқық қорғау жүйесін одан әрі дамыту жөніндегі шаралар туралы: Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 31 желтоқсандағы № 720 // "Казахстанская правда" 21.01.2014 ж. № 13 (27634) Жарлығы

IV. Қазақстан Республикасы Үкіметінің Қаулылары

18. Қазақстан Республикасында ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі кейбір шаралар туралы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 14 қыркүйектегі № 965 // Қаулысы "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

19. Байланыс операторларының абоненттер туралы қызметтік ақпаратты жинауды және сақтауды жүзеге асыру қағидаларын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2010 жылғы 30 наурыздағы № 246 // "Казахстанская правда" 03.04.2010 ж., № 78-80 (26139-26141) Қаулысы

20. Электрондық бақылау құралдарын қолдану қағидаларын, шарттары мен негіздерін бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 1369 // "Казахстанская правда" 10.01.2015 ж. № 5 (27881) Қаулысы

21. Құқық қорғау, арнаулы мемлекеттік және өзге де органдардың ақпарат алмасу жүйесімен интеграцияланатын интернет-ресурстар мен ақпараттық жүйелердің тізбесін бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 14 наурыздағы № 137 // "Егемен Қазақстан" 26.03.2016 ж., № 57 (28183) Қаулысы

22. Киберқауіпсіздік тұжырымдамасын ("Қазақстан киберқалқаны") бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 30 маусымдағы № 407 / / Қаулысы "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

23. Қазақстан Республикасының аумағында қызметін жүзеге асыратын байланыс операторларының және (немесе) байланыс желілері иелерінің жедел-ізвестіру, қарсы барлау іс-шараларын техникалық жүргізу үшін өз телекоммуникациялық жабдығының функцияларын және байланыс желілері мен құралдарына қойылатын талаптарды меншікті немесе тартылған қаражат есебінен қамтамасыз ету қағидаларын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 19 маусымдағы № 358 / Қаулысы/ "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

24. Қазақстан Республикасында ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі кейбір шаралар туралы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2004 жылғы 14 қыркүйектегі № 965 Қаулысы / / "Заң" Деректер Базасы: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің "Республикалық құқықтық ақпарат орталығы" РМК

V. Қазақстан Республикасы министрлерінің, Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік органдарының өзге де басшыларының Бірлескен бұйрықтары

25. Жасырын тергеу әрекеттерін жүргізу қағидаларын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 12 желтоқсандағы № 892, Қазақстан

Республикасы Қаржы министрінің 2014 жылғы 12 желтоқсандағы № 565, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері және сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің Төрағасының 2014 жылғы 12 желтоқсандағы № 62, Қазақстан Республикасы Мемлекеттік күзет қызметі бастығының Бірлескен бұйрығы 2014 жылғы 15 желтоқсандағы № 146 және Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитеті Төрағасының 2014 жылғы 18 желтоқсандағы № 416 // "Егемен Қазақстан" 21.01.2015 ж. № 12 (27888).

26. Құқық қорғау органдарының құқық қорғау, арнаулы мемлекеттік және өзге де органдардың ақпарат алмасу жүйесінен жасырын тергеу әрекеттерін және жедел-ізвестіру қызметін жүргізу үшін, сондай-ақ оларға жүктелген өзге де міндеттерді шешу үшін қажетті ақпаратты алу қағидалары мен негіздерін бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2015 жылғы 21 желтоқсандағы № 150, ішкі істер министрінің 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 1119, Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2015 жылғы 30 желтоқсандағы № 733 және Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері министрінің 2015 жылғы 30 желтоқсандағы № 21 бұйрықтарымен бекітілген. // "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

VI. Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының Бұйрықтары

27. Тергеу әрекеттерінің барысы мен нәтижелерін тіркейтін ғылыми-техникалық құралдарды қолдану қағидаларын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2014 жылғы 22 қыркүйектегі № 91 // бұйрығы: "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

28. Құқық қорғау, арнаулы мемлекеттік және өзге де органдардың ақпарат алмасу жүйесін пайдалану қағидаларын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының 2015 жылғы 22 желтоқсандағы № 151 // Бұйрығы: "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

VII. Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің бұйрықтары

29. Ақпараттық жүйелерді, ақпараттық-коммуникациялық және телекоммуникациялық желілерді, байланыс желілерін құру, пайдалану және жетілдіру қағидаларын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 3 шілдедегі № 410 // бұйрығы "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

30. Қазақстан Республикасы Ішкі істер органдарының жедел басқару орталықтары мен кезекші бөлімдерінің қызметін ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 17 шілдедегі № 439 // бұйрығы: "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

31. Қылмыстық және әкімшілік құқық бұзушылықтардың жасалу фактілерін және Қазақстан Республикасы Ішкі істер органдары қызметкерлерінің әрекеттерін тіркеу үшін техникалық құралдарды пайдалану нұсқаулығын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Ішкі істер министрінің 2014 жылғы 31 желтоқсандағы № 971 // бұйрығы "Әділет" АҚЖ: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің Республикалық құқықтық ақпарат орталығы ШЖҚ РМК

VIII. Қазақстан Республикасы министрлерінің, Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік органдарының өзге де басшыларының өзге де актілері

32. Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрінің м.а. 2014 жылғы 17 қазанда бекіткен Интернет желісінде, оның ішінде әлеуметтік желілерде және блог-платформаларда жұмыс істеу бойынша мемлекет қатысатын мемлекеттік органдар мен мекемелердің қызметкерлеріне арналған жадынама (ҚР ПМ Шырақбек Қабылбаев

IX. Оқу-әдістемелік әдебиет

а) Жалпы кітапхана

33. В. Ю. Алферов Ресейдің қылмыстық іс жүргізуіндегі дәлелдемелер теориясының негіздері: 40.05.01 "ұлттық қауіпсіздікті құқықтық қамтамасыз ету" (мамандандыру "қылмыстық құқық") мамандығы бойынша оқитын студенттерге арналған оқу құралы. - Саратов: Саратов әлеуметтік-экономикалық институты (филиалы). Г. В. Плеханова, 2017. – 196 б.
34. Кедняков и. Л. қылмыстық процестегі дәлелдер теориясы: оқу құралы. - Самара: Ресей Федерациясының Самара заң институты, 2017. – 152 б.
35. Гарифулин р.ш. арнайы техника : практикум / канд. тех. кандидаты Р. Ш. Гарифулин. - Новокузнецк: Фкоу ВО Кузбасс институты Ресей ФСИН, 2020. — 83 б.
36. Горовой, в. в. құқық қорғау органдарының арнайы техникасы: Оқу. оқу құралы / В. В. Горова, В.В. Зыков, Вл. В. Горова. — М.: заң институты, 2018. — 120 б.
37. Захарцев С. и., Игнащенко Ю. Ю., Сальников в. п. XXI ғасырдағы жедел-іздігіру қызметі: монография. – М.: Норма, 2015. – 400 б.
38. Зникин в.К. жедел қызметкердің қысқаша терминологиялық сөздік-анықтамалығы: анықтамалық / в. К. Зникин, Д. А. Золотарев, Е. В. Латынин. - Новокузнецк: Ресей ФСИН Кузбасс институтына ФКСУ, 2019. – 16 б.
39. Мурдың Жұлдыздары. Мәскеу тергеуінің алтын ғасыры. – М.: Кітап әлемі, 2017. – 512 б.
40. Орлов ю. к.қылмыстық сот ісін жүргізуде арнайы білімді дәлелдеу мен қолданудың заманауи мәселелері: ғылыми және оқу құралы. – М.: Даңғыл. – 2016. – 208 б.
41. Т. р. Сайтбаев жедел-іздігіру құқығы: дәрістер курсы. - Ташкент: Өзбекстан Республикасы ПМ Академиясы, 2018. – 198 Б.
42. Сүлейменов Т.Е. КП желісі бойынша кәсіптік және қосымша білім беру факультетінің ПО орта басшы құрамы лауазымына тағылымдамадан өтушілерді оқыту үшін жедел-іздігіру қызметі: дәрістер курсы/ Т. Е. Сүлейменов. – Ақтөбе: АЮИ им. ҚР ПМ М.Бөкенбаева, 2017. – 128 б.
43. Сундиев И. Ю. жедел-іздігіру террологиясына кіріспе: монография. - Мәскеу: ЮНИТИ-ДАНА: Заң және құқық, 2017. – 191 б.
44. Демократияны өлтіру: ЦРУ мен Пентагонның посткеңестік кезеңдегі операциялары. Халықаралық авторлық ұжымның мақалалар жинағы / ағылш. Татьяна Владимировская - М.: "сыртқы саяси зерттеулер және бастамалар институты" АНО, Кучково поле, 2017. – 480 б. ("нақты саясат"сериясы)

X. Тәжікстан Республикасының Конституциясы және конституциялық заңдары

45. Тәжікстан Республикасының Конституциясы: 1994 жылғы 6 қарашадағы Конституция // Тәжікстан Республикасының ресми сайты: <http://parlament.tj>
46. Тәжікстан Республикасының прокуратура органдары туралы: Тәжікстан Республикасының 2005 жылғы 25 шілдедегі № 107 Конституциялық заңы / / Тәжікстан Республикасының Мажлисиоли ресми сайты: <http://parlament.tj>

XI. Тәжікстан Республикасының Кодекстері

47. Тәжікстан Республикасының Қылмыстық Кодексі: Тәжікстан Республикасының 1998 жылғы 21 мамырдағы № 574 кодексі / / Тәжікстан Республикасының ресми сайты: <http://parlament.tj>
48. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы: Тәжікстан Республикасының 2008 жылғы 31 желтоқсандағы № 455 кодексі / / Тәжікстан Республикасының ресми сайты: <http://parlament.tj>

XII. Тәжікстан Республикасының Заңдары

49. Мемлекеттік құпияны құрайтын мәліметтер тізбесі туралы: Тәжікстан Республикасының 2001 жылғы 24 қазандағы № 418 ЗАҢЫ // Тәжікстан Республикасының Мажлисиоли ресми сайты: <http://parlament.tj>
50. Мемлекеттік құпия туралы: Тәжікстан Республикасының 2003 жылғы 22 сәуірдегі № 4 ЗАҢЫ // Тәжікстан Республикасының ресми сайты: <http://parlament.tj>
51. Милиция туралы: Тәжікстан Республикасының 2004 жылғы 17 мамырдағы № Заңы // Тәжікстан Республикасының ресми сайты: <http://parlament.tj>
52. Құпия өнертабыстар туралы: Тәжікстан Республикасының 2010 жылғы 21 шілдедегі № 624 ЗАҢЫ // Тәжікстан Республикасының Мажлисиоли ресми сайты: <http://parlament.tj>
53. Жедел-іздістіру қызметі туралы: Тәжікстан Республикасының 2011 жылғы 25 наурыздағы № 687 ЗАҢЫ // Тәжікстан Республикасының ресми сайты: <http://parlament.tj>
54. Қауіпсіздік туралы: Тәжікстан Республикасының 2011 жылғы 28 маусымдағы № 721 ЗАҢЫ // Тәжікстан Республикасының ресми сайты: <http://parlament.tj>
55. Қылмыстық жазаны орындау жүйесі туралы: Тәжікстан Республикасының 2004 жылғы 15 шілдедегі №51 Заңы
56. "Терроризмге қарсы күрес туралы" Тәжікстан Республикасының 1999 жылғы 16 қарашадағы №845 Заңы
57. "Экстремизмге қарсы күрес туралы" Тәжікстан Республикасының 2003 жылғы 08 желтоқсандағы №69 Заңы.
58. Тәжікстан Республикасының "милиция туралы" 17.05.2004 ж. №41 Заңы, 19.03.2013 ж. өзгерістер мен толықтырулар
59. "Қылмыстық жазаны орындау жүйесі туралы" Тәжікстан Республикасының 15.07. №51 Заңы. 2004 ж. 01.08.2012 ж. өзгерістер мен толықтырулармен
60. "Күдіктілерді, айыпталушыларды және сотталушыларды қамауда ұстаудың тәртібі мен шарттары туралы" Тәжікстан Республикасының Заңы 28.06.2011 ж. №720

ХІІІ. Ресей Федерациясының Конституциясы мен конституциялық заңдары

61. Ресей Федерациясының Конституциясы: 1993 жылғы 12 желтоқсандағы Конституция / "Консультант Плюс" анықтамалық жүйесі: <http://base.consultant.ru>

XIV. Ресей Федерациясының Кодекстері

62. Ресей Федерациясының Қылмыстық кодексі: Ресей Федерациясының 1996 жылғы 13 маусымдағы № 63-ФЗ кодексі / "Консультант Плюс" анықтамалық жүйесі: <http://base.consultant.ru>
63. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы: Ресей Федерациясының 2001 жылғы 30 желтоқсандағы № 195-ФЗ кодексі // "Российская газета", N 256, 31.12.2001.

XV. Ресей Федерациясының Заңдары

64. Мемлекеттік құпия туралы: Ресей Федерациясының 21 жылғы 1993 шілдедегі № 5485 Заңы - // "Консультант Плюс" анықтамалық жүйесі: <http://base.consultant.ru>
65. Жедел-іздістіру қызметі туралы: Ресей Федерациясының 1995 жылғы 12 тамыздағы № 144-ФЗ Федералдық заңы / "Консультант Плюс" анықтамалық жүйесі: <http://base.consultant.ru>
66. Қауіпсіздік туралы: Ресей Федерациясының 2010 жылғы 28 желтоқсандағы № 390-ФЗ Федералдық заңы // "Российская газета", N 295, 29.12.2010
67. Полиция туралы: Ресей Федерациясының 2011 жылғы 7 ақпандағы № 3-ФЗ Федералдық заңы // "Консультант Плюс" анықтамалық жүйесі: <http://base.consultant.ru>
68. Бас бостандығынан айыру түріндегі қылмыстық жазаларды орындайтын мекемелер мен органдар туралы: Ресей Федерациясының 1993 жылғы 21 шілдедегі № 5473-1 Заңы
69. Қылмыс жасағаны үшін сезіктілер мен айыпталушыларды қамауда ұстау туралы: Ресей Федерациясының 1995 жылғы 15 шілдедегі № 103-ФЗ Федералдық заңы / "РФ заңнама жиналысы", 17.07.1995, N 29, 2759-құжат

70. Есірткі құралдары мен психотроптық заттар туралы: Ресей Федерациясының 1998 жылғы 8 қаңтардағы № 3-ФЗ Федералдық заңы // "РФ заңнама жиналысы", 12.01.1998, N 2, 219-құжат
71. Ресей Федерациясындағы мемлекеттік дактилоскопиялық тіркеу туралы: Ресей Федерациясының 1998 жылғы 25 шілдедегі № 128-ФЗ Федералдық заңы // "Российская газета", N 145, 01.08.1998
72. Терроризмге қарсы іс-қимыл туралы: Ресей Федерациясының 2006 жылғы 6 наурыздағы № 35-ФЗ Федералдық заңы // "Парламенттік газет", N 32, 10.03.2006

XVI. Ресей Федерациясы ІІМ бұйрықтары

73. Ресей ІІМ жүйесінде Жедел-іздігіру қызметін ұйымдастырудың кейбір мәселелері туралы: Ресей Федерациясы Ішкі істер министрінің 2011 жылғы 15 тамыздағы № 938 бұйрығы // "Российская газета", N 204, 14.09.2011
74. Федералдық жазаны орындау қызметінің тәрбиелеу колонияларында ұсталатын сотталғандарды қадағалау туралы Нұсқаулықты бекіту туралы: Ресей Федерациясы Әділет министрінің 2005 жылғы 23 маусымдағы № 95 Бұйрығы // "Консультант Плюс" анықтамалық жүйесі: <http://base.consultant.ru>
75. Қылмыстық-атқару жүйесі тергеу изоляторларының ішкі тәртіп қағидаларын бекіту туралы: Ресей Федерациясы Әділет министрінің 2005 жылғы 14 қазандағы № 189 бұйрығы // "Консультант Плюс" анықтамалық жүйесі: <http://base.consultant.ru>
76. Анықтаушыға, анықтау органына, тергеушіге, прокурорға немесе сотқа жедел-іздігіру қызметінің нәтижелерін ұсыну тәртібі туралы Нұсқаулықты бекіту туралы: РФ ІІМ, РФ ФКҚ, РФ ФСО, РФ ФКҚ, РФ СБҚ, РФ СБҚ, РФ ФСИН, РФ СҚҚ, РФ Қорғаныс министрлігінің 2007 жылғы 17 сәуірдегі № 368/185/164/481/32/184/97/147 Бірлескен бұйрығы //

XVII. Ресей Федерациясы Үкіметінің Қаулылары

77. Бас бостандығын шектеу түріндегі жазаға сотталғандарды қадағалауды қамтамасыз ету үшін қылмыстық-атқару инспекциялары пайдаланатын аудиовизуалды, электрондық және өзге де техникалық қадағалау және бақылау құралдарының тізбесін бекіту туралы: Ресей Федерациясы Үкіметінің 2010 жылғы 31 наурыздағы № 198 Қаулысы // "Консультант Плюс" анықтамалық жүйесі: <http://base.consultant.ru>
78. "Интернет" ақпараттық-телекоммуникациялық желісінде ақпарат таратуды ұйымдастырушылардың Ресей Федерациясының жедел-іздігіру қызметін немесе қауіпсіздігін қамтамасыз етуді жүзеге асыратын уәкілетті мемлекеттік органдармен өзара іс-қимыл жасау қағидаларын бекіту туралы: Ресей Федерациясы Үкіметінің 2014 жылғы 31 шілдедегі № 743 // "РФ заңнамасы жиналысы", 11.08.2014, N 32, 4516-құжат.

XVIII. Интернет ресурстары

79. <http://adilet.zan.kz>
80. <http://a-signal.ru>
81. <http://bp-la.ru>
82. <http://daily.sec.ru>
83. <http://lib.kazsu.kz> Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ кітапханасы
84. <http://library.ksu.kz> Е. А. Бөкетов атындағы ҚарМУ ғылыми кітапханасы
85. <http://www.aldebaran.ru> Алдебаран. Кітаптардың электронды кітапханасы
86. <http://www.gradremstroy.ru>
87. <http://www.library.kz> ҚР БҒМ Орталық ғылыми кітапханасы
88. <http://www.missiles.ru>
89. <http://www.nabrk.kz> Қазақстан Республикасының Ұлттық академиялық кітапханасы
90. <http://www.nlrk.kz> Қазақстан Республикасының Ұлттық кітапханасы
91. <http://www.poligraftest.ru>
92. www.aktivsb.ru
93. www.ru.wikipedia.org

94. www.rubezh.ru
95. www.spetcavtomatika.ru
96. www.sud.gov.kz Қазақстан Республикасының Жоғарғы Соты
97. www.unitest.ru

Қосымша:

XIX. Оқу-әдістемелік әдебиет

А) Жалпы кітапхана

98. С.Ж. Ғалиев, О. Е. Сапарин "жедел-іздістіру қызметі туралы" Қазақстан Республикасының Заңына түсініктеме - Алматы: Жетіжары, 1998. - 96с.
99. Е. а. үлесі жедел-іздістіру қызметінің нәтижелері негізінде дәлелдемелерді қалыптастыру: монография. – М.: Даңғыл. – 2014. – 376 б.
100. Дубонос Е. С. жедел-іздістіру қызметі: жоғары оқу орындарына арналған оқулық / Е. С. Дубонос. - 4-ші басылым, қайта өңделген және толықтырылған. – М.: Юрайт Баспасы, 2015. – 442 б.
101. Епифанов с. С., Журавлев а. н. қылмыстық-атқару жүйесінде цифрлық дыбыс жазу аппаратурасын қолданудың құқықтық негіздері мен әдістемесі: оқу-практикалық құрал. – Рязань: Ресей ФСИН академиясы, 2011. – 89 б.
102. Эпифанов с. С., Кленов с. Н., Попов В. В., Иванов А. А. құқық қорғау органдарының арнайы техникасы (теориялық, құқықтық және ұйымдастырушылық аспектілері): дәрістер курсы. - Ресей ФСИН Вологда құқық және экономика институты, 2007-143с.
103. Ильичев в.а. қылмысқа қарсы күрес әдістемесі: практикалық міндеттер, рөлдік ойындар: оқу-әдістемелік құрал / В. А. Ильичев. – М.: Эксмо, 2010. – 240 б.
104. Құқықтық қызметтегі ақпараттық технологиялар: оқулық / ред. В. Д. Элькина. – Мәскеу: Прспект. – 2012. – 352 б.
105. Ищенко Е.П. Полиграф Полиграфович. – Мәскеу: Проспект, 2013. – 200с.
106. Каторин Ю.Ф., Разумовский а. в., Спивак А. и. техникалық құралдармен ақпаратты қорғау: оқу құралы / редакциялаған Ю. Ф. Каторина – СПб: НИУ ИТМО, 2012. – 416 б.
107. Кафтан в. в. теоризмге қарсы тұру: бакалавриат пен магистратураға арналған оқу құралы / В. В. Кафтан. – М.: Юрайт Баспасы, 2015. – 261с.
108. Князьев Н. В., Мурайти а. в., Попандопуло Д. В. Ресей Федерациясының Ішкі істер органдарының арнайы құралдары: Оқу және көрнекі құрал. Ростов-на-Дону: Ростов облысындағы ГУВД, 2007. – 44с.
109. Мелтон к. тыңшылық өнері: ЦРУ / Кит Мелтон арнайы техникасының құпия тарихы, Роберт Уоллес, Генри Шлезингер; ағылшын тілінен аударған. -М.: Альпина Нон-фикшн. – 2013. – 470 Б.
110. Нуждин а.а. жылжымалы байланыстың ұялы жүйесінің құралдарын пайдалана отырып, ҚАЖ мекемелерінде сотталғандар жасаған алаяқтыққа қарсы іс-қимыл: монография / заң ғылымдарының докторы, профессор Н.г. Шурухновтың ғылыми редакциясымен. – Рязань, 2013. – 140 б.
111. Жедел-іздістіру қызметі: "Құқықтану" мамандығы бойынша оқитын ЖОО студенттеріне арналған оқулық / [и.А. Климов және т. б.]; редакциялаған и. А. Климов. – М.: бірлік-ДАНА, 2014. – 383 б.
112. Жедел-іздістіру энциклопедиясы / Автор-құрастырушы профессор А.ю. Шумилов. - М.: Баспагер Шумилова И. И., 2004. – 364 б.
113. Түзеу мекемелерінде адамдарды кепілге алған қылмыскерлермен келіссөздер жүргізуді психологиялық қамтамасыз ету: жадынама - ҚР ӘМ ҚАЖК академиясы. - Қостанай. – 2011. – 8с.
114. Сабиев Е. арнайы техникалық құралдар әрекетінің физикалық негіздері. // Қор дәрісі. Қостанай. – 2000. – 20с.
115. Жедел-іздістіру қызметінің теориясы: оқулық / редакциялаған К. К. Горяинов, В.С. Овчинский, г. К. Синилова. -М.: ИНФРА-М, 2007. – X, 832 б.
116. Хромов и.Л. жазаны орындайтын мекемелердегі қылмысқа қарсы іс-қимыл: криминологиялық және жедел – іздістіру аспектілері-М.: "Құқықтану". – 2011. -240 Б.

117. Яковец Е.Н. жедел-іздістіру қызметін ақпараттық-талдамалық қамтамасыз етудің негіздері: оқу құралы. – М.: Ресей ІІМ МосУ, "қалқан-М"баспасы. – 2009. – 464 б.

XX. Мақалалар мен жарияланымдар

а) Жалпы кітапхана және Интернет

118. Квитко А. В., Омелин В. Н. Ресей Федерациясы мен Тәжікстан Республикасындағы жедел-іздістіру шараларын заңнамалық реттеу: салыстырмалы-құқықтық талдау // Владимир заң институтының хабаршысы. – 2018. - № 4 (49). – Б.70-73.

119. Батоев В.Б. мессенджерлерді қылмыстық әрекетте қолдану: пайдаланушыларды деанонимизациялау және ақпаратты шифрлау мәселелері // жедел уәкіл (детектив). – 2017. - № 2(51). – Б.15-20.

120. Свистильников а.б. телекоммуникациялық желілердің көмегімен жасалған қылмыстарды ашуда қолданылатын терминология мен анықтамалардың кейбір мәселелері // Ғылым. – 2018. - № 2(57). – Б.78-83.

121. Чечетин А.Е. жедел-іздістіру іс-шараларын жүргізу кезінде жеке адамның құқықтарын қамтамасыз ету: монография. - Санкт-Петербург: Ресей ІІМ Санкт-Петербург университетінің баспасы, 2016. – 232 б.

122. Юдаков К.И. Билік өкіліне қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтар бойынша татуласу мүмкіндігі // ұлттық қауіпсіздіктің жаһандық сын-қатерлеріне қарсы тұру мәселелері: Халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. – Алматы: Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Академиясы. - 26 Ақпан 2016. – Б.206-210.

123. К.И. Юдаков азаматтардың құқықтарын шектеудің қылмыстылығын болдырмайтын мән-жай ретінде жедел-іздістіру іс-шараларын және жасырын тергеу әрекеттерін жүзеге асыру // Әубәкіров оқулары: а. ф. Әубәкіровтің 81 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. – Алматы: ҚР ІІМ Алматы академиясының қылмыстық процесс және криминалистика кафедрасы. - 2017 жылғы 17 ақпан. – Б.366-374.

124. Юдаков К.И., Сергеев А. Б. Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясының Қылмыстық процесінде жедел-іздістіру қызметінің нәтижелерін пайдалануды одан әрі жетілдіру қажеттігі туралы // Ғылым. – 2017. № 2(53) 129-135 беттер.

125. Қ.И. Юдаков жалпы жедел-іздістіру іс-шараларын құқықтық реттеу қажеттілігі туралы // Қазақстан Республикасының Ішкі істер органдарына 25 жыл: даму қорытындылары мен перспективалары: халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. - Қостанай, ҚР ІІМ Шырақбек Қабылбаев атындағы Қостанай академиясы. – 27 Қазан 2017 жыл. – Б.494-496.

126. Юдаков К.И. Қазақстан Республикасындағы және Ресей Федерациясындағы жедел-іздістіру қызметі нәтижелерінің терминологиясы туралы // Ресей ІІМ Санкт-Петербург университетінің хабаршысы. - Ресей Федерациясы ІІМ Санкт-Петербург университеті. – 2018. № 2(78) 181-185 беттер.

127. Юдаков К.И. қылмыстық процесте адамдарды сұрау материалдарын пайдалану // Қазақстан Республикасының жедел-іздістіру заңнамасын жетілдіру мәселелері қазіргі заман шындығы тұрғысынан: қылмыстық іздістіру қызметінің құрылуының 100 жылдығына арналған республикалық ғылыми-практикалық конференция материалдары. - Ақтөбе: ҚР ІІМ М.Бөкенбаев атындағы Ақтөбе заң институты, 28 қыркүйек 2018 жыл. – Б.102-107.

128. Яковец Е. Н., Христенко А. А. қылмыстық іздістіру аппараттары қызметінің контекстінде жеке өмірді қамтамасыз ету // жедел (детектив). – 2016. - № 4(49). – Б.37-41.

129. Дейхин Н.М., Тузельбаев Е. О. Орталық Азиядағы Терроризм және діни экстремизм: оқу құралы.- Қостанай КЮМ ҚР ІІМ, 2002 ж.

130. Назарбаев Н.Ә. сындарлы онжылдық. Алматы: Атамұра, 2003.

131. Полежаев а.п., Савелий М. ф. Терроризм және терроризмге қарсы шаралар (ұйымдастыру, әдістер мен құралдар). Сұрақтар мен жауаптар. – М.: Ресей ІІМ бірлескен редакциясы, 2003. – 160 Б.

132. Мотор И. Д. азаматтық нысандарды терроризмнен қорғау: ғылыми және практикалық нұсқаулық. -М.: И. и. Шумиловтың баспасы, 2005. – 163 Б. - ("Бизнес, қауіпсіздік, құқық" сериясы).
133. Қазақстан Республикасында терроризмнің таралуының пенитенциарлық профилактикасы: Монография. "ЧелМУ" ВПО ФМБОУ Қостанай филиалы 2011.
134. Шалабаев Ж.А. Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігін жүйелі қалыптастырудың саяси - идеологиялық аспектілерінің контекстіндегі экстремизм мен терроризм феномені: Монография.- Қарағанды, 2007.
135. Дроздина Т " терроризм әйел тұлға (халықаралық зерттеу нәтижелері). - Астана, 2011 ж.
136. Вишняков Я.Д., Киселева С. П., Васин с. г. терроризмге қарсы күрес: "Академия"баспа орталығы. Мәскеу-2012 ж.
137. Сметановский А. Ю., Каймульдинов Е. Е. "Терроризмге қарсы күрес жөніндегі ұйымдастыру шаралары" Қостанай 2004 ж.
138. Карбузов К. Ж. "ҚР террористік іс-әрекетті ашу және тергеудің теориялық-әдістемелік және ұйымдастырушылық мәселелері" атты Автореферат Астана 2005 ж.
139. А. Журавлев заңсыз жолмен алынған ақшалай қаражатты немесе өзге де мүлікті жария етуді анықтау және жолын кесу бойынша жедел-іздіктеу іс-шаралары. Автореферат. Қарағанды,2008.
140. Смайликтер.О.х. жарылғыш құрылғыларды қолдану арқылы жасалатын қылмыстардың алдын алу және ашудың ұйымдастырушылық-тактикалық ерекшеліктері (жедел-іздіктеу аспектілері). Автореферат, Қазақстан Республикасы Алматы, 2008.
141. Қойбақов с.м. терроризмге қарсы күресте ұлттық және халықаралық арнайы қызметтердің құқық қорғау қызметі: проблемалар мен болжамдар. Автореферат. Алматы, 2005.
142. Князев в., Варламов г. Полиграф және оның практикалық қолданылуы //оқу құралы.- Мәскеу: Баспа Орталығы, 2012 .
143. Нардин.О.в. терроризмге қарсы жалпы мемлекеттік жүйені қалыптастыру - Санкт-Петербург.: "Заң орталығы Пресс" баспасы, -2011.
144. Ислам негіздері және діни (радикалды, деструктивті) ағымдардың, секталар мен экстремистік ұйымдардың идеологиясын әшкерелеу әдістемесі бойынша әдістемелік ұсынымдар.
145. Қостанай облысы Ішкі істер департаментінің Қазақстан Республикасында діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі 2013-2017 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламаны іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспары.
146. Экстремистік деп танылған және әкелуге, басып шығаруға және ҚР аумағында таратуға тыйым салынған діни әдебиеттер мен ақпараттық материалдардың тізімі. 13.03.2014 ж.
147. "Әлем зорлық-зомбылық пен терроризмге қарсы"дөңгелек үстел материалдары. А. Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университеті. Қостанай 2006.
148. Ақпараттық бюллетень-2014 жылғы 1-тоқсандағы ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердегі халықаралық терроризм, сепаратизм және экстремизм көріністеріне байланысты ахуалдың жай-күйі мен даму үрдістері туралы.
149. Ақпараттық бюллетень-2014 жылғы 4-тоқсандағы ШЫҰ-ға мүше мемлекеттердегі халықаралық терроризм, сепаратизм және экстремизм көріністеріне байланысты ахуалдың жай-күйі мен даму үрдістері туралы.
150. Терроризмге қарсы күрес саласындағы нормативтік құқықтық актілер жинағы: практикалық нұсқаулық / Карбузов К-К. ж., Тлеубаев Е. С., Курманов А. А.-Астана: жарқын К. О. 2013.
151. Ищенко Е.П. Полиграф Полиграфович.- Мәскеу: Проспект; 2013.
152. Кафтан в. в. терроризмге қарсы тұру: бакалавриат пен магистратураға арналған оқу құралы / В. В. Кафтан.- М..Юран Баспасы, 2015.

ТЕОРИЯЛЫҚ СҰРАҚТАР

1. Терроризм мен діни экстремизмге байланысты қылмыстардың криминологиялық сипаттамасы. Террористік және экстремистік сипаттағы қылмыстарға қарсы іс-қимылды жүзеге асыратын органдар
2. Терроризм мен діни экстремизмнің алдын алу бойынша жедел-профилактикалық іс-шаралар. Терроризмге және діни экстремизмге байланысты қылмыстар үшін сотталғандарды әзірлеу ерекшеліктері
3. Ішкі істер органдарының қылмыстық-атқару жүйесіне байланысты жедел қызметтерінің өзара іс-қимылын ұйымдастыру. Қылмыстық-атқару жүйесінің жедел қызметтерінің Ұлттық қауіпсіздік органдарының жедел бөлімшелерімен өзара іс-қимылын ұйымдастыру
4. Терроризмге және діни экстремизмге қарсы іс-қимылға байланысты жедел-ізвестіру қызметін қаржыландыру. Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы мемлекеттердің терроризмге және діни экстремизмге қарсы іс-қимылды жүзеге асыруы
5. Экстремизм мен терроризмге қарсы әдіснамалық іс-қимыл. Терроризм мен діни экстремизмге қарсы іс-қимыл бойынша жедел-ізвестіру іс-шараларын жүргізу ерекшеліктері
6. Құқық қорғау органдарының терроризмге қарсы шаралары. Терроризмге қарсы күресті тікелей жүзеге асыратын мемлекеттік органдар болып табылады.
7. "Экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы" ҚР Заңы қабылданды. Экстремизмнің алдын алу, бұл:
8. Терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы қызметті үйлестіру жөніндегі уәкілетті мемлекеттік орган. Терроризмге қарсы іс-қимыл саласындағы заңдылықты жоғары қадағалауды жүзеге асырады.
9. Оңтүстік-Шығыс Азиядағы терроризмге қарсы күрестің аймақтық жағдайының ерекшеліктері. ҚР-дағы діни экстремизм мен терроризмге қарсы іс-қимыл жөніндегі мемлекеттік бағдарлама.
10. Экстремизмге қарсы іс-қимыл туралы ҚР заңнамасы. Терроризм актісінің жолын кесу кезінде жеке және заңды тұлғаларға келтірілген зиянды өтеу:
11. Терроризм актісінен зардап шеккен адамдарды әлеуметтік оңалту. Сот ақпараттық материалдарда діни экстремизм белгілерінің бар-жоғын анықтау үшін.
12. Терроризмге қарсы операция өткізу аймағында бұқаралық ақпарат құралдары өкілдерінің болуы және олардың дыбыс жазуды, фото және бейнетүсіруді жүзеге асыруы. Терроризм актісінің жолын кесу кезінде терроризм актісін жасаған адамның денсаулығы мен мүлкіне келтірілген зиян, сондай-ақ осы адамның қайтыс болуынан туындаған зиян.
13. Террористік деп танылған ұйымды тарату, оған тиесілі мүлік.
14. "Экстремизмге қарсы күрес туралы" Тәжікстан Республикасының Заңы, Осы Заңның мақсаты. Тәжікстан Республикасының аумағындағы терроризм мен экстремизм көріністерінің ерекшеліктері.
15. Тәжікстан Республикасында экстремизм мен терроризмге қарсы күрестің құқықтық негізі. Тәжікстан Республикасының "Терроризмге қарсы күрес туралы" заңы, осы Заңның мақсаты.
16. Тәжікстан Республикасының заңнамасы бойынша экстремизмнің негізгі ұғымдары. Тәжікстан Республикасының заңнамасы бойынша экстремизмге қарсы күрес қағидаттары.
17. Тәжікстан Республикасының заңнамасы бойынша экстремизмге қарсы күрес субъектілері.